

Poština
plačana
v gotovini

4

LETNIK XIII
A P R I L
1957

Planinski vestnik

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

VSEBINA

<i>Jože Melanšek</i> : Mladina in planinska društva	177
<i>Ivan Gams</i> : Deset let opazovanja triglavskega ledenika	179
<i>Rado Kočevar</i> : V zahodnih Julijskih Alpah	187
<i>Jean Franco</i> : Problem zvez na Makaluju	197
<i>Rudo Goljak</i> : Istrski razgledi (Planjava)	199
<i>Ivan Tominec</i> : Črnourški Javornik	203
<i>Živojin Prosenec</i> : Še nekaj o planinski transverzali	206
<i>Pavel Kunaver</i> : Glacier d'Argentiere	209
<i>Dr. Ivan Stojanovič</i> : Zimski vzpon na Marjaš — Prokletije (2530 m)	218
<i>Hinko Wilfan</i> : Moravski kras	219
<i>Ivan Šavli</i> : Ob desetletnici smrti dr. Tičarja	221
<i>France Sirk</i> : Mitji Pehaniju v spomin	223
Društvene novice	224
Iz planinske literature	225
Razgled po svetu	230
Občni zbori	234

Naslovna stran: Pogled na Kamniške planine iz Mengške koče — foto dr. Anton Krisper

Planinski Vestnik je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana Zveza, urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja dvanajstkrat na leto, po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Celje, I. gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Likozarjeva ulica 12, poštni predal 214, telefon št. 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvidi naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina znaša din 400.—, ki jo morate plačati tudi v štirih obrokih po din 100.— / Tekoči račun revije pri Narodni banki 602-T-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto

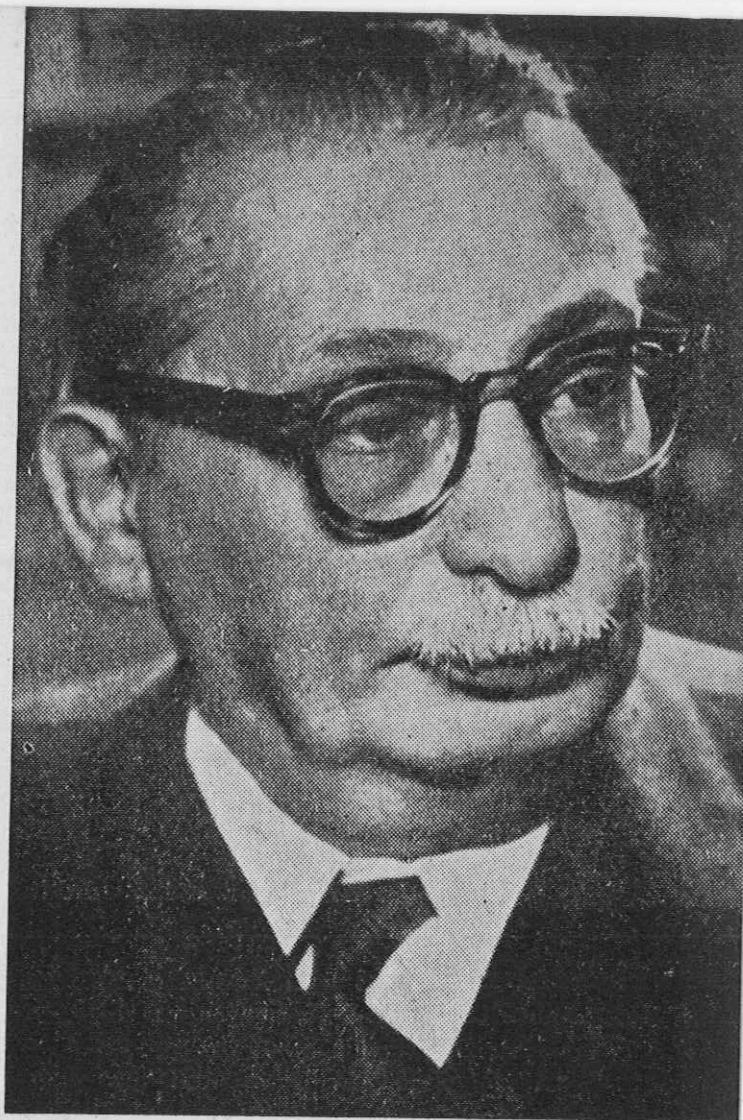

TOVARNA VOLNENIH IZDELKOV
MAJŠPERK

PRIPOROČAMO VAM NAŠE PRIZNANE KVALITETNE IZDELKE

Blago za moške in ženske obleke, za moške in ženske plašče, moški in ženski kamgarn. Naš loden in hubertus je zelo iskan in najbolj primeren za gozdarje, lovce in planince.

Spominu Moše Pijada

Umrl je eden najpomembnejših tvorcev nove Jugoslavije, Moša Pijade, eden izmed vodilnih mož ZKJ, visok državni funkcionar, ki se je moral umetniškemu poklicu odpovedati, da se je ves posvetil stvari delavskega razreda, zmagi delovnega ljudstva. Vsi narodi Jugoslavije so v dneh žalosti pokazali, kako drag jim je bil pokojni voditelj, kako so cenili njegovo plemenito, požrtvovalno in zvesto osebnost, njegovo delavnost, širino njegovega srca in globino njegovega uma. Slovenski planinci vidimo v pokojnem Moši Pijadu močan, enovit človeški lik, poln energije, ki se ne ustraši najtežjih zaprek na poti do zmage. Zdržal je tegobe dolgotrajne ječe, napore narodnoosvobodilnega boja in množino odgovornih nalog v izgradnji socializma. Kot neutruden motor osvobodilnega gibanja je v najtežjih okoliščinah spoznaval naše gore od Črne gore pa vse do Kočevskega Roga. Spoštovali bomo njegov spomin in po njegovem zgledu delali za tisti svet, za katerega je on žrtvoval vse svoje življenje.

Mladina in planinska društva

(PRED PLENUMOM PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE)

Kadar koli zadnje čase nanese beseda o mladini v naši organizaciji, skoraj brez izjeme govorimo o izvenšolski vzgoji, ki postaja vse bolj in bolj eno izmed osrednjih vprašanj našega časa.

Močnejše je bil poudarjen ta problem na prvem posvetu zastopnikov mladinskih odsekov pri PD, ki se je vršil dne 16. dec. 1956 v Ljubljani.

Kar priznajmo odkrito, da na tem področju ni bilo nikakih povsem vidnih izboljšav. In zavedati se moramo povsem upravičeno: Če mladino že imamo, da še ni takšna, kot smo si jo želeli. V tem pogledu je pereče vprašanje ne samo v planinski organizaciji, ampak v vseh, naši podobnih organizacijah, skratka povsod tam, kjer imamo opravka z mladino, pa najsi bodo to pionirji ali mladinci. Ne gre samo za število, za zunanji efekt! Tudi to nekaj pomeni, ni pa vse! Zadnje čase skoraj vse organizacije kar »dirkajo«, katera bo pridobila čim več mladine v svoje vrste. Ne vem, če je to zdrava tendenca za dosego smotrov, kot jih ima naša planinska organizacija, ki hoče z udejstvovanjem v gorah vzgojiti našega mladega človeka.

Problem materialnih sredstev ne sme zakriti osnovnega cilja, čeprav drži, da je solidna materialna baza pogoj za uspešno delo. Normalnemu planinskemu udejstvovanju in razmahu planinske organizacije škoduje zgolj gospodarska dejavnost, ki se v glavnem odraža v ekstremnem gospodarskem racionalizmu; prav tako škoduje mladinskim (ali pa celo alpinističnim) odsekom mišljenje, da je dovolj, če je odsek že ustanovljen in da je dovolj, če ljudje hodijo (ali plezajo) v gore.

Doživeli smo polemike — ki so pogosto šle na račun mladine, če ne v mladinskih odsekih, pa v AO — ki so pa imele tudi svoje zdravo jedro in prinesle nekaj razjasnitev, pa se še kljub vsemu temu vedno izogibljemo soočenja z idejno osnovo našega početja, čeprav čutimo vprašanja, na katera smo dolžni odgovoriti. Vsi vemo, da si vsak rod po svoje zamišlja in uresničuje svojo življenjsko potrditev, vsaka doba po svoje, pa tudi če gre za staro stvar. Vendar pa naš razvoj planinske in alpinistične dejavnosti med mladino moramo in moramo organično vcepljati v današnjo miselnost. In zato naj prav plenum PZS razvozla te probleme, da ob skupnem sodelovanju spoznamo mladi, kaj hočemo, stari pa, zakaj delamo tako!

Tudi planinstvo in alpinizem doživljata preobrazbo med svojim lastnim razvojem in življenjem v družbenem razvoju. Zato sta neprenehno drugačna, kot sta bila ob prvih početkih, kot sta bila pred leti, ko smo slepo kopirali »uvožene« šablone z vzhoda. Ob vsem tem pa seveda ne smemo prezreti nagibov, ki so silili prve planince na Slovenskem k ustanovitvi slovenske planinske organizacije.

In zato naj bo plenum PZS tisti, ki naj pove, kaj smo naredili in da je tudi nekaj tega bilo napak narejenega, dalje, kaj hočemo v bodoče, da tako samokritično in konstruktivno pogledamo iz preteklosti v bodočnost! Le na tak način bomo šli novim nalogam nasproti, le tako bomo prišli do nekih konkretnih zaključkov.

Potrebni bodo forej sklepi takega značaja, ki bodo omogočali vsestranski razvoj planinske organizacije in dali predvsem poudarek delu z mladino — ob vzgoji voditeljskega kadra in vraščajoče mladine. Ob pomanjkanju sposobnih voditeljev posameznih mladinskih skupin ne moremo zavreti pritoka mladine v našo organizacijo in ga tudi ne smemo; s tem bi zaprli pota našega planinstva, ki je vsekakor postalo del splošnega udejstvovanja mladine. Mladinska komisija se je po sklepu posveta odločila za večdnevni praktični izlet, za nekak »seminar«, ki bo organiziran v poletju pod vodstvom izkušenih planincev.

Posebno vprašanje se vzbuja pri šolski mladini. Marsikdo se bo oglasil kot vnet zagovornik novega osemletnega reformnega gibanja obvezne šole, da bo sedaj bolje, da reforma obeta marsikaj, kar do sedaj nismo storili. Vse to drži, drži pa tudi, da so vse organizacije, ki imajo količjak opravka z mladino, dobile na vpogled osnutek nove reforme, kar smo morali, pod geslom »žalostno, toda resnično« izvedeti planinci šele na posvetovanju mladinskih voditeljev in še to po predstavnikih Zveze prijateljev mladine. Čas je že, da bi prišel naš najvišji prosvetni forum — Svet za šolstvo LRS — v polni meri do prepričanja, da je Slovenija alpska dežela, da smo Slovenci narod, ki mu je ljubezen do gora prirojena že od nekdaj in da je planinstvo naš narodni šport, v katerem deluje skupno 7190 mladincev in 5208 pionirjev. Zdi se mi, da vse premalo pri nas posvečamo pažnje temu, da bi v neprisiljeni obliki prosvetni delavci posredovali planinsko miselnost naši doraščajoči mladini.

V skladu z dosedanjim razvojem in z uspehi, ki jih je doživela naša planinska organizacija, se ponuja in deloma že uresničuje misel: vključiti v naše vrste toliko mladine, kot smo jo sposobni vzgojiti in tej posvetiti vso skrb, posebno skrb pa vodstvenemu kadru in tesnejši povezavi z ostalimi sorodnimi organizacijami.

Naloga plenuma je, da vse to raziše in oživotvori s konstruktivnimi sklepi, da bodo končno stopile v ospredje propagando-ideološke naloge naših planinskih društev.

Tako planinstvo, prepojeno z zdravo in bogato idejo, kulturno in etično na višini, podprto s športno-tehničnimi momenty, naj bi bilo planinsko in alpinistično udejstvovanje našega mladega rodu.

Plenum PZS naj pomeni predvsem začetek nove dobe v delu z mladino!

Deset let opazovanja triglavskega ledenika in začetek opazovanja brezna ob njem

Zadnji čas tarnajo nekateri še nad Triglavskim ledenikom. Pravijo, da je bil nekoč mogočen ledenik, ki je segal čez Vrata in po Dolini tja do vrat Radovljice, zdaj pa je majhen kot nikdar prej. Če bo šlo tako naprej, pravijo, bo z njim kmalu konec.

Pa ni vse res, kar govorijo. Kar pogledjmo kak novejši učbenik o ledenikih. Po zadnji ledeni dobi, ko bi pračlovek lahko po ledu prišel s Triglava do Radovljice, so bile že toplejše dobe od današnje. V eni od njih, pravijo glaciologi, je bila ločnica trajnega snega v Alpah za okrog 200—400 m višja od današnje. Takrat je bil Triglavski ledenik zares »v agoniji«, če je ta »suha leta« sploh vzdržal. Današnji pritlikavec pod Triglavom torej ne more biti direktni naslednik velikana iz ledene dobe.

Tudi to ne drži, da je zdaj ledenik najmanjši, kar so ga kdaj videli. Če so se naši predniki podili za ovčami in gamsi po Triglavskih podih v 16. stoletju, so videli pod Velikim in Malim Triglavom manjši »zeleni sneg«, kot je današnji. Na to lahko sklepamo po razmerah v Visokih Turah. Tam so kopali ob robu ledenikov srebro in zlato. Ko pa se je pričel okrog l. 1600 nagel narastek ledenikov, je led prekril rudniške rove. Sledilo je spet delno nazadovanje in sredi preteklega stoletja močan sunek, ko so dosegli vzhodnoalpski ledeniki v letih 1850—56 zelo velik obseg. Od takrat ti ledeniki spet močno nazadujejo, vendar po skoraj stoletnem upadanju še danes niso prišli izpod ledu vsi rudniški rovi.

Nedvomno pa je res, da je Triglavski ledenik v zadnjih sto letih močno nazadoval, seveda ne trajno, ampak z vmesnimi zastoji in kratkotrajnimi narasti. Ponekod v Alpah zasledujejo premikanje ledenikov sistematično že več kot pol stoletja. Pri nas smo se jim pridružili šele pred desetimi leti, ko je pričel Inštitut za geografijo SAZU v l. 1946 z vsakoletnim merjenjem najnižjega stanja. Triglavski ledenik nam daje dejansko edino možnost, da sodelujemo na tem polju z drugimi narodi pri ugotavljanju občutnih klimatskih sprememb, ki jih opažajo po svetu. Ledeniki v gorovju Kanina, eden na severni strani Vršiča in dva na severni strani vrha Kanina, so zdaj tik onstran državne

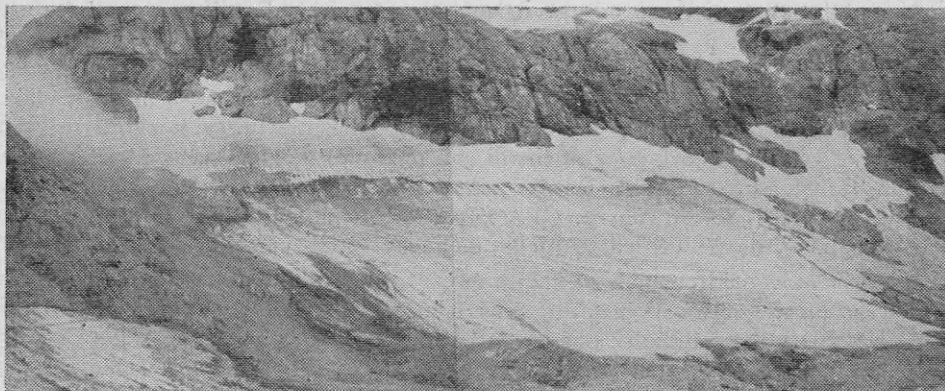

Foto Gams

Sl. 1. Triglavski ledenik, 24. IX. 1956, je bil v poletju 1956 manjši kot kdaj koli po zadnji vojni

Sl. 2.
Septembra 1955
fotografirani grez,
ki se je napravil
blizu sedanjega
ombrometra v
drobirju in razkril
»mrtvi led«

Foto Gams

meje na italijanskem državnem teritoriju in jih skupno z ledenikom pod Montažem merijo italijanski glaciologi. Edina preostala ledenika v slovenskih Alpah in v državi sploh, ledenik pod Skuto in malo znani ledeniček Skedenj nad Krnico na severni strani Prisojnika, oba izrazita krniška ledenika, pa komaj zaslužita ime ledenik. Samo Triglav in samo Triglavski ledenik prideta zaradi znatne nadmorske višine v poštev za ugotavljanje, v kaki višini poteka v naših Alpah tako imenovana ločnica večnega snega.

Pravim »tako imenovana«, zato ker s terminom »ločnica večnega snega« nisem zadovoljen. Tako so nekoč imenovali višino, v kateri ostaja na več ali manj ravnem površju sneg leto in dan, bolje rečeno pozimi in poleti. Vendar so bili to še časi, ko so imeli za »večne« ne samo gore in doline in človeški rod, prijateljstva med narodi in državami, ampak tudi višino, iznad katere pozimi zapadli sneg ne skopni več. Zdaj pa vemo, da je tako ta sneg nad ločnico kot sama ločnica minljiv. Ločnica trajnega snega se spreminja celo iz leta v leto. V Visokih Turah je bila n. pr. v letu 1947 za 1000 metrov višja, kot znaša njen dolgodobni povpreček. V zadnjih desetletjih se je skoraj v vseh gorah na severni poluti, kjer občutijo znatno otoplitev, dvignila. V Ötztalskih Alpah je v zadnjem desetletju in pol v povprečju za več kot 100 m višja, kot je bila prej. Ko so merili v l. 1952 nekatere ledenike v Skalnih gorah v ZDA, so našli, da je ločnica trajnega snega za 500 m višja, kot je bila l. 1910.

Ker v slovenskih Alpah ni večjih ravnót, ki bi segale nad ločnico trajnega snega, so po razmerah na Kaninu skušali nekateri dokazati, da je njena višina komaj 2250 m. Pri tem so se posluževali tudi metode, da navadno segata gornji dve tretjini ledenika nad ločnico trajnega snega. Po tej metodi izračunana ločnica bi bila na Triglavskem ledeniku v višini okrog 2450 m, na Skutinem ledeniku okrog 2050 m, na Skednju pa komaj 1700—1800 m. Že po tem uvidimo,

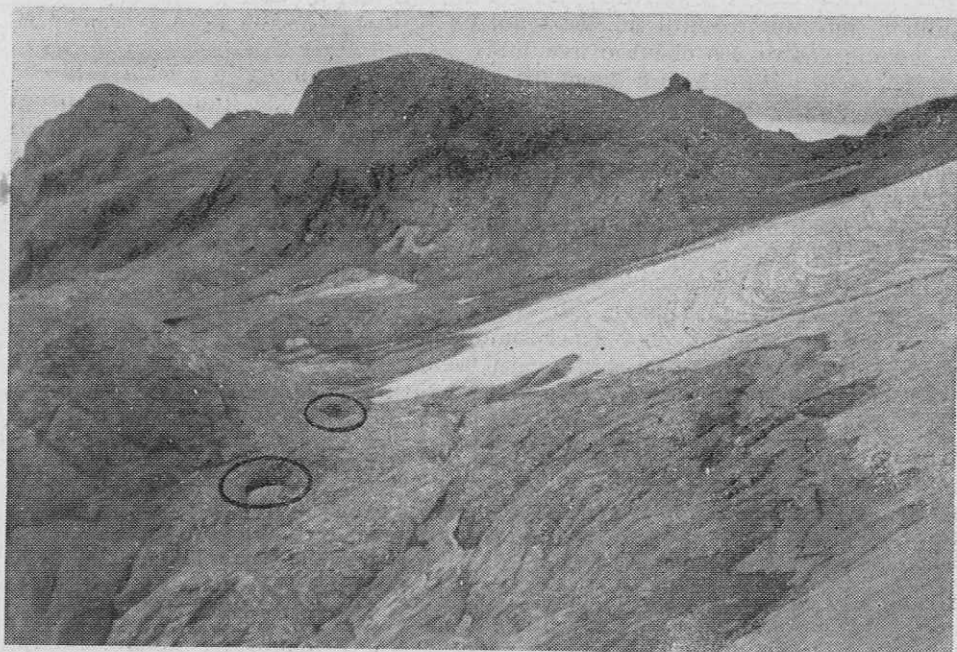

Foto Gams

Sl. 3. Spodnji rob ledenika s Kredarico v ozadju in vhodnimi brezni pod glavo, 24. septembra 1956

da je ta metoda za naše ledenike povsem neuporabna, kajti tako dobljena ločnica je mnogo prenizka.

Na Triglavu je bilo vprašanje ločnice pred slabimi sto leti še dokaj jasno, kajti takrat je segal ledenik še čez dokaj ravni severni rob Triglavskih podov. Kdor pride na Kredarico iz Vrat čez Prag, se po počitku pri Studencu še enkrat spoti, preden se mu odpre razgled na ledenik z vrha skalnega hrbta, ki gre izpod Kredarice proti severu. Nanj so v jeseni 1956 prestavili s Kredarice ombrometer. Od razpotja nad Studencem do sem drži pot po golem skalovju, zapadno stran hrbta pa pokriva drobir, ki tvori ponekod prave stopnice. To kamenje je odložil nekoč ledenik na severnem boku, ko je polzel proti Severni triglavski steni. Nikdo ni mislil, da bi bil pod tem morenskimi drobirjem podkopen še led. Jeseni 1955 pa smo merilci ledenika začudeni opazili, da se je na nekem kraju udrlo okrog 7 m globoko brezno in se je kmalu pod vrhnjim kamenjem pokazal led, mrtvi led, kot ga imenujejo glaciologi. (sl. 2.) Ledenik je usmerjala proti Steni proti severu nagnjena kotanja, ki je med omenjenim skalnim hrbtom in današnjim ledenikom. Ko pa je ledenik že močno upadel, je zavijal na koncu še nekoliko na desno. Tako vsaj kažejo morenski nasipi, ki so se ohranili pod Glavo tik ob robu Stene na tamkajšnjem malce višjem parobku. Glavnina ledu se je prevesila čez Steno šele blizu tam, kjer pridejo na vrh plezalci, ki plezajo »vzhodno smer«.

Kdaj je imel ledenik še tak obseg? Verjetno še pred dobrimi osemdesetimi leti. Na priloženo karto (sl. 3.) sem vnesel rob ledenika, kakor ga kažejo omenjene sveže morenske nasipine. Ledenik s tem obsegom meri 46,9 ha. Prva omemba velikosti Triglavskega ledenika je iz l. 1888, ko navaja Richter po neznanih virih, da ima Triglavski ledenik 45,9 ha, torej približno toliko,

kolikor smo mu prisodili mi. Že tedaj pa je bila zapisana prva tožba, da se je ledenik zadnji čas občutno umaknil.

Na karti je vrisan tudi današnji ledenik. Njegov obseg je v letih 1946—52 nihal med 13 in 16 ha, v jeseni 1956, ko je bil manjši kot kdaj koli po drugi svetovni vojni, pa je površina padla še pod 13 ha. V slabih osemdesetih letih je torej ostala od ledenika ena tretjina. Večji alpski ledeniki so se v istem razdobju skrčili mnogo manj.

V začetku druge polovice preteklega stoletja je segal gornji rob ledenika, ki je zadnja leta v nadm. v. okrog 2550 m, gotovo čez mejo ločnice trajnega snega. Danes pa so razmere drugačne. Ledenik se je umaknil pod stene Malega in Velikega Triglava. Ob kresu sicer sije nanj sonce skoraj ves dan, do srede popoldneva in je v senci samo gornji rob, vendar je ledena površina s podlago vred nagnjena proti severu (poleti 1956 za okrog 24° , na zgornjih snežiščih do 40°). Tako padajo nanj sončni žarki še ob kresu komaj pod kotom 45° , zaradi česar se zelo velik del sončne toplote odbija od površine. Z dolgotrajnim merjenjem v Alpah in drugod v severnem zmerno toplem pasu so ugotovili, da sprejemajo ledeniki največ do 80 % toplote, potrebne za talitev od sonca (insolacije), bodisi z direktnim ali indirektnim žarčenjem. Tem ugotovitvam ustrezajo tudi rezultati primerjanja med nihanjem ledenikov in klimatskim kolebanjem v Vzhodnih Alpah. Tam so spoznali, da ledeniki nazadujejo predvsem v letih z jasnimi, sončnimi in toplimi poletji, napredujejo pa v letih z oblačnim, vlažnim in hladnim poletjem. Kdor se je že kdaj ogreval na soncu ali hladil v senci visoko v gorah, ga te ugotovitve ne presenetijo. Ne moremo pa po njih enostavno reči, da so kriva nazadovanju Triglavskega ledenika samo toplejša poletja. Poletje 1951 je bilo izredno toplo, a je ledenik vseeno nekoliko narastel, ker je zapadlo pozimi izredno mnogo snega. Vtis je, da pri našem ledeniku bolj kot pri drugih soodločuje tudi višina zapadlega snega. Tega pa zavetna lega ledeniku precej povečuje. Na severnem ostenju Velikega in Malega Triglava se sneg v večjih količinah ne more obdržati in pada med sneženjem ali kasneje v obliki manjših plazičev na ledenik. To ostenje ima približno površino ene tretjine ledenika in za toliko sprejema torej ledenik več snega, kot bi ga sicer, če bi ležal na planem svetu. Tak ledenik ne more biti nobenemu modernemu glaciologu dokaz za to, da sega čez klimatsko ločnico trajnega snega.

K sreči deluje od avgusta 1954 ob ledeniku, na Kredarici, v nadm. višini 2515 m meteorološka postaja. V nekaterih drugih alpskih krajih so z merjenjem temperature ob ločnici trajnega snega ugotovili, da znaša srednja letna temperatura med -3.0 do $-4,7^{\circ}$ C. Za Kredarico imamo doslej podatke za srednjo letno temperaturo v letu 1955 in 1956, ko je znašala $-2,05$ in $-2,56^{\circ}$. Več je podatkov o temperaturi na ločnici trajnega snega za mesec julij in avgust. Drugod v Alpah je ta temperatura med $2,9$ in $4,6^{\circ}$, na Kredarici pa so namerili 1. 1955 $4,9$, 1. 1956 pa $6,15^{\circ}$ C. Dve leti sta gotovo premalo za kakršno koli sklepanje, vzbujata pa sum, da bi bila ločnica večnega snega že v višini Kredarice. Seveda moramo računati, da pade v naših Julijskih Alpah več snega kot drugod in da morajo biti temperature večje, da lahko stalijo ves zapadli sneg.

Dosedanje meritve jasno povedo eno: Ledenik ne nazaduje neprenehno iz leta v leto, marveč včasih tudi napreduje (l. 1948, 1951). Torej ni enostaven fosil preteklega velikana, ampak reagira na sedanje klimatske spremembe enega ali več let, seveda ne takoj, temveč z nekoliko zamude, ki pa ni tolika, kot je pri večjih ledenikih. Vse to je jasno, če upoštevamo razmeroma majhno

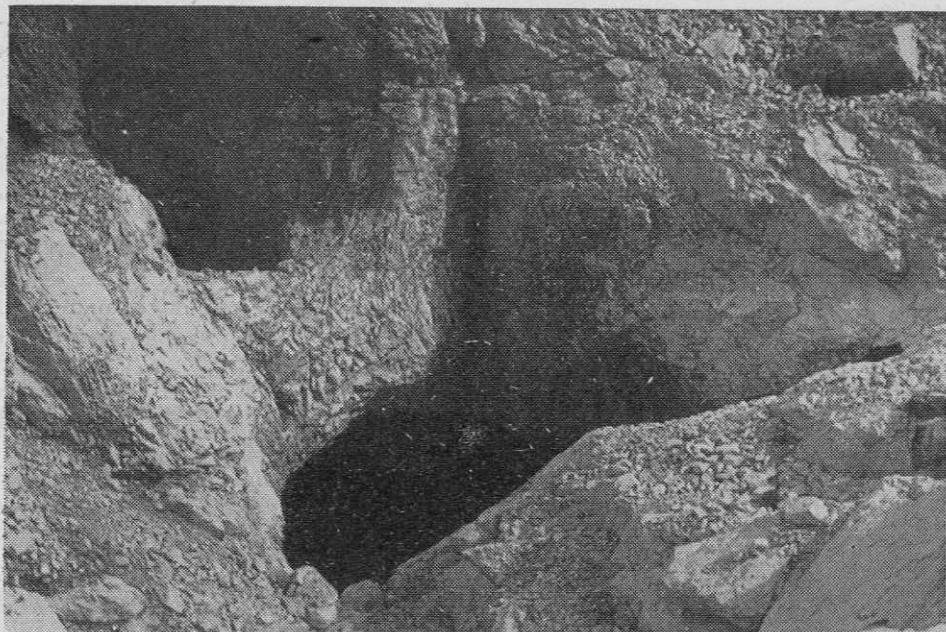

Foto Hribar

Sl. 4. V glavnem navpičnem [breznu je ostal pri vrhu kratek naravni most. Na vrhu viden stik med kompaktnimi in razdrobljenimi apnenci

debelino ledu. Sicer je še nismo merili, po razmerah na obrobju pa je verjetno, da je ledenik debel največ le nekaj deset metrov. Vzemimo, da pade na ledenik letno 9 m snega (po podatkih Kredarice ga je padlo od oktobra 1954 do sept. 1955 8,5 m) in da nastane iz tega snega 1 m debela ledena plast. Po teh računih se lahko led izmenja že v nekaj desetletjih.

Po vsem, kar je omenjeno, menim, da ni v veliki zmoti tisti glaciolog, ki je po razmerah na ostalem obrobju Alp prisodil našemu Triglavu sedanjo ločnico večnega snega v nadm. v. 2700 m. Kaj bolj prepričljivega pa bo možno povedati šele čez nekaj let, ko se bodo nabrali pri vremenski postaji na Kredarici in v Inštitutu za geografijo SAZU rezultati večletnega opazovanja.

Naj tukaj omenim še, kako potrebno bi bilo, da bi imeli v naših Alpah više organizirano vremensko opazovalnico tudi v višini, do katere uspeva gozd (n. pr. na Krvavcu). Poznavanje klime na ločnici trajnega snega in gornje meje uspevanja gozda bi mnogo koristilo ne samo znanosti, ampak tudi praksi.

Na Pernhartovi sliki »Pogled s Triglava«, nastali okrog l. 1860, ko je bil ledenik še v najvišjem stanju sunka »1850«, moli iz Triglavskega ledenika vzpetinica Glava kot otok skalovja. Ko se je ledenik močno umaknil in sega le še do južnega podnožja, so zazijala med ledenikom in Glavo, to je okrog 200 m daleč od roba Severne triglavske stene, štiri brezna, ki se globlje pod površjem združujejo. Nihče jih še ni videl zadelane s snegom in čeprav včasih ledenik potiska vanje obilo drobirja, se še niso zapolnila. Kadar se tali ledenik, teče vanje cel potoček. Ta voda lahko pride na dan na koncu Vrat, torej kakih 1200 m niže. Če je na svoji poti napravila take luknje, da bi ji lahko sledil tudi človek s karbidovko, potem je možno, da je brezno, ki se odpira v višini

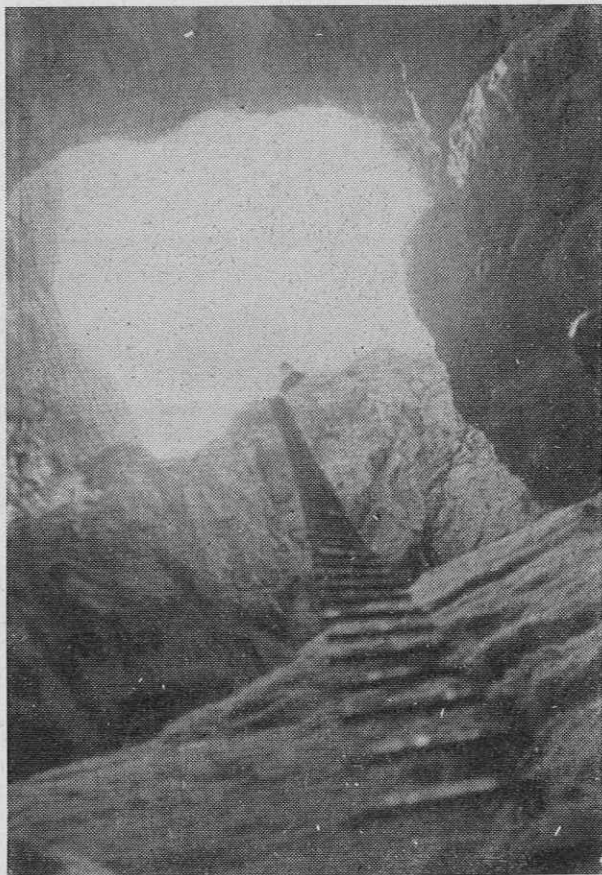

Foto Gams

Sl. 5. Še se odpira skozi vhod svetlo nebo

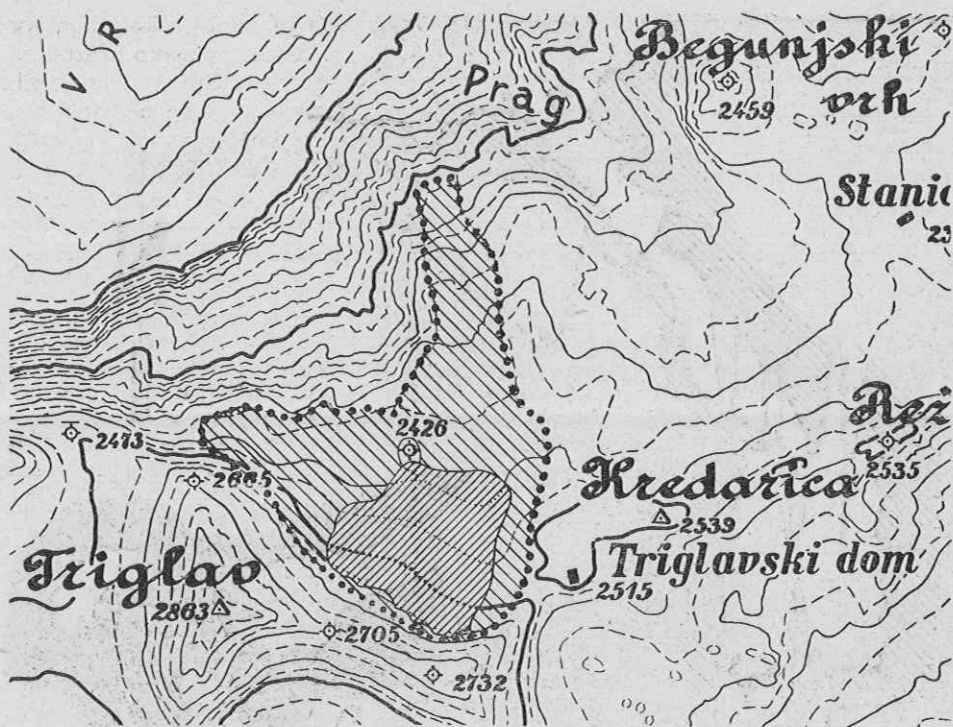
ložnega zahodnega rova (F—H na načrtu brezna). Tam, kjer so se ledena tla prevesila v skoraj navpični jašek, je bilo treba pritrditi na skalne stene lestve in se po njih spuščati v globino. Iz dna jaška je držala ozka luknja, ki se je kmalu razširila v večji prostor, v novo brezno, do katerega je prihajala z vrha od neznano kje še dnevna svetloba. V novo ledeno brezno je zabingljalo le še kakih 15 m lestev; ker niso segle do dna, so nas prisilile k umiku. V drugi številki revije »The London Caver« (»Londonski jamar«, London 1956) je eden od udeležencev opisal ta spust in med drugim dejal: »To je gotovo najlepša in najbolj nevarna jama od vseh, v katerih sem bil.« Iz tega sklepam, da mu za lepoto neke jame niso bistveni kapniki in drugi jamski nakit, kajti tega v Brezno pod Glavo ni. Namesto rumenih in rjavkastih kapnikov so v njej bledikaste ledene sveče, ki so tu in tam zrasle v cele lustre. Nekatere od njih vise na tako tankem vratu, da vsak čas pričakuješ, kdaj se bodo zrušile na tla in nate.

Jamarji so odšli, ostali pa so črni vhodi v neznane prostore in razburjali fantazijo.

Raziskovanje smo obnovili prve dni septembra 1955, to pot sami slovenski jamarji. Prispevale so jih vse institucije, ki se ukvarjajo z raziskovanjem jam,

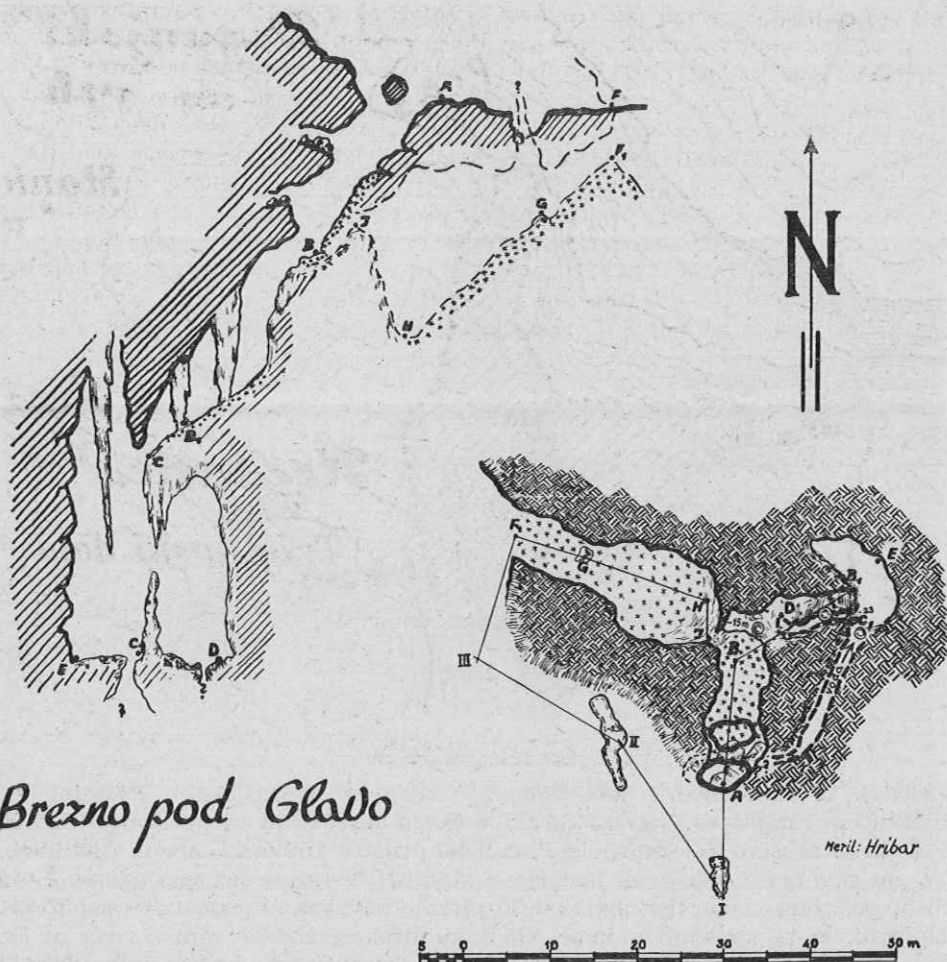
2400 m, globlje kot najgloblje doslej poznano brezno na svetu (1135 m v francoskih Alpah). V Severni triglavski steni visijo sloji apnenca proti jugu. Kaj če jim sledi tudi brezno in teče voda skozi njega ne v Vrata, ampak k Soči? Tudi hidrologi premišlujejo, če ne sega kraško razvodje med Sočo in Savo malce še preko najvišjih slemen na severno stran. V tem primeru je možno, da drži brezno pod vrh Triglava.

Taka in podobna ugi-banja so mi vzbujala nezna-na brezna, ko sem jih gledal pri vsakoletnem merjenju ledenika. Povedal sem jih tudi osmim angleškim jamarjem, ki so se v poletju 1954 mudili v Sloveniji in iskali neraziskane jame. Doma v Angliji je jamarjev veliko, neraziskanih jam, ki bi jim prinesle sloves prvih raziskovalcev, pa skoraj ni več. Zvabil sem jih na Triglavske pode in pričeli smo raziskovati brezno. Za vhod smo se poslužili po-

Društvo za raziskovanje jam Slovenije, njegova podružnica v Postojni, pa Inštitut za raziskavanje krasa SAZU v Postojni, Inštitut za geografijo SAZU, Planinsko društvo Železničar in Planinsko društvo Univerza, obe iz Ljubljane. To pot smo prvič sodelovali jamarji in alpinisti. V razgovoru smo ugotovili, da niso »pozitivni« samo tisti alpinisti, ki plezajo navzgor, ampak tudi »negativni« alpinisti, ki se spuščajo v jame. Ob tako širokem sodelovanju seveda ni šlo brez težav in zaprek, preden se je lahko zbralo pred vhomod v brezno 13 jamarjev s preko 300 m lestev in vrvi, telefonom in 1000-metrskim kablom, last JLA, in vsem ostalim.

Ker je že poprejšnji ogled pokazal, da je stranski položni rov, v katerega smo prodirali pred enim letom, zatrpan z ledom, smo se morali spustiti v glavno navpično brezno, ki smo ga dosegli lani v nižjem delu od strani. Ko smo spustili preko previsa prvega jamarja, so mi drhtele roke, ne od mraza, ampak od pričakovanja, če ni morda zatrpan tudi ta dohod in je zaman vse delo s pripravo ekspedicije. Z očmi sem požiral vsak meter vrvi, ki je varovala izvidnika. In res se je kmalu ustavila in po dolgih minutah, ki so se mi zdele ure, se je izvidnik vrnil z obvestilom, da ovirajo nadaljnje prodiranje ledeni stebri, ki se bodo zaradi taljenja ob najmanjšem dotiku zrušili na jamarje. Poskusili smo z drugim jamarjem. Njegovo mišljenje je bilo isto. Šele pri tretjem sta stekli dve polni varovalni vrvi. Prišel je mimo stebrov, se spustil v skoraj 24 m globoko ledeno brezno in se vrnil z veselo novico, da drži brezno še naprej v neznane globine. Toda pot gre mimo ledenih stebrov in kdo more prevzeti nase riziko za vso ekspedicijo, če se med raziskavo zrušijo stebri, zatrpajo rov in onemogočijo povratek ali celo pobijejo ljudi. Sklenili smo, da

Brezno pod Glavo

jih najprej odstranimo. K sreči smo imeli s seboj nekaj eksploziva. Minerji so ga vložili v luknje, narejene v stebre. Toda kaj kmalu se je eksploziv ovlažil in eksplozija ni dala nobenega učinka.

Nalednji dan smo skušali prodreti v podzemlje vkljub grožnji stebrov. Toda komaj smo spravili na dno ledene dvorane tri jamarje in vzpostavili zveze, je pričel pritekati iz neznane luknje bobneč potoček. Čeprav je bil že september, se je to leto še topil ledenik in velik del vode se menda zbira prav v to brezno. Voda je pričela segrevati zrak, ki je imel okrog $0,2^{\circ}\text{C}$. Po ledenih svečah in veličastnih stebrih, ki tvorijo večino sten ledene dvorane, je pričela kapljati in curljati voda in marsikdo je na skrivaj pogledal na ogromni, več kot deset metrov dolgi luster, ki je visel na stropu dvorane in grozil, da pade na nas. Po rovu, ki je dovajal vodo, je pribobnel sem in tje še večji kamen, ki se je zaril pred našimi nogami v led in ni sledil vodi, tekoči dalje po ledenem jašku. Šele kasneje smo zvedeli, da so to padajoče kamenje pomnožili tudi kolegi, ki so tik pod vhomom v brezno odkrili novo luknjo in metali vanjo kamenje, da bi ugotovili globino, ne vedoč, da ga pošiljajo nam. Grožnje so

bile prevelike in večina jamarjev se je odločila za takojšnji povratek. Zadnji-krat sem posvetil s karbidovko v rov, ki se je odpiral v tla. Na vrhu je njegove stene še pokrival led, niže spodaj — svetloba je segala še kakih 10—15 m navzdol — pa je tvorila stene kompaktna skala. Ne več škrljavi, rdečkasto barvani zdrobljeni apnenec, ki se vrva ob vidni meji s severnega podnožja pod vzpetinico Glave in v katerem so nastala vrhnja brezna, ampak kompaktni apnenec, ki gradi Severno triglavsko steno. Iz rova mi je pihala v obraz topla sapa. Segrela se je v neznanih globinah, pa tudi ob vodi, ki teče z ledenika. Tu je torej konec ogromnega ledenega čepa, pravzaprav koščka ledenika, ki zatrpava vrhnje prostore. Ne verjamem pa, da popolnoma, kajti topel zrak sili kvišku in ustvarja stalne odprtine in vzbuja upanje, da led ne bo mogel nikoli preprečiti poti v globine jamarjem, ki si bodo izbrali povoljnejši čas.

GLAVNI VIRI

D. Meze, Triglavski ledenik. Geografski Zbornik III, Inštitut za geografijo SAZU, Ljubljana 1955.

O. Marinelli, Il limite climatico delle nevi nel gruppo del M. Canin (Alpi Giulie). Zeitschr. f. Gletscherkunde III, 1909.

E. Richter, Die Gletscher der Ostalpen. Stuttgart 1888.

H. Tollner, Ursachen der Gletscherschwankungen in den Ostalpen während der letzten zwei Jahrhunderte. Mitt. Geogr. Ges. Wien, 1954, zv. 96.

C. Troll, Der Mont Rainier und das mittlere Cascaden-Gebirge. Erdkunde, Bonn 1955, 4.

Poročila Hidrometeorološke službe v Ljubljani.

V zahodnih Julijskih alpah

RADO KOČEVAR

Nobene gore mi niso bile tako blizu in obenem tako daleč kakor impozantni sivi velikani onstran Kanina, Mangrta in Rateških Ponc. Nevidna, a nepremostljiva meja je ločila dva svetova, katera je nekoč združil Kugy. Zaman smo se ozirali z obmejnih vrhov proti zapadu, kjer sta se dvigali mogočni piramidi Viša in Montaža.

Jesen 1955 pomeni za obmejne kraje v Julijskih Alpah velik dogodek. Avgusta tega leta je bil namreč podpisan v Vidmu (Udine) sporazum med FLRJ in Italijo, ki je uredil mali obmejni promet med obema državama. Po določenih pogodbe smejo prebivalci obmejne čone prekoračiti preko meje na sosednje obmejno področje.

Med srečniki, ki so prejeli obmejno izkaznico, sem bil tudi jaz in predstavljajte si moje veselje, ko sem se nekega junijskega dne usedel na kolo in pri Ratečah prestopil mejo. Na meji ni bilo sitnosti, ki se včasih rade pripete. Nedaleč od meje je čudovit pogled na Mangrt. Vajeno oko pa izlahka opazi desno od Vevnice piramidasti vrh Jalovca in rob severne stene. Desna stran ceste ni tako mikavna. Pobočja Karavank so ista kakor pri nas. Morda bi še dalje občudoval razgled na tej strani meje, če me ne bi cesta opozorila, da je hud klanec navzdol. V Beli Peči smo. Nemci pravijo vasi Weissenfels. Trenutno se vse tri narodnosti med seboj dobro razumejo.

Ta dan sem se namenil na Višarje in sem moral od Trbiža še naprej v Žabnice. Res, da na Višarje drži več poti. Mikala pa me je ravno ta klasična pot po žabniški grapi, kjer je nekoč hodil že Tuma. Kapelice v grapi pa so me opozarjale na najbolj znano božjo pot v slovenskih Alpah.

Koča Gilberti pod Kaninom

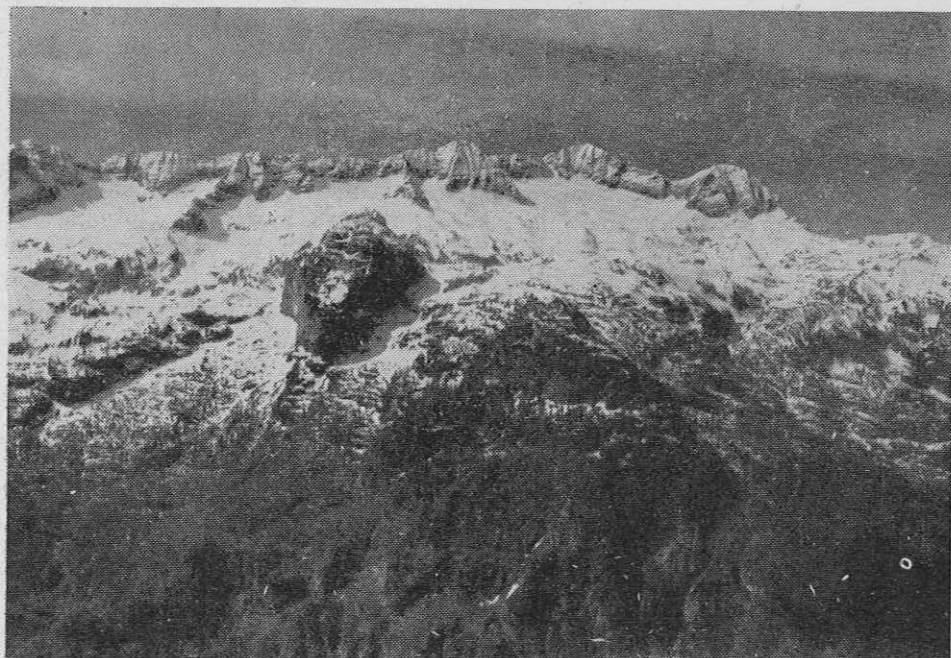
Vrh Višarij ni izrazit. Nekoč so tu bili lepi pašniki, danes pa je poleg cerkve majhno naselje. Poleti je tu vrvež romarjev, še bolj pa izletnikov, kajti od tu je najlepši razgled v vseh Julijskih Alpah. Ko bo gotova žičnica iz Ovčje vasi, bo to gotovo najbolj obiskana izletniška točka v Julijskih Alpah.

Še lepši razgled kakor z Višarij pa je pravzaprav z vrha Kamenitega Lovca (Steinerne Jäger, Cima del Cacciatore, 2071 m). Legenda pravi, da so izpod tega vrha, ki se tudi dobro vidi iz Rateč, некоč trije lovci streljali na mater božjo z Višarij. Za kazen so okameneli. Od treh skal, od daleč podobnih lovcu, je do danes ostala le še ena, ostali dve pa je odnesel zob časa.

Ko sem se tisti dan vrnil v Žabnico in s kolesom odbrzel proti Trbižu, sem vedel, da bom čez poletje še dostikrat prišel v ta svet. Višarska glava s cerkvijo in Lovcem v ozadju se prav lepo vidi iz Podkorena ali iz Rateč. Znanec iz Trbiža mi je svetoval, naj se zaradi razgleda povzpnem še na goro Ojstrnik, ki pa spada h Karnskim Alpam. Iz Žabnic do vrha je tri ure hoda in verjamem, da je razgled od tam čudovit, posebno na Ziljsko dolino.

Čez mesec dni sem s kolesom zopet drvel po asfaltni cesti proti Trbižu. To pot mi je drugoval prijatelj Andrej iz Martuljka. Obiskal me je na plezalnem taboru v Krnici. Oba navdušena nad zapadnimi Julijskimi Alpami sva se odločila povzpeti se na Viš. Prijatelji iz Ljubljane, ki so se pred vojno potikali po teh gorah, so nama svetovali, naj pristopiva na goro iz severne strani. S seboj sva vzela precej opreme in sva s tem napravila tudi cariniku precej dela, saj je le-ta vse to popisal v najine propustnice.

Tik pred Trbižem se odcepi cesta levo proti prelazu Predelu in Neveji. Tudi tu je cesta asfaltirana. Po njej je velik promet s tovornimi avtomobili, ki vozijo rudo iz bližnjega rabeljskega rudnika, del rude pa odvažajo z žičnico do Trbiža.

Kanin iz Montaža

Mrzla voda (Riofreddo) v nadmorski višini Kranjske gore je bila končna postaja za najini kolesi. V hiši, kjer sva pustila kolesi, so govorili slovensko. Vas je videti revna, skromne kamenite hiše pričajo o tem. Tudi dolina, po kateri sva se namenila, nosi isto ime kakor vas. Na levi jo omejuje »svinčena« Kraljeva gora (Monte Re 1912), ki je znotraj prevrtana z rovi, desno pa Višarje z Lovcem. Vse to pa ni nič v primeri s čudovitim zatrepom te doline z navpičnimi stenami od Cima delle Cenge, pa preko Cima della Vallone do Mrzle vode (Cima di Riofreddo) in Lastovic (Cime delle Vergini). Nekatere izmed sten teh gora so pravi plezalni eldorado. Vendar pa kljub izrednim pogojem tu ni toliko plezalcev kakor v Dolomitih. Najlepša vseh sten, za katero pravi že Tuma, da je ena najbolj groznih, je pravzaprav Vallone. Petstometrski prepad je podoben triglavski Sfingi. To leto so jo naskočili mladi rabeljski plezalci.¹ Plezali so v troje. Na skrajno težkem mestu sta zdrsnila dva plezalca.

Proti koči Pellarini, kamor sva se midva namenila, držita iz doline Mrzle vode dva prehoda, mimo Lastovic in čez sedlo Prašnik (Sella Prasnig). Ne vem pa, kako sva se odločila za drugo daljšo pot, po kateri sva tavela in izgubila pot v temni noči.

Koča leži v vznožju malega okrešlja. Nekoč so to področje imenovali Žabniška Krnica, danes pa Italijani pravijo temu okrešlju Carnizza di Rio

¹ Imena so: Ignazio Piussi, Arnaldo Perissutti, Lorenzo Bulfon, Uberto Perissutti, Bruno Giacomizzi, Umberto Cobai, Mario Giacomizzi itd. Vsi naštetih pripadajo alpinistični sekciji v Rablju (Cave del Predil). Za majhen kraj tako velik alpinistični odsek res veliko pomeni. Nekateri izmed teh plezalcev so znani po svojih prvenstvenih vzponih daleč okoli. Dejanja v stenah Vevnice, Mangrta in zapadnih Julijskih Alpah ne zaostajajo za vrhunskimi storitvami pri nas. Ne pozabimo pa omeniti, da je iz te sekcije rabeljskih rudarjev in trde šole teh gora izšel tudi Cirillo Floreanini, udeleženec italijanske odprave na K₂.

Zapraha. Dejstvo je, da je ta krnica najlepša v Julijskih Alpah. Tu je vse: Monolitne in gladke stene, strmo dvigajoči se stebri vsemogočih oblik. Vajeno oko plezalca bi težko našlo lepši svet za udejstvovanje kakor tu. To so pravi Julijski Dolomiti. Mrzla gora je podobna orjaškemu trapezu, kjer so zarisali svoja imena najslavnejši plezalci med obema vojnama, Debelakova, Comici in Peters pa drugi. Skoraj vsak stolp v grebenu tu nosi ime. Tudi tisti, ki nima imena (Inominata). Celo Gamsova mati (Madre dei camosci), ki se imenuje po travnatih vesinah na južni strani gore, kjer se pasejo gamsi, je ovekovočena s temi imeni. Najlepša plezalna tura pa je vsekakor prečenje teh sten po policah bogov, katere je svoje čase odprl Comici (Cenge dei Dei).

Koča Pellarini je revna in se ne more primerjati z našimi kočami. Ne vem, kaj je temu vzrok, drži pa, da je obisk teh gora majhen zaradi prevelike usmeritve v Dolomite in Zapadne Alpe. To je čutiti tu na vsakem koraku in človek ima nehote občutek, da so te gore zanemarjene. Nekaj malih kočic stoji še iz dobe stare Avstrije, danes jih oskrbuje tržaška sekcija CAI, nekatere izmed njih pa je pozobal zob časa (Maceni in Stuparič). Midva z Andrejem sva sicer dobila precej odej, pa če ne bi bilo poletje, bi se tresla od mraza, saj iz skupnega ležišča lahko trgaš rododendron na prostem.

Tudi obiskovalcev je bilo tisti dan malo, čeprav je bila sobota. Oskrbnik je bil zelo prijazen, čeprav je videl, da od naju ne bo dosti zaslužil. Trije plezalci, ki so se naslednjega dne namenili v steno, so legli spat. Dva Nemca pa sta neprenehoma hodila z lučjo ven. Kmalu sva izvedela, da njihovi prijatelji bivakirajo nekje v severnem razu Viša.

Naslednje jutro naju je zgodaj našlo na že stari poti proti Naboisovi škrbini. Pot se izgublja sredi rdečega rododendrona, ki tej dolini daje še lepši videz.

Namenila sva se vstopiti v smer Kugy-Oitzinger v nekoč najslavnejšo pot v teh gorah. V času, ko je Kugy odkrival te gore planincem, so šteli Viš za nemško gorō. Množični obiski so prihajali zlasti s Koroškega in to iz južne strani, kjer je Viš najbolj dostopen. Zgradili so si tam tudi kočo (Findeneggerhütte), ki stoji še danes. Imenuje se Corsi. Pri pionirskem delu v teh gorah pa so pomagali Kugyju domači vodniki, med njimi tudi slovenskega rodu. V vzhodnih Julijskih Alpah so bili to Trentarji, tu pa se je najbolj proslavil slovit Anton Oitzinger iz Ovčje vasi. Ta je popeljal Kugyja na Viš (Jof Fuart, Wischberg) in Montaž (Jof del Montasio, Montasch) in to iz severne strani. Obe smeri, ki danes spominjata na severno steno Škrlatice, sta zavarovani, toda sloviti Passo Oitzinger je še danes nema priča o edinstvenem podvigu obeh vodnikov Komaca in Oitzingerja. Tu se je namreč Oitzinger zaplezal, da ni mogel ne naprej ne nazaj. Mesto pete težavnostne stopnje! Kako ga je rešil Komac iz težke in skrajno nevarne situacije, pa ve povedati edinole Kugy v svoji knjigi »Aus den Leben eines Bergsteigers«.

Vstop v steno je zelo podoben Dibonovemu vstopu v severni steni Špika. Spodaj široka grapa se proti vrhu vedno bolj zožuje. Sreča je bila, da sva imela kladivi s seboj, dereze bi pa nama omogočile plezanje do samega vrha grape, tako pa sva morala prečiti po skrajno krušljivi polici levo v steno, kjer sva naletela na zavarovano pot. Kljub lestvici klinov pa je bilo marsikje varneje prijeti za skalo, saj so se nekateri klini majali. Sicer pa je smer zelo podobna Bambergovi poti na Triglav ali pa slovenski smeri v severni steni Triglava, preko katere bi peljala zavarovana pot. Edina težava tega dne so bili veliki snežni jeziki, ki so se končali nad prepadom. Pravzaprav pa je

Koča Corsi, zadaj Kaninova skupina

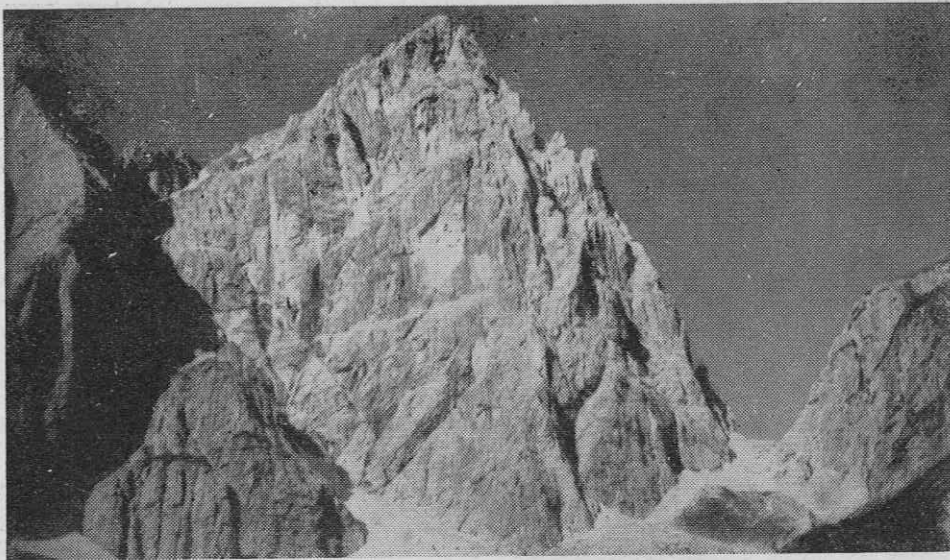
bila to le nevarnost, pred katero ni bilo izbire in sva kljub lahkemu terenu morala plezati zelo previdno. Težave pa minejo na policah bogov (Cenge dei Dei). Od tu dalje pa je do vrha še skoro uro lažje pleznje.

Nove gore, stene in vrhovi so dali tej turi še poseben spomin. Nekaj novega pa so bile zame stare utrdbe iz prve svetovne vojne, ki so ostale še zadnje neme priče najbolj norega početja ljudi v tistih časih. Razni bunkerji, rovi in pa različne železne stopnice so razsejane vsepovsod. Mangrt in Julijske Alpe so bile daleč, le Kaninova skupina se je odražala v jasnini na Nevejsko dolino.

Koča Corsi, v katero sva sestopila, leži v višini Jermanovih vrat. Velika privlačnost v bližini so Koštrunove Špice (Cime Castrein, 2440 m), ki so pod vrhom vse prevrtane in še danes obdane z davno postavljenimi barakami. Med Višem in Koštrunovimi Špicami je Mojzesova Škrbina (Forcella Mose), edini zložnejši prehod iz Corsijeve koče v Zajzero. Koča je revna. Domačih obiskovalcev je malo. Največ je tu še Avstrijcev. Vse ostalo pa pritegnejo k sebi Dolomiti in Zapadne Alpe. V tem primeru je velika razlika med Vzhodnimi in Zapadnimi Julijskimi Alpami.

Južna pobočja teh gora niso tako strma, pa vendar se tudi tu in tam dvigajo navpični stolpi podobni Dolomitom, kakor Torre Villaco pa vrsta cigar od Viša do Cima alta di Riobianco.

Nekaj niže od koče Corsi še danes stoje ostanki nekdanjih barak. Malo dalje pa je »Via alta«, katero so zgradili v vojni Italijani. Ta pot je prečkala vsa pobočja Montaža, katerega so imeli Italijani zasedenega vse do oktobra 1917 do prodora pri Kobaridu. Vrh Koštrunovih Špic pa so v naskoku zavzeli alpini.

Viš (Jof Fuart) iz Zabniške krnice

Pot do Rablja (Cave del Predil) je bila za najine noge ta dan zares odveč in naju ni bilo treba siliti za mizo. Od tu do Mrzle vode pa naju je trde ceste odrešil avtobus.

Naslednja pot me je peljala v Zajzero skozi Ovčjo ves mimo Kugyjevega doma. Sem je dolga leta hodil Kugy. Kdor hoče videti resnični prepad, naj gre na drugo stran Montaža v škrbino Disteis. Tu ti zastane sapa ob pogledu na temno globel doline Dogne. Zraven pa je zapadna stena Montaža, kjer so pred kratkem Tržačani zgradili svoj Bivaco fisso na majhni polici 300 metrov pod vrhom. Od tu je najhitrejši dostop do Kugyjeve in Hornove smeri, pošastnega Zmajevega grebena in smeri italijanskih lovcev.

Na Montaž (Jof di Montasio, 2752 m) pa sem prvokrat pristopil z juga. Ker takrat še nisem imel plezalne družbe, sem se kot samohodec loteval le lažjih, orientacijskih vzponov. Vozil sem se večinoma s kolesom, ker do Nevejskega prelaza je od Kranjske gore tako daleč kakor od Ljubljane do Kamniške Bistrice. Na prelazu je že dolgo časa narodnostna meja Slovencev in Furlanov. Res da so Slovenci že v 6. stol. naselili Reklanico (Val Raccolana) pa so jih kmalu pregnali bojeviti Furlani. Tudi področje od Trbiža do Nevejskega prelaza je narodnostno zelo pomešano. Tu v bližini so odprli rudnik svinca, ki je privabil v deželo zlasti Nemce. Mnoga slovenska imena pa so ostala in jih srečuješ vsepovsod. Zelo me je veselila na tej poti ugotovitev, da pastirji obeh narodnosti žive lepo v slogi in prijateljstvu. Na Montažu pa sem srečal skupino rabeljskih plezalcev. Preplezali so severno steno. Nemalo sem bil presenečen, ko je neki planinec iz Beljaka naročil pozdrave za našega znanega funkcionarja pri PD Ljubljana Iva Marsela. Sicer pa na vrhu nisem bil edini Slovenec v tem letu. V knjigi je bil podpisan neki Božič iz Tolmina, pa tudi dr. Andlovic, zdravnik iz Mosta na Soči, je bil nekaj dni pred menoj tu. Vsi imenovani so prišli s propustnico, izdano po videmskem sporazumu.

Znanci iz Rablja so mi razkazali okoliške gore. Nekaj ur pozneje pa smo sedli skupaj za mizo v dolini. Kdo bi si mislil, da bomo čez dva dni zopet

Rabelj z jezerom in Jerebico v ozadju

skupaj in to v dramatičnih okoliščinah na sami meji! Z rabeljskimi plezalci sem se spoznal na Vršiču v mesecu juliju, ko smo jih povabili na reševalni tečaj.

Tistega dne, ko sem bil na Montažu, se je v severni steni Vevnice ponesrečil dr. Sattke iz Celovca. Padel je 60 metrov pod vrhom v smeri Gilberti-Castiglioni.² Rabeljski reševalci so še isti večer stopili v akcijo, komaj pol ure po našem odhodu iz Rablja. Ponoči so priplezali po poti Via della vita vendar zaradi slabe opreme niso spustili ponesrečenca na belopeško stran. Reševali so ga preko meje proti Tamarju. Toda zaradi izmučenosti in nezadostne opreme niso uspeli. Priskočili smo jim na pomoč mi iz Kranjske gore in z Jesenic. Takoj smo se napotili proti Kotovemu sedlu, toda zaradi noči tudi ni bilo mogoče takoj posredovati. Šele naslednjega dne opoldne je bil ponesrečenec v dolini in takoj prepeljan v bolnišnico v Celovcu. Ta reševalna akcija je bila precej težavna in mestoma tudi tvegana, posebno na strmih travnatih vesinah Kotove špice. Tovariši iz Italije so bili zelo utrujeni in nekateri niso spali tretjo noč. Ignazio Piussi bi bil od utrujenosti na poti na Kotovo sedlo sredi plazu zaspal, da ga nisem opolnoči pripeljal v kočo, ko sem odšel po Mariner-napravo, ki smo jo pustili v koči. Ta reševalna akcija je bila edinstvena v zgodovini naše GRS, obenem pa zgleden primer mednarodnega sodelovanja.

Ne dolgo za tem smo bili povabljeni na otvoritev nove planinske poti na Mangrt iz Belopeških jezer. Bilo je prvo nedeljo v oktobru in kakor za posmeh je zapadlo dan prej preko pol metra novega snega.

Preko petdeset planincev dolga kolona je zapustila avtobus, ki jih je pripeljal iz Trbiža. Bili so Tržačani, iz Udin, Gorice, Trevisa, Benetk, Beljaka in Trbiža. Kot mejaše so povabili tudi PZS in midva z Andrejem sva zopet romala skupaj v gore onkraj meje.

² Smer je ocenjena s IV., mestoma s V.

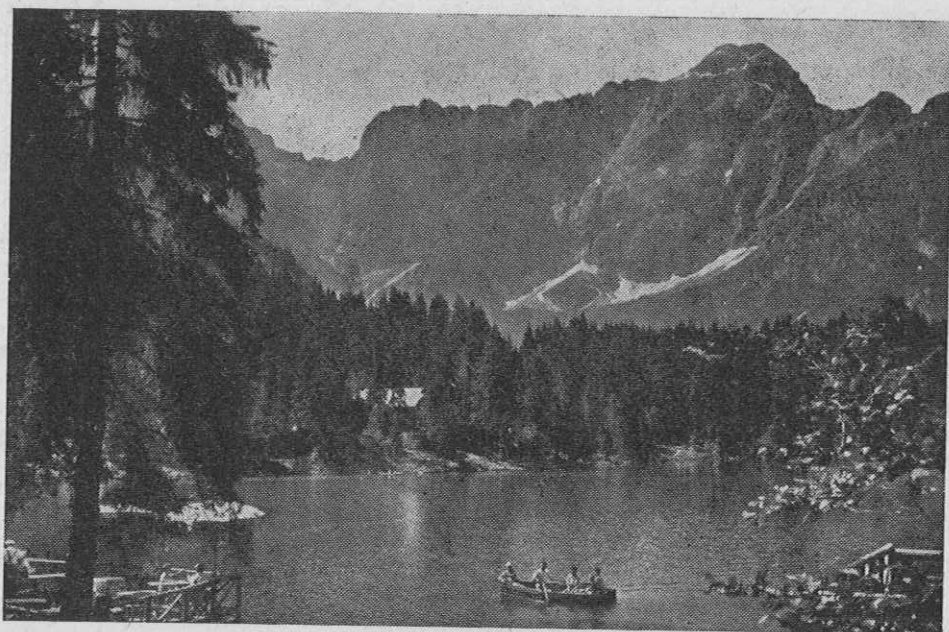
Najzanimivejši, pa je bil spust z žičnico visoko po zraku . . .

Italijanski planinci iz Trbiža so odprli novo pot komaj nekaj metrov od meje in to zato, da se ognejo prehodu preko jugoslovanske strani in sitnosti na meji. Nova pot je izpeljana čez desni rob stene mestoma zelo drzno navzgor. Kdor gre z naše strani na Mangrt, naj na škrbini, preden zavije na desno, pogleda levo navzdol. Videl bo lestvico klinov in vrvi. Če vržeš kamen, se ta odbije šele 400 metrov nižje. Že nova jeseniška pot na Prisojnik ni šala za planince. Tu bi se pa marsikateri krepko premislil, preden bi zatelovadil navzgor.

Dolina Belopeških jezer in gore nad njo sicer ne spadajo k Zapadnim Julijskim Alpam, vendar zaradi izrednih naravnih lepote zaslužijo nekaj vrstic na tem mestu. Ne samo idilična jezera, tudi navpične stene dajejo plezalcem izredno mikavnost. Tu stopa v ospredje Vevnica (2340 m), za katero pravi že Kugy, da je »einer der schönsten Felsgipfel unserer Alpen.« V zadnjih letih so rabeljski plezalci v teh stenah izvršili dva skrajno težka vzpona. Preplezali so novo smer v gladki severni steni Malega Koritniškega Mangrta³ in novo smer v severni steni Vevnice.⁴ Obe turi sta VI. Ko so nekaj dni preje prvopristopniki teh smeri videli naše stene v Planici, so ugotovili, da je formacija skalovja v Šitah »smer Šara-Levstek« zelo podobna Malemu Mangrtu. To ugotovitev so ponovili ob skupnem reševanju dr. Sattke-a iz Vevnice na našo stran. Naše plezalce bo nemara zanimala primerjava obeh sten z Dolomiti. Isti plezalci so namreč ponovili smer Lacedelli-Ghedina-Lorenzi v severni steni Cima Sco-

³ 18. in 19. avgusta 1954, L. Bulfon, A. Perissutti, I. Piussi, čas plezanja 23 ur, 75 rabljenih klinov, višina stene 750 m. (VI⁺)

⁴ Plezala 18. avgusta 1955 brata Perissutti in I. Piussi. 16 ur, rabljenih klinov 45, v steni ostalo 20, višina stene 750 m, VI⁺.

Mangrt z Belopeških jezer

toni.⁵ V primerjavi pravijo, da so dolomitske stene sicer bolj strme, imajo pa boljše oprimke, stene v Julijskih Alpah pa da so gladke ali krušljive. Približno isto so ugotovili tudi naši plezalci, ko so plezali v Dolomitih.

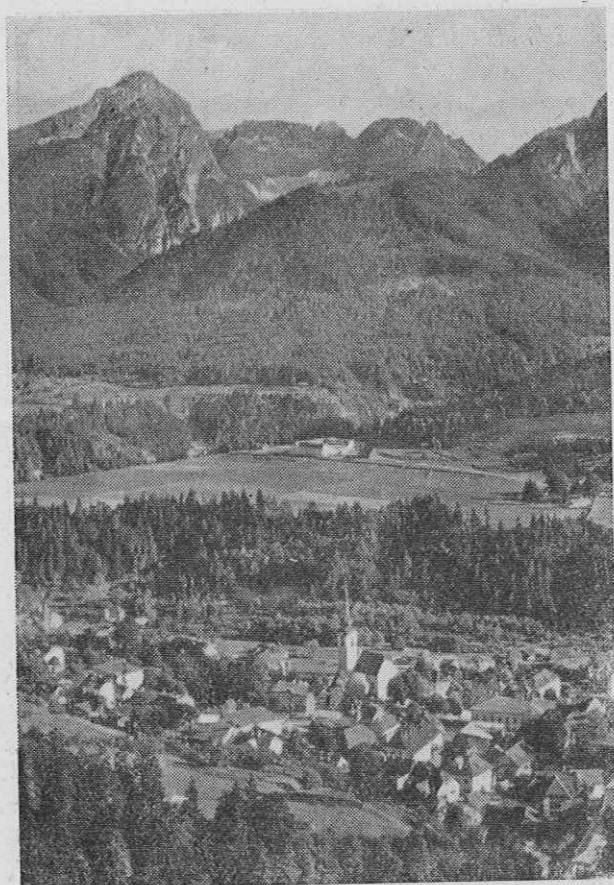
O teh stenah je v glavnem tekel pogovor, ko smo se vzpenjali po zasneženem pobočju Mangrta. Pogled na novo zasneženo cesto je bil strahoten ob misli, da bi v takem bilo treba plezati. V dolini je bilo rečeno, da v teh razmerah ne bomo plezali po poti. Če bi kdo rekel, naj v takem plezamo na vrh, bi verjetno slišal kako krepko na svoj račun. Pa vendar se je tudi to pot zgodilo drugače!

Brunno Giacomizzi nam je sredi pogovora pokazal zasneženi greben rateških Ponc. Greben Ponc je iz Mangrta tako impozanten, da ne bi verjel kaj takega, če ga gledaš z naše strani. Sneg je seveda dal še svoj poudarek in nemalo sva bila z Andrejem presenečena, ko sva slišala, da so Rabeljčani ta greben pa vse do Mangrta preplezali lansko zimo z dvema bivakoma.

Kolona planincev se je ustavila ob malem zavetišču, kjer so počivali graditelji te nove poti. Spali so tu vse poletje tik pred vstopom v steno. Da so pot gradili rabeljski plezalci, mi ni treba posebej poudariti. Naslednje leto nameravajo zgraditi bivak, ki naj bi omogočil lažji pristop na Mangrt. To mesto je bilo določeno za počitek in svečano otvoritev.

Pot je otvoril predsednik CAI sekcije Monte Lussari in se obenem opravičil, da v takih razmerah žal ni možno doseči vrha. Ni bila pot še dobro otvorjena, ko so se nad našimi glavami visoko v grebenu prikazale tri postave. Zaklicali so moje ime in vedel sem, da so Tone Bučer, Stane Kersnik in Živojin Prosenc. Pisali so mi dan prej, da se bodo tudi oni udeležili otvoritve te poti iz naše strani. Pojava treh v grebenu pa je delovala kakor signal in od zbrane

⁵ Plezali isti plezalci 25 ur z bivakom in rabili 95 klinov. Vsi ti podatki so vzeti iz »Le Alpi Venete« 1954 (št. 2 in 1956 št. 2).

Trbiž

druščine se je odločilo nekaj alpinistov, med njimi tudi midva, in se začelo vzpenjati po zasneženih klinih navzgor.

Zdajci je nastala pod nami praznina, toda še preden smo se tega zavedeli, smo si že na grebenu stisnili s tovariši desnice. Nato smo skupaj plezali dalje in v dobri uri dosegli zasneženi vrh. Nova pot je bila tako otvorjena tudi pozimi. Razen tega pa smo bili deležni tudi razgleda do samega Jadrana.

Ostali, ki so nekaj časa gledali to početje, so se medtem vrnili v kočo na Belopeških jezerih. Drugi del otvoritve pa je bil izvršen zvečer v koči, kjer nas je čakala vsa družčina tega dne.

Čez mesec dni smo zopet odšli v Rabelj. To pot na povabilo tamošnje sekcije Corpo soccorso alpino, njihove GRS, da prikažemo reševanje z najmodernejšimi sredstvi. Rade volje smo se odzvali vabilu gorskih prijateljev onkraj meje. V krasnem novembrskem dnevu smo spuščali »ponesrečence« preko stometr-ske višine. Najzanimivejši pa je bil spust z žičnico visoko v zraku. Naša GRS je tudi tu žela vse priznanje.

Res, da je med tem časom zapadel po vrhovih Julijcev globok sneg, ki je začasno prekinil večji obisk tem goram, pa kljub temu sem se rade volje zopet povzpел na Višarsko glavo s smučmi, toda to pot mi je ostala v spominu čudovita smuka po bajnem pršiču v Trbiž. Žal mi razmere ne dopuščajo opisati vsega, kar sem v teh gorah doživel v letu 1956.

Problem zvez na Makaluju*

JEAN FRANCO

O Himalaji po navadi slišite, da je to gorovje dvakrat višje od Alp. Toda to ni dovolj. Glede višine to ustreza, toda v izvedbi vzpona oziroma v njegovi koncepciji je bistven razloček.

V Alpah je naveza alpinistov običajni samostojni element, ki zapusti zavetišče za izvedbo eno- ali dvodnevne vzpona, zelo redko pa traja več dni. Naveza nosi s seboj vse, kar potrebuje, izvede zastavljeno si nalogo z lastnimi sredstvi in določen čas dela samostojno. Lahko bi rekli, da je človek v pravilnem razmerju z Alpami.

Ko pa se napotite na najvišje gorovje sveta, boste postavili izhodiščno taborišče na višini 4000—5000 metrov, na podnožju cilja in vanj boste spravili ves material in vse ljudi. Od te baze dalje se človek približuje cilju v zaporedno sledečih si skokih, spotoma postavlja relejna taborišča, po navadi 5 do 6, včasih 7 ali 8, in celo še več. Zgornja taborišča včasih niso med seboj oddaljena več kot za nekaj sto metrov višinske razlike. Premagovanje takih višinskih razlik bi v Alpah zahtevalo kvečjemu uro ali dve, na Himalaji pa tak vzpon posrka večji del moči, s katero človek razpolaga, in sicer zaradi redkega zraka in pomanjkanja kisika.

Postavljanje teh taborišč nalaga resne naloge pri prenašanju materiala, za katerega so potrebna številna zaporedoma sledeča si pota ekip. Himalajisti, drugače tudi imenovani »sahibi«, se običajno združujejo v skupine po dva človeka in izmenoma napadajo zapreke, s katerimi se jih gora brani. Nato se spet spuščajo v nižje taborišče k počitku in okrepcilu. Zato mora biti v odpravi na več kot 8000 metrov visoko goro 6 do 10 alpinistov, ki lahko formirajo 3 do 5 ekip. Toda to še ni vse. Razmestitev materiala na pobočju visoke gore ima obliko piramide. Za postavitev poslednjega taborišča, v katerem načelno morajo biti štiri mesta, mora biti v predzadnjem taborišču 8 mest, v še nižjem pa 16. Jasno je, da je zaradi tega potrebno obsežno prenašanje materiala. Plezalci se tedaj poslužujejo specializiranih nosačev, šerp. Z višino cilja tudi število šerp hitro narašča. V odpravi na Anapurno jih je bilo 8, na Mount Everest 30, na Makaluju 25. Po pobočjih Makaluja so šerpe prenesli 7 ton materiala in hrane do taborišča I (5300 m), več kot 3 tone do taborišča III (6400 m) in več kot 700 kg na greben Makaluja na višino 7400 m.

K tem obsežnim in zloženim operacijam je treba dodati še dejstvo, da se mora končni napad izvesti v sorazmerno kratkem času — v enem do dveh tednih — takó, da se izkoristijo lepi dnevi, ki jih je mogoče pričakovati v drugi polovici meseca maja, preden prihrumi monsun.

Razumljivo je, da je popolna koordinacija potovanj različnih ekip mogoča edino le z brezhibno zvezo med taborišči, ki so često med seboj zelo oddaljena.

Dolgo časa je bil edini način zveze prenašanje pismenih sporočil, torej peš. Počasnost take zveze je očitvidna in pomanjkanje zveze, kot njena posledica, med ekipami v zgornjih taboriščih, pomožnimi ekipami v sredini, ki so pripravljene za akcijo, in med rezervnimi skupinami v spodnjih taboriščih, je prav gotovo vzrok velikega števila neuspehov in mnogih dram. Katastrofe na Nanga Parbatu (8125 m), K 2 (8611 m), rane, ki so jih dobili zmagovalci Anapurne (8078 m), se morda ne bi primerile ali pa bi bile manjšega obsega, če bi zveze delovale v trenutku, ko so se razbesneli naravni elementi.

* Prevedeno s posebnim dovoljenjem avtorja in založbe za Planinski Vestnik.

Na Manaslu (8128 m) so Japonci postavili žično zvezo. Toda plazovi in padanje kamenja jo je često trgalo in potrebna so bila številna popravila. Taka vrsta zveze se ni izkazala za zelo uporabno.

Seveda so že dolgo časa mislili na uporabo radijske zveze. Tu so težave zaradi teže in dobrega delovanja aparatur, in sicer zaradi nizkih temperatur v velikih višinah. Večina modernih odprav je resda uporabljalo radio, toda rezultati so bili vedno dokaj pičli iz naslednjih vzrokov: zloženost in lomljivost aparatur, hitra izraba baterij, nezadosten doseg, slabo sprejemanje, kar je vse veljalo predvsem za lahke aparate, ki se jih taka odprava seveda more posluževati.

Na Makaluju so se aparature TH 736 (izdelek francoske tovarne Thomson-Houston — elektronska grupa — Pariz) dobro izkazale, tako med preiskovanjem terena kakor tudi med vzponom na vrh. Imeli smo šest aparatov, vsak je bil težak okrog 3 kg. Doseg je često znašal 7 do 8 km, čeprav so bile vmes maske, ki so preprečevale najboljše oddaje in sprějeme. Ravnanje s temi oddajno-sprejemnimi postajami je izredno preprosto in so tako odporne, da smo jih brez skrbi lahko zaupali celó šerpam.

Uporabljali smo jih takole:

Med obleganjem Makaluja, torej onih 6 tednov, kolikor smo rabili za vzpon na Makalujev greben in za postavitev taborišča V, smo vsak večer ob 18. uri imeli radiofonsko zvezo med vsemi taborišči. V tej emisiji smo sporočili šefu odprave rezultate vseh ekip. Sledila je razdelitev nalog za naslednji dan in končno predaja meteorološkega poročila, sprejetega iz Kalkute (indijska meteorološka služba je za nas imela posebno oddajo). Ko smo že bolj napredovali proti vrhu in se nam ni več zdelo potrebno štediti z baterijami, smo oddaje podaljševali s pogovori med posameznimi taborišči. To prijateljsko kramljanje nas je bodrilo v prenašanju samote.

Med vzponom, od 10. do 19. maja, smo imeli radijsko zvezo dvakrat na dan med tremi ekipami, od katerih je vsaka imela drugačno nalogo. Za primer navajam radijski promet dne 14. maja:

V noči od 13. na 14. maj so bile ekipe razporejene takole:

Couzy in Terray in 5 šerp spe v taborišču V (7400 m) z nalogo, da postavijo naslednji dan taborišče VI tako visoko na severnem pobočju, kot je to mogoče.

Franco in Magnone s 5 šerpami spita v IV (7000 m) z nalogo, da pomagata višji ekipi. Ti dve ekipi si odslej morata slediti v 24 urah.

Bouvier, Coupé, Leroux in Vialatte so v rezervi v taborišču III (naprej pomaknjena baza, 6400 m) in morajo formirati tretjo napadalno skupino 3 dni po morebitnem neuspehu prvih dveh grup ali pa jim slediti v 48 urah, če bi prvi dve uspeli, in sami poskušati tudi priti na vrh.

Zdravnik dr. Lapras spi v taborišču IV in mora naslednji dan priti v taborišče III.

Ura je osem zjutraj. Z grebenom je zveza nemogoča (maska je premočna), toda zveza je vzpostavljena preko taborišča III. Izvem, da sta dva od šerp prve grupe zelo bolna po slabo prebiti noči. Prva grupa kljub temu nadaljuje pot, naloga druge grupe je, da evakuira oba obolela.

Ena popoldne. Prva grupa je nekje v severnem pobočju. Druga je prišla na greben in se briga za obolela šerpa, nato jih evakuira v dolino, s karavano, ki odhaja v dolino.

Pet popoldne. Trije šerpe, ki so pomagali postaviti taborišče VI na višini 7800 m, so se vrnili na greben izčrpani. Nega in evakuacija

Po radiju naročim taborišču III, naj z daljnogledi pazi na njihovo spuščanje. Trije preveč izžrpani šerpe res ne morejo priti do taborišča II, toda naši tovariši so se prepričali, da so dospeli do taborišča IV. Tretji ekipi sporočim o uspehu prve ekipe, ki je postavila najvišje taborišče. To je signal za 4 rezervne plezalce, da tudi oni preidejo v napad. Pregledamo material in hrano v zgornjih taboriščih in ugotovimo, kaj je še treba.

*

Samo ta primer dovolj jasno kaže, koliko nam je sistematična uporaba radijske zveze pomagala.

Prevedel A. R.

Istrski razgledi

RUDO GOLJAK

Planjava

Onkraj kotline za koprskim Škocjanom, ki ji pravijo domačini preprosto Dolina, po kateri teče Badaševica s hudournišskimi pritočnimi potoki in potočki, se dviga zelo strmo 404 m visoka Planjava, najvišji vrh v Šavrinskem gričevju. Gledana iz Kopra, kateremu ustvarja južni zaključek ozadja, je po obliki in skoraj enaki relativni kot absolutni višini nenavadno podobna Pohorju pri Mariboru. Ko bi bila porastla s smrekami, jelkami in bukvami, bi bila podobnost skoraj popolna. V resnici je na nekoliko položnejšem podnožju posejana s terasnimi vinogradi in njivami, v višji strmini pa porastla z grmičastimi hrasti, gabri, jeseni, domačimi kostanji in najrazličnejšim grmovjem, med katerim prevladuje ruj.

Planjava me je že dolgo privlačevala in bi jo bil gotovo že prej obiskal, če bi imele 280 m visoko ležeče Šmarje tudi ob nedeljah avtobusno zvezo, kakor jo imajo med tednom. Devet km dolga trda cesta je kaj neprimerna za planinca, ki ne ljubi prahu. Na srečo drži tja tudi prijetnejša in nekoliko krajša, zato pa bolj strma pot ob Pastirščici. Tako sem krenil 17. junija lani sam mimo gradbišča nove Tomosove tovarne v Škocjanu do odcepka poti na levo. Prijatelj, ki mi je obljubil družčino, je dobil nepričakovan obisk in je ostal v Kopru. Po odcepni poti sem se že kmalu znašel v dolini hudourniškega potoka Pastirščice (Pastorna). Njeno dno je vse posajeno s trtami ter poljskimi in vrtnimi kulturami, med katerimi prevladujejo paradižniki. Prvim plodovom je manjkalo tedaj le še nekaj sončnih dni do dozoritve. Desno pobočje, ki se izgublja v višavo proti vasi Gažon in Donatu, je en sam vinograd, premešan z oljkami, češnjami, smokvami, breskvami in drugim sadnim in nesadnim drevjem, terasastimi njivami in raztresenimi kmetijami, ob katerih stoje ciprese kakor zvoniki poleg cerkvá. Bolj zapuščeno je levo pobočje (gledano v smeri poti navzgor), porastlo pretežno z grmovjem in posameznim večjim drevjem, in mnogo bolj strmo.

Hudourniška Pastirščica je povzročala ob povodnjih po lastni ravnini in po Dolini veliko škode, zato jo širijo in poglobljajo. Na več mestih ji ustvarjajo globoke tolmine, da bodo zaustavljali grušč in pesek, ki ga prinaša voda z erozijskih strmin flišnega ozemlja. Ob poti, ki se vije dobršen del vzporedno s potokom, je cvetel živordeči mak, a v vinogradih nad potjo so rdele tudi že prve rane breskve. Oljke, ki so v nenavadno hudi zimi porjavele, so veči-

noma spet poganjale, vendar jih nekaj ne bo več ozelenelo, rodile pa letos tudi ozelenele ne bodo. Dalje se potok in pot čedalje bolj zožujeta. K temu ju silita stiskajoči se pobočji, a medtem ko se potok izgublja še dalje gori v tesni soteski, se obrne pot desno navzgor na pobočje.

S prvega ovinka, na katerem sem se ustavil, se mi je odprl lep pogled na prehojeno dolino in še dalje do Škocjana in morja. Sonce, ki je posijalo čez Planjavo tudi do tja, me je pričelo pošteno greti. Ko sem se vzpenjal dalje, sem se že potil. Pot se vije po valovitem pobočju mimo posameznih kmetij. Češnje so bile že obrane. Le kje pa kje je viselo po drevesih še nekaj pozabljenih plodov. Pač pa so bile še dobro obložene divje, necepljene, in s temi sem si tolažil žejo. Na osončenih zatišjih višje gori sem šel mimo bujno rumeno cvetočih grmičkov brezlistne žuklje. Zadnji del poti sem napravil med zidovi, s katerimi so zavarovani vinogradi in nasadi. Še nekaj desetih korakov, in znašel sem se na sedlu razvodja med Badaševico in Dragonjo, na stikališču štirih cest, ki mu pravijo Križišče in leži nekako na sredi med Gažonom in Šmarjami.

Ker bi si od tu rad ogledal okoliško pokrajino, sem krenil v tamkajšnjo gostilno »Pri lovcu«, da popijem čašico žganja in se ohladim. Pri mizah pred hišo je preveč pihalo, zato sem sédel v edino gostilniško sobo, kjer sem našel poleg gostilničarja še troje ali četvero gostov. Eden je bil po videzu Tržačan, najbrž bivši izseljenec, ki se je vrnil na obisk; ostali so bili okoliški domačini. Tujec je govoril italijansko in zaradi njega nisem slišal ves čas niti ene same domače besede. Slovensko je govoril gostilničar samo z menoj. Ko sem ohlajen zapustil gostilno, sem ugotovil, da od tam ni kdo ve kaj prida razgleda, razen na griče in vasice v jugozahodni smeri in proti Dragonji. Krenil sem zato takoj po cesti navzgor proti Šmarjam, do katerih je od Križišča samo še poldrug kilometer.

Šmarje so ena izmed večjih istrskih vasi. Razprostrate so vzdolž ceste po rahlo se vzpenjajočem sedlu in imajo nekaj manj kot 800 prebivalcev. Dne 21. junija leta 1944 so Nemci vas požgali. Ostalo je le še 10 celih hiš. Sedaj so obnovljene, vendar je med novimi domovi še vedno precej razvalin. Prej je bil tu sedež občine, znane kot središče pridelovanja oljčnega olja. Leta 1953 so ga pridelali 34 000 kg. Ob začetku vasi stoji tudi novo poslopje tovarne radijskih in električnih aparatov ELMA. Ustanovili so jo, da bi dajala za služek domačinom, kakor so ugotovili na eni letošnjih sej OLO, računi niso bili čisto pravilni. Tovarna je preveč oddaljena od prometnih zvez in tudi domače delovne sile primanjkuje. Precej ljudi se je izselilo v mesta in čez mejo, ostali komaj zadostujejo za obdelovanje polj in vinogradov. Tako morajo pretežno žensko delovno silo privažati in odvažati z avtobusi iz bližnjih in tudi bolj oddaljenih krajev.

Šmarje so bile nekoč čvrsta slovenska trdnjava in junaško so se izkazale tudi v narodnoosvobodilnem boju, vendar posledic četrstoletnega fašističnega nasilja ni mogoče zatajiti. Prisluhnil sem pogovorom na dveh ali treh dvo-riščih in ujel precej tuje govorice. Prisluhnil sem radijskim sprejemnikom po hišah in slišal italijansko oddajno postajo v Trstu. Zato sem se resnično razveselil, ko sem srečaval mladino šolskih let in slišal, da se poslužuje le svojega slovenskega jezika. Nato sem pa slišal spet vse preveč tujega v gostilni v Zadružnem domu, ki je bil poln domačinov. Pri treh mizah so igrali briškolo, govorili italijansko narečje in mešali le kdaj pa kdaj vanj tudi slovensko. Pri meni najbližji mizi so se posluževali dosledno slovenščine, pri točilni mešanice, nekaj časa so namreč govorili slovensko, nekaj časa italijansko. V vsej vasi ni

enega samega Italijana, toda šmarski Slovenci znajo menda do zadnjega tudi italijanski in se najbrž ne zavedajo, kdaj govore v tem in kdaj v onem jeziku. Upravičeno sem se vprašal, kaj smo storili v desetih letih po osvoboditvi, da bi dvignili prebivalstvo teh krajev do večjega narodnega ponosa? In kaj smo storili, da bi obnovili kulturno-prosvetno delo vsaj na tako višino, na kakršni je bilo pred prvo svetovno vojno in še nekaj let po njej, dokler ga niso fašisti do korenin zatrli?

O vsem tem sem premišljeval, ko sem opazoval in poslušal ljudi v šmarski gostilni, ki je postajala vedno bolj kričava, kakor da sem kje v srcu Kalabrije, in moral sem močno napenjati ušesa, da sem mogel razumeti natakario, ki mi je povedala, da v Šmarjah ne morem najti nič toplega za svoj prazni želodec; še krožnika navadne juhe ne. V gostilno prihajajo samo domačini, ki se hranijo doma. Tujcev ni. Naročil sem torej »sendvič« (kruh s kosom mortadele) in dva deci refoška. Ob njem sem premišljeval dalje: Tujcev torej v Šmarje ni. Devet kilometrov po cesti navzdol leži Koper s tisoči slovenskega uradništva in drugega nameščenstva, delavstva in obrtništva, ki sicer rado obiskuje Izolo, Portorož in Piran, ga pa nobena sila ne spravi v katero koli zaledno slovensko vas. Vanje ne morejo niti tisti, ki bi nemara radi, ker ob prostih nedeljah niso povezane z avtobusnim prometom. Če se pa kateri le ojunaci in pride vanjo peš kakor jaz, ostane brez kosila in večerje. Med obalo in zaledjem stoji nevidna pregraja. Dva ločena svetova. Ali se smemo potem čuditi, da so v teh vaseh posledice fašističnega pritiska v preteklosti še sedaj tako vidno opazljive, da se ti ljudje niti tega ne zavedajo, kakšne govorice se poslužujejo v medsebojnem občevanju, da spe kulturno-prosvetna društva spanje pravičnega in je zamrla celo pesem? Ne, ne smemo in ne moremo se čuditi. Tu bi bilo morda prav PD poklicano, da organizira večje in pogostejše izlete.

Z neveselimi mislimi otovorjen sem se poslovil od šmarskega Zadružnega doma in jo ubral navzgor proti Planjavi. Cesta se nad vasjo zopet cepi. Ena hiti proti Dragonji, druga proti vasi Pomjan onkraj Planjave. Če krenem po njej, ne bo nič z razgledom z grebena. Odpiral se mi bo le svet proti jugu, v notranjost Istre. Ubral sem jo zato po prvi stezi na levo. Planjava je na svoji južni strani res planjava. Zelo položno se znižuje in po njej je obilo njiv in travnikov. Ponekod so kljub znatni višini 400 m posajeni celo paradižniki. Komaj vidna steza me je kmalu pripeljala med nizko hrastovje in drugo grmovje ter grmičasto drevje, raztreseno po sočnih travnikih. Rastlinstvo je na splošno enako onemu na pobočju in v Dolini. Nepoučeni turist bi se čudil, zakaj tu ni mogočnih hrastov ali drugih dreves. Razlaga je preprosta. Obmorska Istra je že stoletja brez gozdov. Uničili so jih Benečani. Pomanjkanje drv je prisililo domačine, da posekajo vsako drevo, brž ko doseže debelino 8 do 10 cm. Tako je še vedno in bo ostalo tako dolgo, dokler mlada rast ne bo zaščitena in sečnja dreves s tako skromno debelino prepovedana. To postaja vsak dan nujnejše. Prej je pa seveda treba poskrbeti za dobavo zadostne količine drv od drugod.

Na severno stran pada Planjava sprva silno strmo, zato je tudi razgled z roba eden najlepših, kar jih nudi obmorska Slovenska Istra, če ne sploh najlepší in najboljšejši. Šele od tu vidim, kako krasno je zaledje Kopra: pravi raj. Neposredno spodaj Dolina, za njo Koprsko polje, Koper, morje, onstran zaliva Miljski polotok in za njim višja predmestja Trsta; nato Kras, Čaven, Kovk, Nanos; še dalje zadaj Julijske in Karnijske Alpe, Furlanija in Dolomiti. Le žal, da je bil tega dne pogled v večje daljave precej zamegljen. Na zahodu

plodno nizko gričevje z neštetimi vasmimi in vasicami okoli Antona in Marezig. Za njim Rižanska dolina s strminami nad Črnim kalom in Kubedom. V ozadju Čičarija s Slavnikom in Učko v daljavi nad Opatijo. Proti jugovzhodu buzetska kotlina, na gričih še slovenski Hrvoji s Topolovcem, hrvatski Kučibreg in druge vasice; po vrsti proti jugozahodu dominantno ležeči Momjan, Buje in morje za Umagom ter Savudrijo, prav na zahodu pa naše gričevje z Markovcem, Donatom, Malijo in drugimi griči proti Piranu. Na severozahodu zopet morje in za njim obala Furlanije ter Krasa pri Devinu, Nabrežini, Križu, Proseku in Opčinah. Obsežen je razgled s komaj 404 m visoke Planjave!

Ob triangulacijskem znamenju raste pšenica. Pač edinstven primer. V bližini sem sedel v senco nizkega gabra, malical in po špecialki ugotavljal lego posameznih krajev in njihova imena. Ko sem pozneje govoril v Pomjanu z domačini, so moje ugotovitve do zadnje potrdili in dejali, da poznam njihovo okolico bolje od njih samih. Na nadaljnji poti proti Pomjanu sem opazil na neki njivi med pšenico popolnoma neznanu mi modro cvetje okoli 40 cm visoke rastline. To je bila edina cvetlica, ki sem jo na tej poti prvič v življenju videl in še vedno ne vem, kam bi jo uvrstil. Zraven sem znova mislil, koliko hvaležnega dela bi mogel opraviti kateri izmed naših razgledanejših botanikov, ki bi žrtvoval počitnice za sprehode po teh krajih, ki že 10 let zaman čakajo nanj.

Svet se vedno bolj znižuje in pot me je vodila med njivami in travniki, ograjenimi z zidovi iz večjih kosov laporja. Očaran sem obstal nad Pomjanom. Ta je za te kraje svojevrstna gručasta vas, zgrajena na usločini visokega sedla vzhodno od Planjave. Obžaloval sem, da so mi med vojno Nemci odnesli mimo drugega tudi fotografski aparat in še vse doslej nisem prišel do novega. Od tu bi bila fotografija vasi prav čedna. V samo vas sem nato prišel med dehtečimi lipami in zorečimi murvami. Hiše so zgrajene iz neometanega kamnja in pokrite s kerci. Vojna vihra jim je v celoti prizanesla. Na višjem koncu stoji romanska cerkev z ločenim zvonikom. Za njo je med visokimi cipresami pokopališče. Malo pod cerkvijo stoji pred neko hišo spomenik v narodnoosvobodilnem boju padlih domačinov. Precej jih je in priimki so pristočno slovenski: Roj, Pogačnik, Župančič itd. Župančiča pišejo tu s strešico in ne Zupančič, kakor so ga izmaličili nemški matrikarji po Kranjskem in Štajerskem. Tako pišejo tudi ime vasice Župančiči.

Brez vpraševanja nisem mogel najti vaše gostilne. Tako je skrita v dvorišču med hišami. Rad bi dobil kako sliko vasi ali vsaj razglednico. Gostilničar, katerega sem našel v točilnici samega, mi je povedal, da so pred vojno imeli razglednice, da pa po osvobojenju vasi še nihče ni fotografiral. Naročil sem si obvezni refošk in pričel razgovor z domačini, ki so počasi prihajali. Pogovor ni bil lahek, ker je gostilničar odprl radio, kakor je v Istri navada, do najvišje kričavosti. Morali smo še mi kričati kakor sejmarji. Kazalec na skali je bil obrnjen na Ljubljano, ne na Trst, kakor v Šmarjah. Tudi iz drugih hiš v vasi sem slišal slovensko radijsko govorico in glasbo.

Pomjan, Italijani so ga imenovali Paugnano, o čemer priča tudi še zbledeli napis na neki hiši ob gorenjem koncu vasi, pred prvo svetovno vojno ni bil tako trdno narodno zaveden kakor Šmarje in Marezige. Italijani so celo trdili, da so Pomjančani potomci za Benečanov tja priseljenih Furlanov. Tip ljudi, ki so prav čedni, bi utegnil to potrjevati, nasprotujejo pa slovenski priimki, katere sem že omenil. Pa naj bo že kakor koli, resnica je, da v Pomjanu nisem slišal italijanske govornice, kakor sem jo le preveč v Šmarjah.

Po slovesu od domačinov v gostilni sem zavil ob spodnjem koncu vasi desno navzdol na precej strmo vozno pot, spuščajočo se po pobočju Planjave proti vasi Manžan. Pot ni samo strma, marveč tudi zelo kamnita in gruščasta. Med grmovjem prevladuje gaber, na strmini tik pod Pomjanom so pa cveteli domači kostanji. Manžan leži nekako na sredi pobočja Planjave na stranskem odrastku počasi padajočega grebena. Hiše stoje druga poleg druge na obeh straneh poti. Nekoč so bili Manžančani revni, pozneje so si pa opomogli in pokupili od koprskih propadlih magnatov mnogo travnikov in njiv v Dolini. Pod vasjo, v kateri se nisem ustavil, zopet zelené oljke. Zima jih je prizadela kakor vse ostale v Istri in v Dalmaciji do Splita, vendar jih večina zopet poganja. Brste vse tiste, ki so odvrogle porjavelo listje; ostale so uničene. Presenetilo me pa je, da so desno od poti skoraj vse spet brsteče, a levo od nje večinoma suhe. Oljke je rešila odredba, ki jih je prepovedala sekati. Tako so storili kmetje leta 1929 in s tem velikansko škodo po mrazu še sami do konca zapečatili.

Tik pod oljčnimi gaji sem opazil blizu poti smokve, ki so že skoraj zorele. Mimo njih sem dosegel cesto v Dolini, ki veže Marezige s Koprom. Po njej sem se vrnil domov. Brez postaj bi bil mogel prehoditi to pot v dobrih 4 urah.

Črnovrški Javornik

IVAN TOMINEC

Črnovrškega Javornika se na straneh Planinskega Vestnika že dolgo ni nihče spomnil, čeprav po svoji legi, lepem in obsežnem razgledu gotovo zasluži, da bi ga izletniki tudi iz osrednjih slovenskih pokrajin včasih obiskali.

Ko so naši alpski velikani še debelo zasneženi in se upajo nanje le najpogumnejši in najbolj izurjeni, skromnejši planinci radi obiskujejo nižje in pohlevnejše vrhove alpskega prigorja in sosednega Dinarskega gorstva. Ti so nam vse leto lahko dostopni, na njih se pomlad prej oglasi, poletje kasneje poslovi.

Slovenska zemlja, pretežno gorata, ima dovolj takih izletnih krajev, ki nam nudijo oddih skozi vse leto. Splošno so znani na primer v okolici Ljubljane, Celja in Maribora, manj pa tisti, ki so bili dolgo časa pod italijansko okupacijo.

Gorski svet med Postojno in Gorico, ki zajema Hrušico in Trnovski les z znanimi razglednimi vrhovi Nanosom, Javornikom, Čavnom in Golaki, je svojevrstna pokrajina z redkimi vasmí, raztresenimi samotnimi kmetijami, senožetmi in pašniki pa z obsežnimi gozdovi, listnatimi in jelovimi, glavnim bogastvom pokrajine. Tekočih voda tu ni, studencev malo, veliko pa brezen in jam. Na jurskem in krednem apnencu so se razvili kraški pojavi: vrtače in kotličí. Pokrajina pa je še lepo zelena, razen tam, kjer se Hrušica in Trnovski gozd strmo spustita v dolino. Dobrih prometnih poti ne manjka. Nekatere so že zelo stare. Že Rimljani so zgradili čez Hrušico glavno pot od Jadrana do današnje Ljubljane. Cesta je držala mimo Nauporta (Vrhnike) čez Logatec, tedaj popolnoma neobljudeno Hrušico in Ajdovščino in dalje na Aquilejo. Mnogo cest so zgradili med dvajsetletno okupacijo Italijani, največ v vojaške namene. Danes so te ceste velikega gospodarskega pomena. Z njimi je močno narastla vrednost gozdov, ki pokrivajo večino tega sveta.

Med vrhovi Hrušice zavzema Črnovrški Javornik zaradi lahkega dostopa, lepega in obširnega razgleda, ugodnega smučarskega sveta posebno mesto.

Dostopov na Javornik je dovolj. Nekateri so zaznamovani. Za idrijske izletnike je najpripravnejša pot čez Črni vrh. Tudi iz Vipavske doline je ugoden pristop preko Cola (od Cola še dve uri). Zaznamovana je tudi steza iz Hotedrščice čez Novi svet, Lome na Javornik. Čez Javornik pridemo tudi po planinski transverzali, ki pridrži nanj iz Trnovskega lesa in se nadaljuje na Nanos.

Izletniku, ki se zna orientirati, pa je na voljo še vse polno drugih poti. Celo najbolj razvajanemu izletniku je Javornik otročje lahka tura. Z glavne ceste Ajdovščina—Col—Črni vrh—Idrija lahko zavije nad Mrzlim logom med Colom in Črnim vrhom na javorniško cesto in se pripelje z avtomobilom skozi naselje Kanji dol do kmetije Pri Medvedu, od koder ima samo še 15 minut do vrha Javornika.

Slovenski planinci so se začeli zanimati za Javornik razmeroma zgodaj: za napredek planinstva na tem področju pa je največ storila idrijska podružnica Slovenskega planinskega društva. Že leta 1876 je dobil Javornik prvo spominsko knjigo: priskrbel jo je profesor Globočnik. Vanjo se je še istega leta podpisal pionir slovenskega planinstva France Kadilnik.

Umevno je, da se je zanimanje za Javornik poživilo, ko so se slovenski planinci organizirali v Slovensko planinsko društvo. Leta 1896 je društvo zaznamovalo planinsko stezo iz Logatca na Javornik. Tudi so že takrat nameravali zgraditi na Javorniku planinsko kočo in je zanjo izdelal načrt rudniški svetnik Karel Svoboda. Ta zamisel takrat žal ni bila uresničena. Zato pa je prvi redni občni zbor malo prej ustanovljene idrijske podružnice Slovenskega planinskega društva dne 9. aprila 1904 obnovil zamisel, postaviti planinsko kočo pod vrhom Javornika. Ta načrt pa se je le počasi uresničeval. Julija 1905 je kupila podružnica od kmeta Medveda v bližini studenca pod vrhom Javornika 100 m² sveta za planinsko kočo. Tretji občni zbor idrijske podružnice pa je sklenil, da se bo koča imenovala po zaslužnem ustanovitelju podružnice profesorju Maksu Pirnatu Pirnatova koča na Javorniku.

Ko so opustili misel, zgraditi kočo na prej kupljenem, preveč vetrovnem zemljišču blizu studenca, so kupili 105 m² sveta tik Medvedove hiše, od katere je le še četrte ure do vrha Javornika. Tu je po načrtu Orožnove koče pod Črno prstjo zgradil tesarski mojster s Črnega vrha Ivan Felc prvo javorniško kočo. Slovesno je bila odprta 4. avgusta 1907. Imela je zidan podstavek, ostalo je bilo leseno. Spodaj je bila veža z ognjiščem in spalnica, na podstrešju še zasilno ležišče (prim. o tem tudi članek Lada Božiča: Planinstvo v idrijski kotlini v Planinskem vestniku 1939, stran 365—368).

Med prvo svetovno vojno in še dolgo potem, med italijansko okupacijo, je planinstvo tu docela prenehalo. Odkar je ta svet pripadal Italiji, so prihajali sem skoraj edino italijanski vojaki in delavci, ki so gradili ceste. Javornik je postal za italijansko vojsko velikega pomena: z njega se ji je odpiral pogled v srce Slovenije, v Ljubljano, ki je ležala pred njo kot na dlani. Vse te priprave pa so bile zaman: skoro ves čas zadnje vojne so držali svet okoli Javornika in dalje proti zapadu še Trnovski les partizanski odredi.

Po priključitvi Slovenskega Primorja k Jugoslaviji je zanimanje za Javornik med planinci na novo oživelo. Že pred priključitvijo l. 1946 ustanovljeno planinsko društvo v Idriji je potem kot idrijska podružnica Slov. plan. društva začela graditi novo planinsko kočo. Stara je bila čisto propadla, tudi bi bila spričo napredujočega planinstva danes premajhna. Tako je bila leta 1952 odprta nova planinska koča na Javorniku, prijazna in tudi lepo opremljena zgradba, ki je že močno dvignila obisk razglednega Javornika.

Če imaš srečo in prideš na vrh Javornika ob lepem vremenu, ko je zrak čist, te iznenadi eden najlepših razgledov, mogoč s tako skromne višine, kot jo doseže Javornik (1242 m). Z njega vidiš vse slovenske Alpe, alpsko prigorje, slovenski del Dinarskega gorstva, široke ploskve, pokrite z gozdovi, vmes vasi in manjša naselja pa samotne kmetije, tam doli proti jugozahodu pa morje, do katerega je v dolini prišel naš rod in tam do danes vztrajal kljub viharjem dolgega tisočletja.

Velik in lep kos slovenske zemlje obseže razgled z Javornika. Lep in različen po geološki zgradbi, po obliki tal, po podnebjju in rastlinski odeji. Tam na severu bele stene triadnega apnenca, pred njimi milejše oblike z gozdovi orastlega alpskega prigorja, okrog nas zeleni gozdovi Hrušice in proti zapadu Trnovski les, na jugu slovenski Kras in morje ni daleč.

In kako različno je podnebje v tem delu slovenske zemlje. Tam okrog Triglava, ob ločnici večnega snega, lahko sneži kateri koli čas v letu. Tu na Javorniku so še debele in hude zime, tik pod nami v Vipavski dolini — v treh pičlih urah prideš tja dol — skoraj nikdar ne zapade sneg. Ko spomladi komaj ozeleni bukev na Javorniku, so v Vipavi že češnje zrele.

Ko stojim po nešteti obiskih zopet vrh Javornika, ki je bil pred več kot pol stoletja prvi tisočak mojega planinstva, mi pogled z ljubeznijo objame najprej sivega poglavarja naših snežnikov — Triglav, za njim pa vse njegove vazale. Pogled kroži dalje preko Karavank in Grintovcev, se pomudi na vrhuncih alpskega prigorja. Z vsemi, velikimi in malimi, me vežejo dragoceni spomini; skoro ga ne najdem med njimi, da bi že ne bila stopila nanj moja noga. Planinec uživa tudi v spominih. V takih spominih ni kesanja, tudi grenkoba je le izjema. Bodite zato pozdravljeni, moji dobri, nemi prijatelji!

Poglejmo še bližnjo soseščino! Sosed Javornika na jugozahodu je Streliški vrh (domačini mu pravijo Strelice). Je sicer nekaj metrov višji od Javornika, a nima tako obširnega in lepega razgleda (Javornik 1242 m, Streliški vrh 1264 m). Meseca maja je tam polno narcis. Malo bolj odmaknjen proti jugu zakriva Nanos s svojimi številnimi kopami pogled v večjo daljavo. Zahodno mimo njega pa je prost pogled na morje. Morje! Kolikokrat sem slišal, kako so domačina, ki je prihajal z Javornika, rojaki spraševali: »Si videl morje?« Dobro vedo, da se z Javornika vidi morje; poznajo tudi poglede z Javornika, sprašujejo pa po morju. Zakaj? Zakaj vsakega izmed nas tako prevzame, ko zagleda z visokega razglednika morje? Ali zato, ker je bilo prvo življenje v morju? Morda zato, ker je morje široka cesta v svet? Voda privlačuje človeka! Kako se planinec razveseli, ko mu po strmem vzponu objame pogled mično alpsko jezerce ali ko upehan sede poleg studenca, da se odpočije in napije. A morje je najprivlačnejše. Thalatta, thalatta! Morje, morje! so vzklikali Ksenofontovi vojaki, ko so po dolgem potovanju zagledali morje.

Javornik ima tudi bogato floro in favno. Na košenicah in pašnikih, ki prekinjajo obširne gozdne pasove, je cvetja najrazličnejših rastlinskih rodov v izobilju, vmes tudi mnogo predaprilskega, tako na primer mnogo sviščev. Z zakonom zaščiteni bratinski košutnik (*Gentiana lutea* f. *symphyandra* Murb.) so nabiralci njegovih korenin po pašnikih že močno zastrli; po košenicah, kjer kmetje niso pustili kopati, vidiš še vedno pred košnjo njegova visoka stebela z grozdi rumenih cvetov na vrhu.

In gozdovi! Vsa Hrušica je gozdnata. Smreka in jelka prevladujeta. Javor je sicer redek, a je dal naši gori ime. Gozd daje zavetje divjačini: zajcu in srni, lisici in tudi volku. Žir bukovih gozdov daje hrano neštetim poljšjim družinam. Kadar koli sem prišel sam po gozdni tišini v bližino studenca pod

vrhom Javornika, sem naletel na srno, ki je prihajala pit ali že odhajala od studenca. Če zabredeš med drevje v južnem pobočju Javornika, utegneš videti divjo kokoš s piščeti. Piščeta prestrašena zbeže, a se takoj poskrijejo v listje. Ni treba prav velike spretnosti, da ujameš tako pišče. Če si ti to posreči, ga boš seveda spet spustil na svetlobo.

Marsikaj lahko vidiš, marsikaj doživiš na samotnih poteh, na senožetih in pašnikih pa v gozdovih okrog Javornika. Za majhen trud ti daje narava tu ob vsakem letnem času obilo plemenitega užitka, dragih spominov, ki so neuničljivo bogastvo vsakega planinca.

Še nekaj o planinski transverzali

ZIVOJIN PROSENC

Komisija za planinska pota je do konca leta 1956 pregledala dokazila o prehojeni transverzali za nadaljnjih 16 planincev in so vsi prejeli spominske znake. Značilno je, da sta med njimi pionir iz Maribora in planinka z Jesenic. Imena vseh so objavljena posebej.

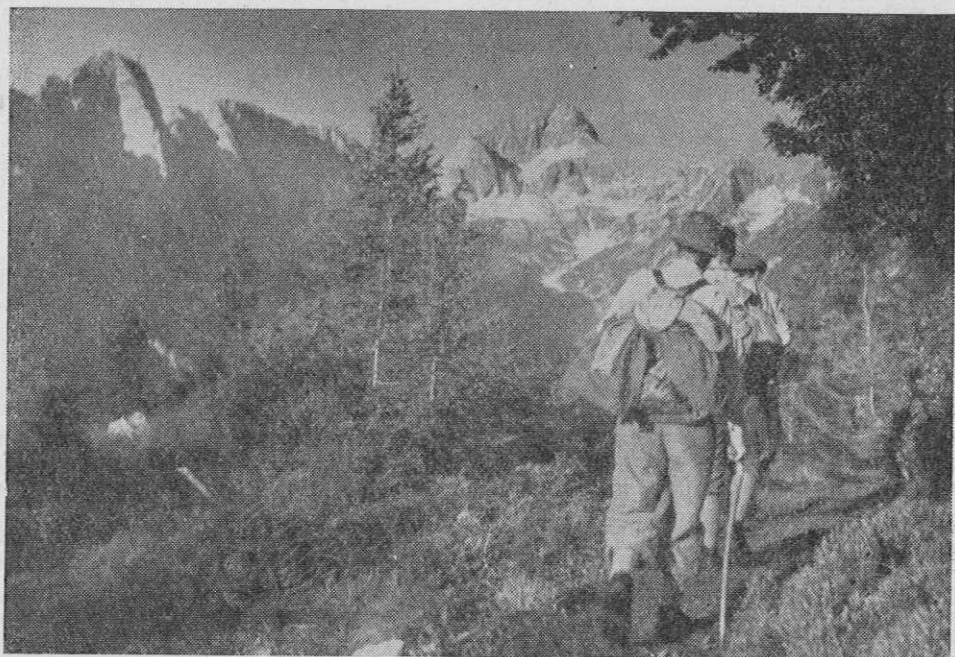
Da je pot res popularna in da bo vsako leto razdeljenih več spominskih znakov, kaže predvsem veliko število prodanih »Dnevnikov s transverzale« ter ugotovitev vodje markacijske skupine za Pohorje, da je v letu 1956 samo v pohorskih kočah in domovih preko 500 planincev zahtevalo odtise kontrolnih žigov in da so v spominskih knjigah vpisali namero prehoditi transverzalo pot. Za nas Slovence je še razveseljiva ugotovitev, da je približno polovica teh planincev iz ostalih republik in da se za pot zanimajo tudi inozemci.

Kakšni pa so vtisi teh popotnikov in kaj pravijo o sami izpeljavi in nadelavi poti? Razen dveh skopih, v brzojavnem slogu pisanih zaznamb, ni nihče doslej predložil kaj takega, kar bi mogli uporabiti za objavo, so pa nekateri rade volje odgovorili na zastavljena vprašanja. Iz teh odgovorov posnemam, da skoraj vsi hvalijo uvedbo te poti, trdijo pa, da so potrebni popravki transverzale v Kamniških planinah in zlasti na Primorskem, kjer se pot preveč drži širokih cest. Pritožujejo se nad nevestnostjo nekaterih oskrbnikov planinskih postojank, ki hranijo kontrolne žige v škatlah z ostalimi in dopuščajo, da z njimi razpolaga vsak po svoje. Pravemu planincu sicer ne gre za rekorde, je pa le ogorčen ob ugotovitvi, da bi mogel zahtevati spominski znak tudi, kdor vse poti ni prehodil. Predvsem grajajo, da so žigi vrhov v planinskih kočah in domovih in da so vsakomur dostopni, četudi nobenega vrhov ni dosegel. Tako je v Kocbekovem domu na Korošici žig Ojstrice, na Kamniškem sedlu žiga Planjave in Brane, na Kokrskem sedlu žig Grintovca in Kočne in v Češki koči žig Kočne. V kočah na Vršiču so žigi Mojstrovke in star žig Prisojnika, v Erjavčevi koči pa, od jeseni do poletja, celo transverzalni žig Zavetišča pod Špičko. Jalovec že 2 leti nima žiga, žig Razorja hranijo v Pogačnikovem domu.

Slovenske gore in planine nudijo toliko užitkov in edinstvenih razgledov, da ne bi bilo pravilno, če bi podpirali nesposobnost ali lenobo posameznikov, ki ne gredo dalje od izhodišč, kjer si lahko nekontrolirano žigosajo dnevnike, da bodo nekoč mogli ali vsaj poskušali uveljavljati upravičenost do spominskega znaka.

Iz doslej predloženih dokazil o prehojeni transverzali je v dveh primerih razvidno, da planinca nista hodila s planine Razor preko Vogla in Gradice na Črno prst, eden pa ni šel na Razor preko Prisojnika. Pravilno ravnavo tisti planinci, — in iz tega sklepam na njihovo resnost — ki vpisujejo v Dnevnik datume vzponov, ter si dajo v sosednjih postojankah potrditi, da so posamezne vmesne koče v času njihove hoje že zaprte.

Oskrbnike postojank in njih matična planinska društva je treba grajati, da se ne drže navodil o poslovanju s kontrolnimi žigi, da v kočah niso na vidnih mestih obesili skice transverzalne poti in da v večini primerov ne znajo planincem dajati podatkov o nadaljnjem poteku poti, ter o časih, potrebnih za dosego bližnjih vrhov in sosednjih planinskih postojank. Ne morem se otresti vtisa — pa čeprav mi bo kdo

Pohod transverzalcem proti Špički in Bavškim Grintovcem *Foto Ferd. Premru*

zameril — da služi transverzalna pot nekaterim društvom samo za vabo, da povečajo promet v svojih kočah. Mnogi planinci so pot kritično ocenili, češ da je preveč komercializirana. Oskrbniki koč naj disciplinsko odgovarjajo za vse nerednosti, saj se ne morejo sklicevati na preobremenjenost z delom, kajti oskrbnika najbolj prometnih postojank, kot sta Kredarica in kočja pri Triglavskih jezerih, sta povedala, da jima kontrola podatkov in odtiskovanje transverzalnega žiga ne povzročata posebnih težav. Ravnanje oskrbnika Erjavčeve kočje, ki je dopuščal zlorabo kontrolnega žiga Zavetišča pod Špičko, ko je bila ta zaprta, je vredno obsodbe, saj je omogočal planincem lažno dokazovanje vzpona na Jalovec, ki je bil doslej brez žiga, čeprav morda niti pod Ozebnik niso prišli. Vz gledno je bilo poslovanje oskrbnice kočje na Poreznu, ker si je sestavila lastno evidenco vseh planincev, ki so zahtevali odtis kontrolnega žiga, in tiste neimenovane, ki je pri odtiskovanju žiga pozabila kontrolirati osebne podatke ter je zato tekla za družbo, da je s primernim opravičilom pomanjkljivost popravila. Oskrbnico kočje na Črni prsti so morali šele obiskovalci opozoriti, kako naj posluje s kontrolnim žigom, ker ji tega noben član društvene uprave ni povedal. Treba je torej uvesti več reda in od oskrbnikov zahtevati večjo vestnost. Ugotovljene pomanjkljivosti morajo odpravljati matična društva in društveni markacisti, medtem ko bi ostali planinci ugotovljene nerednosti prijavljali društvom ali pa PZS.

Žigi vrhov morajo biti le v skrinjicah na samih vrhovih in ne v izhodiščnih postojankah. V enajstih letih po osvoboditvi ni več opravičljiv izgovor, češ da nekateri žige odnašajo s seboj, saj so naše gore tako obiskane, da bi bilo krivca vedno mogoče ugotoviti. Sam sem že nekaj oskrbnikov opozoril, da naj njim znane nedisciplinirane planince — v kolikor jih moremo tako imenovati — prijavljajo PZS ali matičnim društvom. Prepoznava takih divjakov vendar ni težka. S kakšnim užitek gre človek za skupino, katero vodi na primer večni mladinec Kunaver Pavel, postojnski Očka ali kdo drugih, saj ti za seboj pospravljajo navlako, in kako je na drugi strani odvrten pogled na odpadke, zraven katerih prečesto najdemo razcefrane vpisne knjige, odprte blazinice in zanemarjene žige!

Ocena markacij in zavarovanj je prav zanimiva. Vsi ljudje ne bomo nikdar zadovoljni z določeno izvedbo, kajti kar je zame premalo, je drugemu preveč in obratno. Vrsta ljudi ne pozna težav pri nabavi trpežnih barv in dobrega firneža

in ne upošteva, da so markacisti pogostokrat morali markirati ob slabem vremenu ali na mokro podlago in zato barva ni prijela. Tudi ne ve, da v gozdnih predelih padajo drevesa z našimi markacijami in da pri izkoriščanju lesa nastajajo nova pota, odcepi in križišča, katerih ni mogoče sproti zaznamovati. Vendar je kritika markacij večkrat upravičena, saj so nekje tako obledele, da jih bolj slutimo kot vidimo, drugje neestetsko napacane ali pa pomanjkljive, ker markacist ni mislil na ljudi, katerim je njegov teren neznan. Iz ene ocene naših prometnih znakov posnemam, da je pot s Staničeve koč preko Rži na Kredarico markirana na virtuzozen način, ker so markacije lepo razporejene in estetsko narisane. Po njegovem mnenju naj bi bile vse naše markacije take.

Velika večina planincev hvali sistem zavarovanja poti, v kolikor niso posamezni klini med dvema sezijama popustili in niso bili takoj, ko je sneg skopnel, pritrjeni in potrgana žica obnovljena. Vsi priznavajo, da je tem popravilom posvečena zadostna skrb, čeprav večkrat z zamudo. Sistem zavarovanj na naših planinskih poteh preseneča predvsem inozemce, ki te, njim skoraj neznanne planinske dejavnosti, ne morejo prehvaliti.

Če kdo sodi, da je sestavek hvalisav, mu povem splošno pritožbo (pristopnikov na naše gore) obiskovalcev naših gora, da so najbolj strma pota nevarna za naš močni planinski promet, ker niso očiščena vpadnega kamenja in nihče ne hodi rad zadnji, da ne bi bil preveč udeležen pri kameni toči. To bi bila nevarna participacija pri ustvarjenih viških!

Za več nadržnosti bi bila potrebna cela številka Vestnika, katere zaradi dolgočasnosti ne bi nihče čital, in jih zato izpuščam, poleg tega pa so bile ob zaključku sezije markacije, poti in zavarovanja v glavnem popravljene.

Prošnja pesem

LEOPOLD STANEK

*Kamen — rezko, prerezko misel —
naj sleč fantazije okiti,
čez brezna resničnosti
stke naj brvi sanjskih niti.*

*Krike samotne stopinje
naj oblazinijo odmevi,
vi, jutranji viharji,
bodite počitek za drevi.*

*In ti, sonce, sonce,
rojeno v zibeli krvavi,
stópi latvico spominov,
s cvetom smehljava nas pozdravi!*

Sokratova smrt

LEOPOLD STANEK

*»Sonce za goro je šlo ...«
in stena je zrasla pred nami,
zastor mraku je očem
v daljo zaprl pogled.*

*Vrtaš z lobanjo zaman,
v podnožju ležijo črepinje,
vzdigni na zadnji se vrh,
slà si ne najde miru.*

*Tebi pokazal nekdo
je smoter in pot, ki jo hodi:
onstran si večnost iskal,
tostran nesmrtnost našel.*

PAVEL KUNAVER

Glacier d'Argentiere

Sl. 1. Glacier du Tour

Foto Pavel Kunaver

Dobrotna usoda mi je dovolila, da so se proti koncu mojega življenja izpolnile davne želje, videti poglavarja vseh Alp, Mont Blanca. Tritedensko bivanje v podnožju tega velikana me je tako obogatilo, da bi rad delil svoje doživljanje s slovenskimi planinci, posebno z mladino, ki naj bi čim bližje spoznala biserni venec Evrope, prelepe Alpe. Opisal jih bom v nekaterih zaporednih člankih. Prvega sem posvetil ledeniku Argentière, kjer sem morda najmanj doživel zaradi slabega vremena. A ker je gotovo, da bo še marsikdo drug šel na romanje k najvišji gori Evrope in ker bi koristilo našemu alpinizmu in gorohodstvu sploh, štejem za dolžnost povedati nekatere druge važne reči, ki bi olajšale prvo orientacijo tistim, ki bodo kdaj taborili pod Mont Blancem.

V francoske Alpe me je pripeljala želja videti ne samo Mont Blanc, ampak tudi, da bi ob njegovih silnih ledenikih spoznal posledice do sedaj še nepojasnjenih izprememb v podnebnju in umikanju ledenikov, kar bo imelo izredne posledice v prihodnosti za lepoto gora, rastlinstvo, pa tudi vodnatost alpskih rek in s tem v zvezi v gospodarstvu. Ta čudoviti pojav, nadmerno tajanje in umikanje ledenikov v spodnjem delu, vedno bolj zanima znanstvenike, a vzroka mu še niso mogli odkriti, četudi so se pojavile razne teorije. Že okoli sto let merijo z veliko natančnostjo količino sončne energije, ki jo prejema Zemlja od Sonca. Dognali so, da znaša tako imenovana sončna konstanta 1,94, ali po domače povedano, na vsak kvadratni meter Zemlje pada toliko sončne energije v obliki toplote, da bi

Sl. 2.
Grob (levo) zmagovalca
Matterhorna Whimper-ja
na pokopališču v
Chamonixu

Foto Pavel Kunaver

Sl. 3.
Nagrobni kamen in
grob 50 vodnikov,
žrtev Mt. Blanca in
njenih sosedov.
Chamonix.

Foto P. Kunaver

vzbudila v eni minuti v do popolnosti dovršenem stroju (kakaršnih žal ni) 1.8 konjske sile. Toda do danes se do skrajne možne natančnosti izmerjena sončna konstanta, od kar jo merijo, še ni izpremenila, a ledeniki se malone po vsej zemlji manjšajo in manjšajo, tako da se je lice nekaterih pokrajin že izpremenilo zaradi tega pojava.

Ko so ostale za mano ljube pokrajine gozdnatega in golega krasa domačije, pa tudi plodne ravnine Gornje Italije, je noč zagrnila zemljo in zastor je padel. Dvignil se je šele na drugi strani Simplona, ko je ob vlaku v sivem jutru zagrmela reka Rhone, ki mi je nazorno povedala, da sem v drugi deželi; reke so tem večje, čim lepše je poletno vreme! Rhone je bila narastla, divja in kalna, kakor so naše reke samo jeseni in pomladi po dolgotrajnih deževjih. Tu, sredi do 2000 metrov višjih gora, pa so drugačne razmere. Veliki ledeniki oblajo in tarejo najtrše kamenine v blato in prah. Čim bolj sonce sije, tem bolj se tajata sneg in led v visokih štiritisočakah in polnita dolinske reke.

Iz še speče Rhonske doline me je zobata železnica prenesla ob vrtoglavih prepadih na francosko stran. Za postajo Vallorcine mi ni bilo več mogoče vztrajati v vagonu: zasvetil se je široki ledenik Du Tour (sl. 1) s sosedi in »igle«, dobesedno vzeto, Aiguilles so se dvignile proti temnomodremu nebu. Nam nepoznani močni kontrasti barv so odlikovali vso pokrajino. Ker prejema to gorovje od Atlantika velike množine dežja, je rastlinstvo razmeroma bujno — planinski pašniki so nekako žareče zeleni, smrekovi gozdovi res temno zeleni, in ker so bregovi gora silno strmi in ledeniške doline globoko zajedene v pragorski masi, so sence v njih zelo temne in modre. Nad temi sončnimi barvami pa se bliskata sneg in led, iz katerega mole gladke, tudi za naše pojme nenavadno strme temne stene granita in podobnih kamenin.

Se nekaj ovinkov in vsa Chamoniška dolina s svojimi bučečimi ledeniški potoki in nenadkriljivo ledeniško panoramo, z Mont Blancem in strmimi gozdovi se je razprostrla pred menoj. To je res nepozaben in v globino srca segajoč pogled, ki hiti preko nepopisno nazobčanih grebenov, bleščečih ledenikov gor do srebrne glave visoko v nebo molečega Mont Blanca in se zopet spušča z višine 4800 m vedno globlje po njegovem v soncu bleščečem ledenem plašču v ozko dolino. Padavin v obliki snega je toliko, da polnijo vse orjaške konte tega kralja vseh Alp in evropskih gora s takimi množinami leda, da segajo ledeniki, posebno Glacier des Bossons celo med gozdove, ki se razprostirajo po bregovih še do višine 2000 m. Čudoviti kontrasti! Strahotno v podirajoče se stolpičje raztrgani, več kilometrov dolgi jezik Bossons moli čez zelene vrhove starih smrek!

Prevzetega od nenavadnih prizorov me je vlak okoli poldesete dopoldne iztresel na postaji Chamonix in padel sem kakor iz neba v siloviti vrvež avtomobilov, množic gorohodcev in drugih izletnikov tega nenavadnega mesta. To je res prava Meka

Sl. 4. 15. avgusta, na dan montblanških vodnikov, se poklonijo vodniki žrtvam Mont Blanca, svojim padlim tovarišem

Foto Pavel Kunaver

Sl. 5. Spomenik Balmatu in Saussuru v Chamonixu. Obrnjena sta proti vrhu Mont Blanca

gorohodcev. K sreči sem imel v žepu natančen načrt, ki mi ga je dal moj Aleš in tako sem s svojo težko prtljago kar hitro zapustil zidano mesto ter se znašel v platnenem mestu šotorov in na priporočenem taborišču pod visokimi smrekami ob robu sončnega travnika.

Opis platnenega mesta bi zahteval poseben članek. Omenim pa le to, da tabore vzdolž nad 20 km dolgega vznožja Mont Blanške skupine tisoči ljudi; ti, ker nimajo sredstev za drage hotele, drugi, ker je prijetno bivati noč in dan na prostem. Vsi so oskrbljeni s sodobnimi šotori, t. j. večinoma z dvojno streho, vsaj pa s popolnoma nepremočljivo streho in dnom, spalnimi blazinami in spalnimi vrečami. Velika večina ima platneno »vežo« pred šotorom za kuhanje in posedanje na udobnih zlozljivih stolčkih in ob mizah, ki so mnogokrat pogrnjene s prti. Oskrbljeni so s sodobnimi majhnimi plinskimi, vsaj pa z bencinskimi kuhalniki. Na pragorskem terenu ne manjka studencev; drugod je napeljan vodovod do bližine premnogih

Sl. 6. Razgled iz Aiguilles Rouges na verigo Mt. Blanca in »Igle«. Na levi spodnji del Mer de Glace

Sl. 7.
Razgled na »Igle« od
leve na desno: A. de
la République (skrajno
levo), A. Gr. Charmoz,
A. du Grépon, A. du
Blaitière, A. du Midi.
Nazadovanje malih le-
denikov Gl. d. Nanti-
lons, Gl. d. Blaitière in
Gl. d. Pélérins opaziš
na zapuščenih čelnih
grobljah

Foto Pavel Kunaver

taborišč. V bližini taborišč so trgovine, kjer dobiš vse za tabor: od bencina in plin-
skih »konserv«, preko kruha in mleka do vseh specerij, konserv in zelenjave in
sadja ter vseh vrst odličnih sirov. Vse dobiš za zmerne cene.

Čez dan so tabori precej zapuščeni. Nešteti lahki izleti in težavne ture vseh
vrst izvablajo množice na višave. Štiri vzpenjače in ena zobata železnica prepeljejo
vsak dan velike množice ljudi na najlepše točke, od tam naprej pa hite trume
gorohodcev v notranjost gorovja, kjer se v velikanstvu prirode izgube. Cepini vseh
vrst, vrvi vseh dolgosti in raznih barv, dereze najrazličnejših modelov krase šte-
vilne gruče gorohodcev, ki za dan ali več zapuščajo šotore. Brez vsake skrbi puste
svoje šotore in imovino več dni brez varstva. »Slabi ljudje ne hodijo na gore,« mi
je rekel nekdo, ko sem se čudil brezskrbnosti, s katero prepuščajo svojo imovino
na samem. Velike gore vzbujajo veliko zaupanje in veliko poštenost. V vseh treh
tednih nisem niti enkrat videl, da bi prišel kateri od miličnikov skozi taborišče. —

Moj platneni hotel, »Trenta« šotor od Planica-športa, je bil v nekaj minutah
postavljen, kosilo mimogrede skuhamo in prvič sem se pod Mont Blancom ulegel
k opoldanskemu počitku.

Popoldne me je pot v mesto peljala mimo pokopališča. Kakor povsod tako je
tudi chamoniško pokopališče veren odraz doline in okolice. Mirno in ponosno zre
Mont Blanc s svojimi silnimi sosedi na zadnje počivališče številnih svojih žrtev.
Tako pri vratih stoji granitni spomenik, pod katerim počiva glasoviti zmagovalec
Matterhorna, Whymper, (sl. 2), ki je svoje zadnje dni preživel v Chamonixu. Malo
v stran sem našel lep spomenik Jugoslovanu — ime sem žal pozabil, — ki je postal
montblanški vodnik in se je na svoji gori tudi ubil. Tudi mnogo francoskih in tujih
ponesrečenih gorohodcev počiva tu. Posebno pa sem postal pozoren na visoko gran-
itno skalo blizu sredine pokopališča, kjer sem zaporedoma odkrival spomenike na
teh gorah padlih gorohodcev. V skalo je pritrjena bakrena plošča. Nanjo leto za
letom napisujejo imena padlih vodnikov. 54 imen je že na njem in zadnji med njimi
je znameniti Lachenal, ki mu mogočna Himalaja ni mogla do živega, a zahrbtna
razpoka pod najlepšim in najvišjim smučiščem Evrope, Vallée Blanche poleg A.
Du Midi ga je ubila. (Sl. 3)

Vsako leto dne 15. avgusta se zbere tod nad 200 vodnikov Mont Blanca. Preden
se prično druge svečanosti — 15. avgust je vodniški praznik — se poklonijo svojim
tovarišem, ki so izgubili življenje v svojem težkem poklicu. Tega dne vidiš vse
veličine chamoniške doline zbrane pred spomenikom mrtvih tovarišev. Tudi zna-
meniti Rebuffat je bil letos zraven. Divjost in resnost gora je vrezana v obraze teh
pogumnih mož. Njihova spretnost in pogum premagata vse težave in izročene jim
gorohodce vodijo varno mimo nešteti odkritih in zahrbtnih nevarnosti. Toda prav

Sl. 8.

Aiguille Verte 4121 m
stoji med jezikoma
ledenikov Argentière
in Mer de Glace
(na sliki je nevidna)

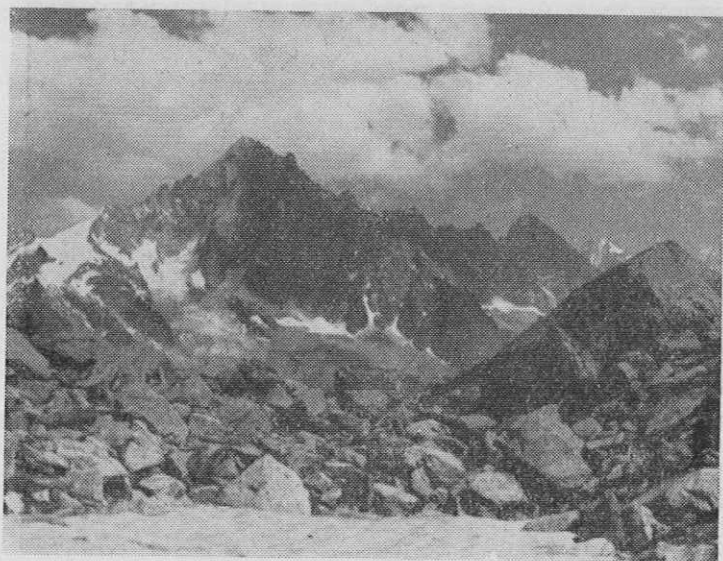

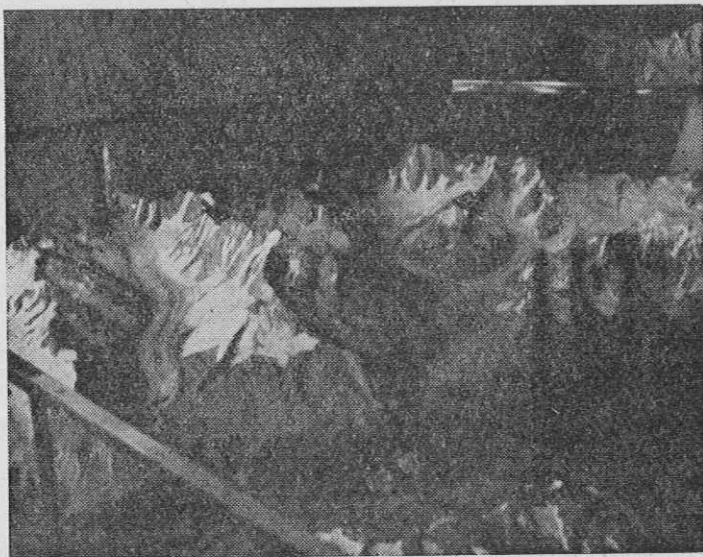
Foto Pavel Kunaver

tiste dni so gore zahtevale okoli 15 žrtev, in že dan po prazniku je eden od njih izgubil življenje na Mont Blancu, na drugi strani pa se je ubil najboljši italijanski vodnik. (Sl. 4)

Tesno z velikanskim gorskim ozadjem chamoniške doline je povezana Arve, grda, strašna hčerka bleščečih montblanških ledenikov. Kdor jo vidi samo mimogrede, bo težko razumel te besede. Jaz pa sem šel tja, da bi v kratkem času ogledal, v kolikor je to mogoče, vse kar je v zvezi z ledeniki, in prav Arve me je vsakokrat, kadar sem jo videl, posebno zanimala. Krote jo s težavo, da ne trga bregov, mimo katerih drvi s hitrostjo, ki jo najbolje pojasnjujejo naslednje številke: izvir Arve izpod ledenika du Tour je okoli 1800 m visoko; izvir izpod ledenika d'Argentière je 1304 m nad morjem, a glavni izvir Arve izpod Mer de Glace priteka iz ledeniških vrat v višini 1254 m nad morjem. Glacier du Bossons ima več izvirov, zadnji teče izpod ledenika v višini okoli 1200 m. Glavna dolina je le okoli 18 km dolga, in od izvira pod argentièrskim ledenikom do St. Antoina pade reka za 400 m, do Les Egraz, ki je še 6 km niže, pa še za 300 m! Ni čudno torej, da pri takem strmcu strahovito divja in napolnjuje vso dolino z gromom, ki se sliši še vse više kakor naša Soča. Z našo Sočo, »bistro hčerjo planin«, je ne smemo primerjati. Naše oko se divi krasnim prozornim vodam naših planinskih rek. Še po najhujših nevihtah se le prav malo skale. Arve pa je vedno kalna, in posebna poleti je gosta od peska in blata. Nič čudnega. V območju nekaj sto kvadratnih kilometrov leže mogočni, debeli ledeniki. Pod njimi in ob njih leže ogromne množine strtega krša, morene ali groblje, ki jih led potiska s seboj in uporablja, praska in obla z njimi dno in bregove. In ta oblič je težak! Če je n. pr. ledenik nekje 200 m debel, tedaj pritiska na dno na vsakem kvadratnem metru s težo okoli 200 000 kilogramov!

Ni čudno torej, da te sile poglobljajo dolino ledenikov, v katerih leže in se po njih že vekove pomikajo, in globlje in globlje zajedajo v trdi granit.

Kadar sem stal ob Arvi, in to je bilo mnogokrat, sem imel poseben občutek: to je pogubna žila odvodnica montblanškega masiva na njegovi severni strani. Uro za uro, dan za dnem, stoletja in tisočletja že drve z vodo vred stotine, tisoči, milijoni in milijoni ton strtega granita z gorovja v nižine in v morje. Od blata in peska je tako kalna, da kmalu ne vidiš več prstov svoje roke, če jo potopiš v vodo. Tako gosto vodo imajo pri nas samo vode, ki tečejo preko laporjev in peščencev in to samo po nevihtah in nalivih! Arve pa teče tem bolj kalna in umazana, čim lepše sije sonce in čim dalj časa traja lepo vreme, kar je razumljivo, ker tedaj se najbolj talijo ledeniki. Da pa se je nekaj izpremenilo, še ni treba iti do samih ledenikov, katerih svit sega v mesto. To opaziš že na trgu, kjer stoji krasni spomenik zmagalcema Mont Blanca Saussure-u in Balmatu (sl. 5). Tam držijo čez Arve

Sl. 9.

Leva stran reliefa Mt. Blanca s sosedi. Levo 11 km dolgi Glacier d'Argentière v sredini Mer de Glace s svojimi gornjimi deli Vallée Blanche in zbiralni bazen Gl. du Tacul na desni Gl. du Leschaux v sredini in delom velikanske ledeniške konice Talèfre (desno od gornjega Glace d'Argentière)

Foto Pavel Kunaver

mostovi, mestoma pa je zgrajenih celo nekoliko hiš nad njeno strugo, tako da dere reka nekoliko časa kakor pod predorom. Prebivalci, ki so nekdaj gradili te mostove in hiše nad reko, so jo gotovo poznali in gradili vse tako visoko, da morejo zajeti tudi najvišjo vodo, kajti sicer bi mostovi in zgradbe reko lahko zajezile, če bi voda posebno visoko narastla — potem gorje mestu! Ko pa v vročem soncu stojiš na katerem od teh mostov in diha vate ledenomrzla voda kalnih valov, se čudiš prizoru: čim bolj vroče je, tem višja je voda in ob posebno vročih dnevih pljuska voda že ob spodnje robove obokov! Tedaj manjka morda le pol metra, da bi bil nizki obok mosta zalit. Verjetno je, da so se tedaj, ko so gradili mostove in so segali ledeniki niže v dolino, ledeniki manj tajali in vode tudi ob vročem poletju niso tako visoko narastle kakor sedaj.

Strah za Chamonix pa te mine, če ti je usojeno doživeti v njem tako vsakovrstno vreme kakor meni. Že če si zgodaj zjutraj prišel k mostu, si opazil, da je voda upadla. Ko sonce zaide, se neha vsaj v višinah tajati sneg in led in dotok izpod ledenika se zmanjša. Še bolj pa se zmanjša količina vode v deževju. Če zmerno dežuje, pada dež le na najnižjih pobočji gora, višine in ledenike pa pobeli sneg in tajanje preneha. Tako priteka v Arve kljub deževju v oblačnem času manj vode kakor kadar sončni žarki nadmerno tajajo ledenike. Le po zelo hudih in trajnejših naliivih je kljub temu, da je sneg na debelo pokrtil gore in ledenike, Arve nekoliko narastla.

Že drugi dan sem zaradi pregleda montblanškega masiva odšel na najlepšo razledno točko na severozahodni strani doline, na 2062 m visoko planoto, ki se razprostira s številnimi praznimi ledeniški krnicami pod 2525 m visokim Breventom. Samo nekoliko priloženih slik naj skromno priča o velikanski in v vsakem oziru poučni panorami, ki se nudi od tod. Že ta je vredna, da bi te kraje obiskal vsak gorohodec. (Sl. 6, 7, 8, 9)

Naslednjega dne pa se je nad mojim šotorom, na katerega sem obesil jugoslovansko zastavico, že oglasil moj Aleš. Z njegovim prihodom je bilo konec skrbi zaradi mojega več kakor skromnega znanja francoščine (z angleščino in drugimi jeziki izhajaš samo v dragih hotelih), žal pa tudi konec lepega vremena. Kljub temu sva pričela s pohodi k ledenikom.

S kolebanjem vodnega stanja Arve me je posebno povezal ledenik D'Argentière, ki se končuje 10 km severovzhodno od Chamonixa (sl. 10). Obdaja ga idealen venec štiritisočakov in številnih vrhov okoli 3800, 3700 in 3600 m visokih, ki obdajajo njegovo od severovzhoda proti jugovzhodu se polagoma dvigajočo dolino. V njej se je razvil tipični dolinski ledenik brez večjih ledeniških pritokov, ki pa dobiva

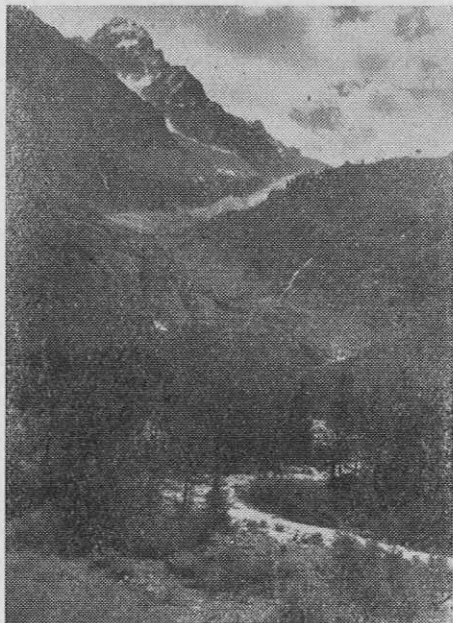

Sl. 10. Vasica in konec jezika Gl. d'Argentière pred 70 leti. Krajne groblje so na sl. 12 še porastle

dovolj snežne hrane s svoje visoke soseščine, kakor so: Verte 4121 m, Les Droites 4000 m, Les Courtes 3856 m, De Triolet 3810 m, A. du Chardonet 3824 m, A. d'Argentière 3902 m in še okoli 30 drugih, le malo manj visokih vrhov, ki vsi zaslužijo ime aiguilles = igle. Med njimi leži okoli 16 velikih krnic, v katere se spuščajo vrhovi s strmimi stenami in kamor grme plazovi snega. Iz tega se je stvorilo mnogo stranskih pobočnih, zelo strmih ledenikov, ki vsi napajajo dolinski ledenik d'Argentière. Od skrajnih jugovzhodnih kuloarjev pod Mt. Dolentom do konca nad vasico Argentière je nad 12 kilometrov dolg, od katerih je okoli 6 srednjih kilometrov tako malo nagnjenih, da se na njih dvigneš le za 500 m. Le proti spodnjemu koncu in na začetku strmine se večajo. Ostri grebeni, ki jih tvorijo gori navedeni vrhovi, ločijo ledenik od njegovih drugače razvitih sosedov. Med temi vrhovi je okoli 36 km² sveta, ki napaja ledenik, in sneg, ki pada na tem območju, se mora končno izpremeniti v led ter se pretisniti nazadnje po ledeniškem koritu proti severozahodu, se stajati in odteči proti morju. Po mnenju mnogih alpinistov je to eden najlepših in najbolj zaključenih ledenikov v Alpah. Ledenik d'Argentière je dobival vedno toliko hrane, da je še do malo manj kakor pred sto leti segal do 1250 m nadmorske višine in je bil le okoli en kilometer oddaljen od vasi, ki nosi enako ime. Njegov okoli 2 km dolgi jezik je segal globoko med pobočja, ki so še do višine 2000 m pokrita z lepimi smrekovimi in macesnovimi gozdovi.

Pred nekako 100 leti — datuma ni mogoče določiti, ker začetkoma umika ledenika nikdo ni natanko opazoval — pa se je začela pokrajina, ali bolje, končni jezik ledenika, izpreminjati. V pojasnilo nam bodo najbolje služile naslednje slike. Slika št. 11 je morda stara kakih 50 let, točno pa starosti nisem mogel dognati. Kaže nam vasico Argentière z ledenikom v ozadju. V nasprotju z normalno se končujočim in stalnim ledenikom pa že na sliki vidimo, da je jezik zelo uplahnjen in plitev. V velikem polkrogu se razprostira pred njim krajna in končna groblja kakor mogočen nasip. Med njo in ledenikom se razprostira kamenita puščava, talna groblja, ki jo je umikajoči se ledenik zapustil, a rastlinstvo še ni imelo časa zasesti novi življenjski prostor.

Sedaj pa primerjajte mojo fotografijo od avgusta 1956 (sl. 12). Kaj so storili sončni žarki od tedaj do danes, je jasno razvidno. Na tej sliki je vasica za hrbtom opazovalca, ledenik pa se je umaknil daleč nazaj! Njegov silno zmanjšani jezik je neviden, ker je že ugreznjen v globoko korito prav blizu tam, kjer vidite na sredini padati slap. Grbine in groblje je deloma že prerastlo rastlinstvo, toda v okolič

Sl. 11. V korito ugreznjeni Gl. d'Argentière. Gole grbine so na sl. 11 še z ledom pokrite. Opazovalec stoji med vasjo in daleč umaknjnim ledenikom

Foto Pavel Kunaver

ledenikovega jezika so se pojavile izpod umikajočega se ledu nove gole grbine in velike krajne groblje ali morene. Med že z rastlinstvom prekritimi grobljami leže velikanski valuni ali balvani granita, ki jih je nekoč prinesel ledenik na svojem hrbtu do sem. Med njimi sem videl enega, ki so ga zaradi monolitnosti in ker je brez vseh razpok, velikega kakor malone dvonadstropna hiša, začeli uporabljati kakor manjši kamnolom.

Preden pa si bomo ogledali sedanje stanje ledenika, pogledjmo še k njegovemu začetku pod Mt. Dolentom in sosedi. Tam se ni malone nič izpremenilo. Dotoka ledu od pobočnih visečih ledenikov je dovolj, ker se tudi množina padavin bistveno od nekdanj ni izpremenila.

V srednjem delu pa se že začne kazati nazadovanje ledenika. Poleti je sedaj dalj časa in više brez snežne odeje. Na površju pod vplivom sončnih žarkov odteka po žlebovih, zajedenih od vode v led, mnogo več vode kakor nekoč in ledenik začne plahneti. Čim bolj pa se bližamo spodnji tretjini ledenika, tem globlje je ledenik ugreznjen med robovi korita. Prirastek ali boljše dotok ledu od zgoraj je manjši kakor odtok! Tudi pobočni ledeniki so mestoma pretrgani in kažejo grbine. Na spodnjem delu jezika pa je umik katastrofalen, kar nam kaže slika 13, ki sem jo posnel meseca avgusta 1956. V dnu in ozadju globokega korita vidiš končno del jezika, ostanek mogočnega 12 km dolgega ledenika. Človek občuti skoraj usmiljenje z njim, tako priča o »bolezni« ginečih ledenikov. Med ledom in visoko gori se nahajajočimi, deloma še zelenimi starimi bregovi se razprostira nova strašna kamnita puščava, ki jo tvorijo nekatere grbine, predvsem pa silna krajna groblja, ki jo je ledenik nanosil v tisočletjih in ki je bila stisnjena do pred kratkim med led in gorski masiv.

Na ledeniku vidimo vrhnjo grobljo, pa tudi notranja je zaradi močnega tavanja ledu prišla na dan. Prav na koncu je vrhnja groblja tako debela, da ledu niti ne vidimo več, razen na odlomih in na strminah, s katerih je kamenje zdrselo v globino. Tik pod koncem ledenika vidimo ledeniška vrata, iz katerih dere kalni ledeniški potok, ki pa je dvakrat večji in mnogo bolj vodnat kakor Kamniška Bistrica pri Stahovici. Na svoji strmi poti je izbrala ves drobnejši grušč in treska ob velike granitne valune, kar se godi pri nas samo po hudih nalivih. Od zmletega granita, ki ga je ledenik strl pod seboj, je tako kalna kakor kava. Zajeda pa se tudi bočno ob velikanski nasip krajne morene, ki je z umikom ledenika postal prost in brez opore.

Sl. 12. Konec umirajočega ledenika. Opazuj okoli 100 m visoke goline, ki jih je ledenik zapustil v prvi polovici 20. stoletja. Izpod ledeniških vrat vre dotok Arve

Foto Pavel Kunaver

Ko sva lezla po grebenu groblje malone 200 m nad jezikom, sem kmalu razumel, zakaj stoji pri mostu ne daleč od vasice tabla, ki svari ljudi, naj ne poizkušajo priti po strugi do ledeniškega jezika, ker je to smrtno nevarno. Ne daleč od naju se je udrl plaz s krajne groblje v bližini ledeniških vrat. Skale, velike kakor sobe, pomešane s kršjem vsake velikosti, so grmele v strugo. In taki plazovi se neprestano rušijo s te kakor tudi z drugih krajnih grobelej tam, kjer se je ledenik umaknil iz korita, nad katerem visijo sedaj kamene mase, ki so bile nekaj stisnjene med led in gorski masiv, brez vsake opore.

Pretresen gledaš v to razdejanje. Mogočni balvani kakor male hiše, skale vseh velikosti, droben krš, oster pesek in v blato strta kamenina visi v tej od ledenika zapuščeni puščavi. Vse to je bilo nekoč visoko gori in je tvorilo na videz trdne granitne gmote in veličastne vrhove. Potrpežljiva zmrzal pa je vse razrušila in zakonu težnosti sledeč je padlo vse to na ledenik, ki je polagoma prenesel ostanke gora na svojem hrbtu, ob sebi in v sebi, pa tudi pod seboj na svoj neslavni konec.

Nad zapuščeno grobljo in nad umirajočim ledenikom pa preži njegov naslednik — življenje. Še je ostra meja med golim kolenjem, grobljem in rastlinstvom. Prehiter je bil umik, posebno v tem stoletju. A kaj premore žilavost in vztrajnost rastlinskega življenja, imaš priliko opazovati prav tu na meji življenja. V velikanskem polkrogu se pred novo grobljo nahajajo ostanki stare groblje, ki je sestavljena iz še večjih balvanov, ki leže kaotično raztreseni in pomešani z drugim drobirjem. A v dolgih dobah se je življenje zasedrilo v vsaki razpoki, v vsakem zavetju, in obšlo in preplazilo najbolj grobe valune. Med hudim nalivom sva se zatekla v eno izmed mnogih lukenj, ki zijajo v strmi groblji med silnimi balvani in tam sem poldrugo uro dolgo mogel opazovati, kako se oprijemajo rastline teh strašnih, trdih tal, ki so hujše kakor naše meli pod gorskimi stenami. Ledena smrt se umika in zapušča za seboj grozno razdejanje, za petami pa ji sledi življenje in zmaguje. Čudna je ta sredina, v kateri živimo mi, rastline in živali! Od ničle navzdol mrzla smrt; le nekaj desetih toplote nam je odmerjeno; nato pa zopet smrt in razkroj v elemente v neskončne tisoče stopinj temperature v telesih vesoljstva... Koristno in plodovito za razmišljanje je tako pohajanje ob ledeniku in opazovanje vsega, kar je z njim v zvezi.

PRISPEVKI ZA ZLATOROG

Pavlin Anica, Kranj, din 100.—; PD Prevalje (nabiralna akcija) din 1000.—; PD Železničar, Beograd (nabiralna akcija na društveni skupščini) din 3750.—; PD Oplotnica (nabiralna akcija) din 150.—; Globočnik Karol, Tržič, din 300.—; Maksimov Boris, Tržič, din 300.—; Primožič Avgust, Tržič, din 300.—; Primožič Janez, Tržič, din 100.—; Zavelcina Alojz, Tržič, din 100.—; Zupan Albert, Tržič, din 100.—; Peharc Ivan, Tržič, din 100.—; Dolinar Marjan, Tržič, din 100.—; Novak Ivan, Tržič, din 100.—; Jagodic Jože, Tržič, din 100.—; Svab Jaka, Tržič, din 100.—; Radon Jurij, Tržič, din 100.—; Pavel Kunaver, Ljubljana, din 200.—; Dolenc Drago, Zelezniki, din 500.—; Skrajnar Tone in Vera, Ljubljana, din 400.—; Selevšek Pepca, Ljubljana, din 200.—; Dr. Erega, Ljubljana, din 200.—; Dr. Miha Potočnik, Ljubljana, din 100.—; s k u p a j din 8400.—.

Pogled s Pasjega vrha proti Albaniji. V sredini zadaj Krš Bogičevica, levo piramida Ujkov Krš, v ozadju Albanske Prokletije: Maja Jezerce, desno Belič

Foto
Liljana Piletič

DR. IVAN STOJANOVIC

Zimski vzpon na Marjaš — Prokletije (2530 m)

Divje, krševite planine Prokletije s svojimi grapami, s svojimi golimi ali gozdnatimi pobočji postanejo pozimi le težko prehodne. Da prideš do katerega od številnih, impozantnih vrhov, moraš obvladati velik prostor, spat v zapuščenih kolibah ali pod šotorom, daleč od ljudi. Travnata pobočja pokrije debel sneg, planine postanejo zapreka, ki mika planinca, ki s težavami ponuja pravi planinski užitek.

Danes so za nami zimski vzponi na skoro vse vrhove Prokletij. Preplezana je stena Hajle, Koprivnika, Žoltega Kama in Hasanovega Vrha. Le nekaj vrhov na albanski meji je še deviških, na nekatere pa sploh še ni stopila človeška noga.

Prav ta divjina in mik novega, neosvojenega nas je vlekla in ogrela, da smo komaj čakali, kdaj bomo krenili proti Peči. In še nekaj! Novembra 1954 je skupina planincev pod vodstvom ing. Božinoviča zaman poskušala priti na Marjaš po njegovi strmi severozahodni strani. Natanko eno leto kasneje je Planinska zveza Srbije organizirala odpravo z isto nalogo. Zaradi slabe opreme je skupina odstopila.

Noben vrh v Srbiji se ni doslej tako branil. To je Marjašu dajalo poseben mik in ga postavilo nad vse druge vrhove.

Ob Novem letu smo izkoristili tri proste dneve in krenili na Prokletije. V dežju in snegu smo prišli v Jelenak, v našo bazo. Prvi dan nam je vzelo slabo vreme. Gazili smo globok, moker sneg in z največjo težavo dosegli sedlo nad Jelenkom, nato pa smo se premočeni do kože vrnili. Naslednji dan je temperatura padla, naletaval je suh sneg. Spet smo ga prtili in z veliko zamudo dospeli na sedlo. Vreme se je spet poslabšalo. Ponovno se umaknemo v bazo. Že smo sklenili, da se naslednji dan vrnemo v Peč.

Vendar se nismo mogli pomiriti s tem. Štirje smo se trmasto odločili, da počakamo še en dan in še enkrat poskusimo. V nič kaj prida vremenu ponovno pristopimo na sedlo. Vrhove ovija megla, oblaki vro iz Albanije. Spustili smo se v dolino Dečanske Bistrice in se nato usmerili proti Marjašu. Odločili smo se, naj bo, kar hoče. Marjaš je čist, le sem in tja ga zagrne megla. Dviguje se 400 m nad nami. Po globokem, mokrem snegu se vzpenjamo, dokler ne pridemo na trdnejšo podlago. V grapi, ki jo prečkamo, naletimo na led. Utrujeni čestokrat duškamo. Skoro ne moremo verjeti, da smo uspeli. Na vrhu smo. Horizont je ves

Vrh Marjaša
z jugozapada

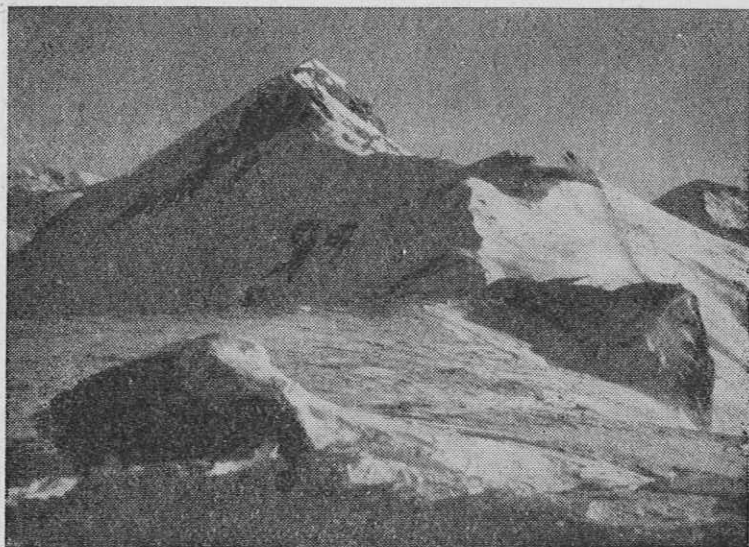

Foto dr. Ivan
Stojanović

v temnih oblakih, med katerimi spoznavamo posamezne vrhove v Albaniji. Sem in tja se prebije sončni žarek in razsvetli globoke, bujne doline okoli Marjaša. Nekdo pokaže Ujkov Krš na albanski meji, na katerem še nihče ni bil. Mislimo na nove vzpone.

Treba pa se je vrniti v bazo. Kmalu bo mrak. Hitro sestopamo v Dečansko Bistrico. Sneg se vrtinči v vetru in se v somraku spaja s horizontom ter zabriše vse sence. S težavo pridemo na sedlo, vendar je radost nad uspehom večja od utrujenosti. Pridemo na greben, pa se ga zbojimo zaradi opasti. Zakrije nas megla in snežni metež. Vendar sem in tja še ujamemo svojo gaz. Vse se dobro konča. Z zadnjimi silami prispemo v Jelenak, pijani od navora. Komaj zanetimo ogenj, zlezemo v vreče, prezeblji, premočeni.

Naslednji dan smo pešačili 40 km do Peći, noseč s seboj veselo novico, da smo uspeli.

Danes nam zadovoljstvo nad uspehom odrinja vsak spomin na težave in preizkušnje.

Moravski kras

HINKO WILFAN

Pravi pravcati češkomoravski kras imamo v mislih, ko se bomo danes seznanjali z njim, prepričani, da je kras pač edini na svetu pri nas, začeni tam nekje pri Štivanu in segajoč do južnega roba Ljubljanskega barja, prav do dolenske železnice in tja dol — naprej proti vzhodu. Ne, tudi v Čehoslovaški republiki ga imajo. Ker pa je kras zvezan neizogibno s podzemskimi jamami, bo tudi tale članek približal začudenim slovenskim očem nekaj iz tega Moravskega krasa.

Tisti, ki so hodili v šolo še za časa Avstrije, so brali in slišali o tem krasu iz šolskega berila v pravljici Božene Němcove »Macoča«, ki pripoveduje o globokem skalovitem kotlu, čez katerega dno se vije ponikalnica, izvirajoča iz nepristopnih skal, izginjajoča spet v divje skalovje. In ta ponor da se imenuje Macocha od tedaj, ko je zlobna mačeha vrgla pastorko vanj v nadeji, da se je za vselej izbehi.

Lepa je vožnja z avtobusom iz Brna mimo Adamova in Blanska in mimo številnih tovarn, skozi negovane gozdove po tlakovanih cestah, skozi našim gozdnatim krajem slično pokrajino do hotela Skalni mlin, zaključne postaje za izletnike,

Pogled z vrh
grebena Marjaša
V ozadju Pasji vrh
in Krš Bogičevica

Foto
Liljana Piletić

namenjene v sklop podzemskih jam, velikih in razsežnih, polnih obeh vrst kapnikov, vseh teh jam, koder je za dno ponikalnica — reka Punkva. Sicer se prehodi dobršen del podzemskih poti, vendar brez čolna ne gre. Ti so na električni pogon. Voda je razsvetljena s podvodno električno napeljavo. Pogled je prelep. Vse se iskri, vse se blišči, a smaragdnozelena voda žari. Prekrasen je ta podvodni sistem jam, katerih medsebojno zvezo so dolgo potrpežljivo iskali in ki še prav gotovo ni do kraja znana.

Dve podzemski jami sta tu: Kateřinska je prva, druga je Punkova jama. Končata se v velikanskem, globokem kotlu — to je dno Macoche, za katerega trdijo, da je največji ponor na svetu. Ko se vračate, se zaustavite v Masarykovi jami, o kateri so Čehi prepričani, da po lepoti prekaša Modro jamo na Capriju.

Zunaj si izletniki morejo privezati dušo, preden nadaljujejo po gozdu pot do zgornjega mostu Macoche, kjer je razgledna točka izpred planinske kočice. Ob pogledu na to divjo naravo, na sile, ki so to ustvarjale, se človek zgrozi v svoji majhnosti, pogled od spodaj na most te pa za hip spomni na Blejski grad in Blejsko skalo samo.

Še uro hoje rabimo do Sloupa — Slapa. Potem dospemo v labirint Sloupsko-Šošuvskih jam s prekrasnimi sigastimi stebri, ki so jih odprli malo pred minulo vojno, kakor tudi bližnji Ostrovska jama in Bolcarka s trinadstropnim Masarykovim domom in Cesarska jama, po kateri se moremo spet voziti s čolnom.

Kmalu smo zunaj. Dnevna svetloba nas kolje v oči. Mežikamo; manemo oči z dlanmi ter primerjamo vse to, kar smo pravkar videli, z našo Postojnsko jamo, Škocjanskimi jamami, Divaško in z Župančičevo jamo in se umikamo številnim inozemskim avtobusom ter smo najbolj veseli, ko najdemo svojega, da se v njem odpočijemo od večurne hoje.

S K L A D D O M A Z L A T O R O G

Stanje sklada za gradnjo ZLATOROGA pri PZS dne 21. II. 1957	din 753 939.—
Zbrano od 22. februarja 1957 do 20. marca 1957	din 8 400.—
S k u p a j	din 762 339.—

Skupni sklad za gradnjo ZLATOROGA izkazuje dne 11. III. 1957 — 25 805 140 dinarjev, od tega zneska znaša prispevek PZS 3 200 000.— dinarjev.

Ob desetletnici smrti dr. Tičarja

IVAN SAVLI

Deset let je že minulo, odkar je nehalo biti srce velikemu planincu, zavednemu Slovencu, očetu slovenskega planinstva in tujsko prometnega društva v gornjesavski dolini — dr. Josipu Tičarju. Ob njegovi smrti ni bilo mogoče, da bi Planinski Vestnik kaj pisal o njem, zato mu naj ob desetletnici njegove smrti posvetim v trajen spomin nekaj vrstic.

Dr. Josip Tičar se je rodil dne 28. septembra 1875 v Trbojah pri Smledniku. Oče je bil premožen kmet. Rodilo se mu je osemnajst otrok, Jožek je bil osmi. Ko je bil Uletov Joško star 6 let, je začel obiskovati osnovno šolo v pet km oddaljenem Kranju in jo leta 1887 končal s prav dobrim uspehom. Mati je želela, da bi postal duhovnik. Vpisal se je v Alojzevišče v Ljubljani. Ko pa je bil v šesti gimnaziji, je med počitnicami pozabil v šolski klopi Darwina. Našel jo je profesor. Ker pa je Darwinova teorija nasprotovala učnim načrtom v zavodu, je gojenci niso smeli brati. Ker je Tičar knjigo energično zahteval nazaj, so ga izključili iz zavoda. Enako usodo je doživel tudi poznejši profesor Sušnik. Kot brezdomca sta tavalala po Ljubljani, dokler se ju ni usmilil čevljar Majeski v Gosposki ulici in ju vzel na stanovanje. Vpisala sta se na gimnazijo. Med tem mu je pogorela očetova domačija, zato se je moral sam vzdrževati z inštrukcijami. Srečno je maturiral v Ljubljani dne 26. julija 1895 s prav dobrim uspehom. Odločil se je za medicino ter odšel študirat na Dunaj. Tudi tu se je sam vzdrževal. Prvo štipendijo, ki mu jo je dala neka ustanova, je dobil 7. decembra 1900, in sicer 150 kron. Ker je bil oče dvakrat poročen in je bila na domu mačeha, ga dom ni veselil, zato je počitnice preživel vedno v tujini. Potoval je največ z jezikoslovcem dr. Pretnarjem po zahodni Evropi. V Parizu se je seznanil z Otonom Župančičem in od takrat dalje potoval z njim. Kasneje je obiskal sam večji del severne Afrike, Grčijo, Turčijo in Bližnji Vzhod. Dne 26. junija 1901 je promoviral. Nameščen je bil v ljubljanski bolnišnici. Kot sekundarij je dobival prosto stanovanje in 120 kron podpore. Cesarsko kraljevi davčni urad mu je dal iz okrožne blagajne letni priboljšek 400 kron v štirih obrokih. Leta 1903 je bil postavljen za okrožnega zdravnika v Kranjsko goro. Pozneje je postal tudi zdravnik tovarne verig v Beli peči in zdravnik južne železnice. 19. decembra istega leta je postal član društva kranjskih zdravnikov.

Dr. Josip Tičar

Kranjska gora je bila njegova plodna njiva. Udeleževal se je v vseh panogah javnega življenja in velike so njegove zasluge. Ustanovil je leta 1904 tujskoprometno društvo, ki je bilo prvo na Gorenjskem. Bil je ves čas predsednik. Ob 25-letnici dne 24. marca 1929 ga je društvo odlikovalo z diplomom in s častnim članstvom.

Poleg cestne razsvetljave v Kranjski gori je napravil pod Babo kopališče. Imenovali so ga Tičarjeva Jasna. Bil je pionir smučarstva in sankanja. Imel je v Kranjski gori prvi smučke na nogah. Te so še ohranjene. Leta 1912 dne 16. junija je ustanovil v Kranjski gori GRS, prvo na Slovenskem. Poleg tega se je udeleževal v planinstvu ter postal tudi ustanovni član podružnice. Na občnem zboru dne 1. aprila 1906, pri Konjiču na Javorniku, je bil dr. Tičar izvoljen v odbor kot delegat podružnice. Enako tudi naslednje leto, na občnem zboru 28. VII. 1907. Dne 12. I. 1908 na pomembnem občnem zboru v gostilni Vergles na Hrušici pa je zasedel predsedniško mesto. Tu se je prvič zavzemal za blagor podružnice, ko je Susarsuč, blagajnik O. O. odvzel Jeseničanom Kadilnikovo kočo. Prestavil je tudi sedež podružnice v Kranjsko goro. Tedaj si je še bolj zavihal rokave.

Sprevidel je, da na Kadilnikovo kočo ne more več računati. Sklenil je, da mora podružnica dobiti svojo postojanko. Razmišljal je in se posvetoval ter izbiral primeren prostor za kočo. Dne 18. novem. 1908 sta dr. Tičar in dr. Tomišek iskala prostor za kočo na Vršiču, pod Rogico in v Krnici. Osr. odbor SPD je priporočal gradnjo koč na Križu, ki naj bi bila zveza med Vrti in Vršičem. Ker pa so bili Čehi, dr. Dvorsky, dr. Franta in dr. Čermak, stalni gostje naših planin, je prišlo do zamisli, da bi češka podružnica zgradila svojo kočo na Križkih podih na Zelenici

ali Grivi pod Šplevto. Tudi nemško PD se je močno zanimalo za Kriške pode, delali so v Trenti že kupčijo, ponujali so jako visoko ceno, a so jih prehiteli Čehi in kupili svet na Kriških podih za ca. 300 kron ter začeli s pripravami za graditev koč. Leta 1915 bi bila otvorjena, a do zidave ni prišlo.

Ko pa je tragična rapalska pogodba leta 1919 potegnila državno mejo čez Sovatno na Križ, je Goriška sekcija ital. alp. kluba zgradila in otvorila dne 12. oktobra 1924 svoj rifugio.

V začetku avgusta 1910 je komisija osred. odbora, sestojeca iz dr. Tominška, ing. Mencingerja in dr. Demšarja, skupno z dr. Tičarjem ogledala prostor v Krnici in na Vršiču ter se odločila za Vršič. Čeravno je bila Vossova koča dne 2. avgusta 1900 odprta, jih to ni motilo. Hoteli so uresničiti načrt iz leta 1898.

V hotelu Mangrt v Ratečah dne 19. avgusta 1910 je dr. Tičar z odborom sklenil, da postavijo svojo kočo na Vršiču na trentarski strani na Lepem sedlu. Ustanovljen je bil gradbeni odbor in 7 odbornikov, ki so jamčili za 10 000 kron, s katerimi naj se koča gradi. Po zaslugi dr. Tičarja jim je geometer Hrovatin brezplačno odmeril svet za kočo na Vršiču, kupljen od gosp. odseka Kranjske gore in Podkorena za 100 kron. Notar Hapuder jim je brezplačno prepisal svet.

7. julija 1911 so na Dovjem sklenili, naj jim ing. Skaberne izroči načrt za kočo in poda potrebna navodila, ker bodo delo pri gradnji koč sami vodili. Pogodbo so sklenili s stavbenikom Valentinom Dežmanom iz Lancovega za 16 000 kron. (Izgotovljena stavba pa je stala 30 000 kr.) Les je priskrbel lesni trgovec Zakotnik. Dr. Tičar je poleg svoje težko odgovorne službe neprestano nadzoroval delo pri novi koči, ki je bila v jeseni 1911 v surovem že končana. Ko so jo naslednje leto izgotovili in opremili, so določili, da bo dan otvoritve dne 4. avgusta 1912. Sklenili so tudi, naj nova koča nosi ime Planinski dom na Vršiču, ker je predsednik odklonil imenovanje po sebi, pač pa so po njem imenovali kot pri peči v jedilnici. Že štirinajst dni pred otvoritvijo so prihajali prostovoljni prispevki od vseh strani. Vsi zavedni planinci so hoteli prispevati k otvoritvi nove slovenske koč. Dan pred proslavo je bil na Vršiču. Možnarji na Mojstrovki so peli svojo gromko pesem. Petje in vrisk je odmeval v gladkih stenah Prisojnika. Kljub deževni dobi tega poletja je na dan proslave prijetno ogrevalo sonce petstoglavo množico. Pred uradno proslavo, ki je bila določena na pol dvanajsto uro, je triglavski župnik Aljaž pred vhodom v kočo v navdušenih besedah nagovoril zbrane planince. Dr. Tičarju so med govorom žarele oči. V svojem govoru je med drugim dejal: »Niti pedi slovenske zemlje požrešnemu tujcu brez boja! Zavedajmo se, da je ta dom spomenik, simbol zmage Slovencev nad narodnimi nasprotniki. Ni ga dela na koči, ki bi ga ne oklepala ljubezen do naših planin in slovenskega naroda.«

Dr. Tominšek je v jedrnatih besedah orisal zgodovino priprav in dela od leta 1898 pa do otvoritve. Vsi govorniki so poudarjali velik pomen tega zgodovinskega dneva, otvoritev nove slovenske planinske postojanke na tako važnem prehodu.

Od 26. julija 1914 do 23. maja 1918 je dr. Tičar služil cesarju kot črnovojniški višji lekarnar tretjega poklica. Po zlomu Avstrije je bil zaradi svoje slovenske zavednosti imenovan za predsednika narodnega odbora. Dne 4. avgusta 1918 pa je že zbral svoje planinske prijatelje v gostilni pri Birtu v Kranjski gori. Razmišljali so, kaj bo z domom na Vršiču, ki je bil zaseden po italijanski vojski. Ko so pozneje hoteli prodati dom Italijanom, je energično nastopil in ni popustil, da bi se koča, ki je bila zgrajena z veliko planinsko ljubeznijo, prodala.

Leta 1920 je za zgradbo prosvetnega doma na Jesenicah podaril 10 deležev po 100 kron.

20. marca 1921 je na občnem zboru pri Šmercu v Mojstrani zaradi preselitve v Ljubljano kot predsednik odstopil. Preden je zapustil prostore občnega zbora, je dejal: »Vojna nam je uničila ves trud in sad na tej naši ponosni postojanki na Vršiču. Obžalujem, da ne morem zapustiti dediščine, ki sem sanjal o njej pred vojno v krasni koči na Vršiču, kot motiv za druge planinske postojanke v podružnici.«

Dr. Tičar je bil postavljen za šefa zdravnika pri železnici v Ljubljani, a je še štiri leta, en dan tedensko, ordiniral v Kranjski gori. Dne 16. sept. 1935 je bil upokojen. Leta 1936 pa je postal še član Narodne galerije v Ljubljani. Umrl je zadet od kapi dne 8. septembra 1946.

Po njegovi smrti so zaradi njegovih planinskih zaslug in narodne zavednosti preimenovali Planinski dom na Vršiču v Tičarjev dom.

MITJA PEHANIJU V SPOMIN

Nemila usoda je spet iztrgala iz vrst celjskih planincev mlado, mnogo obetajoče življenje. Mitja Pehani, ki ga je zasul plaz pod Korošico, še ni dopolnil 19 let. V Celju je bil bolj ozkemu krogu znan kot planinec. Kot dijak in planinec je bil skromen in je na tihem uveljavljal svoje sposobnosti. V juniju 1956 je maturiral na I. gimnaziji v Celju, nato pa se je odločil za študij biologije na ljubljanski univerzi. Bil je vseskozi zgleden dijak v učenju in vedenju in od njega smo upravičeno še marsikaj pričakovali.

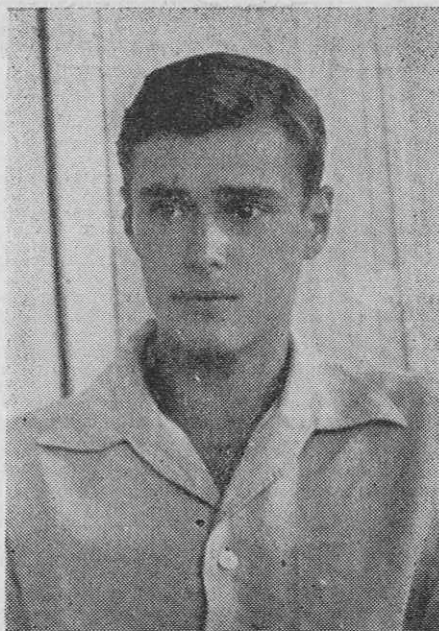
Predvsem je bil pokojni Mitja velik ljubitelj gora in narave. Gore je vzljubil že v nežni mladosti, saj je bil osemleten že na Triglavu in z 10 leti na nekaterih vrhovih Savinjskih Alp. L. 1950 je postal član Planinskega društva v Celju in od tedaj začel sistematično hoditi v gore. Vsake počitnice jih je obiskoval, poleti kot izletnik pozimi kot smučar. V gore ga je gnala njihova lepota in izredno veselje do narave. Nikoli mu ni šlo za kakšne rekorde. Toliko bolj pa je v gorski naravi plemenitil svoj blagi značaj, zato so ga vsi poznali kot vedno veselega, ljubeznivega, tihega in dobrega tovariša.

Kljub mladosti je dobro poznal naše gore, zlasti Savinjske in Julijske Alpe ter Pohorje. Še po maturi je v počitnicah trikrat prehodil Savinjske Alpe, kar je razvidno iz njegovega planinskega dnevnika. Najbolj je bila mlademu prirodoslovcu priljubljena pot na Mozirske planine in od tam dalje čez Smrekovec na Raduhu in naprej v Solčavo in v Savinjske Alpe. Značilno za njegovo ljubezen do narave je tudi, da je ponovno prehodil vse vrhove v Zasavju in v celjski okolici. Dvakrat je zimske počitnice presmučal na Mozirskih planinah, dvakrat na Pokljuki, lani je bil kot osmošolec januarja en teden na Korošici. Iz njegovih zapiskov je razvidno, da je v petih letih prebil 170 dni v planinah.

21. februarja t. l. ga je doletela nesreča. Ta dan se je vračal v družbi dveh bivših sošolcev s Korošice. Odločili so se za pot v viharju, snežnem metežu in megli, ker je Mitja imel obveznosti na univerzi. Zadnji trije dnevi na Korošici so bili zanj posebno srečni. Prvič je imel s seboj nov cepin, na katerega je bil prav ponosen. Še dan pred povratkom ga je preizkušal na poledenelem snegu in se vadil v sekanju stopinj ter v samoreševanju. Mitja in tovariša so se prebijali skozi meglo in velike količine snega. Okoli 1. ure popoldne, ko so mislili, da je najhujše za njimi, so se začeli premikati s snegom vred po pobočju. Snežni plaz je tovariša toliko oplazil, da sta se sama rešila, a Mitje nista mogla najti. Odločila sta se iti po pomoč v dolino, kamor sta prišla po petih urah silne borbe s snegom in viharjem, v kateri sta se med seboj zgrešila. Celjski reševalci so zvedeli za nesrečo med 7. in 8. uro zvečer in odšli takoj v Luče, kjer so se jim pridružili ljubljanski reševalci. Snežni meteži so tako zabrisali sledove plazu, da je bilo celodnevno iskanje zaman. Našli so ga pri ponovnem iskanju reševalci četrty dan po nesreči z lavinskim psom Črtom, ki ga je vodil Jeseničan Nace Horvat.

Truplo pok. Mitje so prepeljali z Luč v Ljubljano, kjer se je v sredo 27. februarja poslovila od njega velika množica prijateljev, sošolcev in znancev. Bolečina zaradi izgube in sočutje s starši, ki sta zajela vse ob zadnjem slovesu, sta pričala, kako je bil Mitja Pehani vsem pri srcu in da ga bomo ohranili v najlepšem spominu.

France Sirk

Društvene novice

PD Ruše. Kronika nam pripoveduje, da je poleti 1846 napravila skupina Rušanov daljši izlet čez Smolnik na Klopni vrh, čez Pesek in Planinko mimo Ribniških jezer na Veliko kopo in od tod v Slovenj Gradec. Tega izleta so se udeležili kasnejši soustanovitelji v Rušah. Osrednje slovensko planinsko društvo v Ljubljani so ustanovili 1893. leta in med sodelavci tega pomembnega občnega zbora srečamo tudi Davorina Lesjaka. Ze leta 1901 — 8. aprila je Lesjak sklical ustanovni sestanek, na katerem so sklenili ustanoviti podravsko podružnico Slovenskega planinskega društva s sedežem v Rušah. V delokrog društva so vključili mariborski, slovenjgraški, ljutomerski in konjiški okraj. Ze istega leta 18. avgusta se je vršil ustanovni občni zbor, na katerem so izvolili za predsednika Davorina Lesjaka, ki je na predsedniškem mestu tega društva ostal vse do svoje smrti. Ko sledimo delu društva, odkrijemo, da so pod tem nedolžnim planinskim imenom organizirali prave množične narodne tabore. Ze na ustanovnem občnem zboru so razpravljali o tem, da bi zgradili prvo kočo pri Arehu. Ze dve leti po ustanovitvi so zgradili 36 m visok lesen Zigertov stolp in ga 6. septembra 1903. leta slovesno odkrili. Ta dogodek je predstavljal pravo narodno manifestacijo, pravi tabor, saj se je slovesnosti udeležilo nad 700 planincev — zavednih Slovencev. Sodelovale so godbe, pevski zbori itd. Društvo je organiziralo postojanke na Kopnem vrhu, prevzelo je kočo na Boču in uredilo gostilno pri Paherniku pod Veliko Kopo. 1906. leta 15. julija je društvo priredilo v Rušah veliko pevsko in narodno slavnost. Sredi vasi so postavili oder za 150 pevcev. Na to narodno manifestacijo je od blizu in daleč prišlo okrog 4000 zavednih Slovencev. Iz Maribora, Soštanja, Ptuja in drugod so prišli pevski zbori in godbe. Podobna prireditve se je vršila v istem letu na skrajni severni meji, pri Duhu na Ostrem vrhu. Pogosto so se vršili množični izleti, ki so imeli značaj narodnih manifestacij. Ze 8. septembra 1907. leta je bila otvoritev prve Ruške koče pri Arehu. Tega slavlja se je udeležilo čez 500 planincev in mariborski peveci. Ze čez dve leti 11. julija 1909. leta pa je bila slavnostna otvoritev novozgrajenega studenca, ki so ga imenovali Romanov studenec. Z njim se je podružnica oddolžila svojemu dobremu članu, sodniku Romanu Trstenjaku, ki je dve leti pred tem umrl. Na to slavnostno otvoritev je prišlo tudi veliko kmečkega ljudstva, celo iz Slovenskih goric. 3. septembra 1911. leta je praznovalo društvo 10. obletnico obstoja. Na Ruški koči se je zbralo več sto planincev, mariborski peveci in šmartinska godba. Prepevali so narodne pesmi pohorskega pesnika Jurija Vodovnika. 8. septembra 1912. leta je bila otvoritev nove koče z desetimi sobami, ki so jo imenovali Planinko. Mariborski Nemci in nemčurji so se ustrašili močnega razmaha podravskega odnosu ruskega slovenskega planinskega društva, zato so zgradili 1913. leta Mariborsko kočo (Marburger Hütte). PD Ruše se je v mnogih krajih Podravja množično usidralo, se gospodarsko okrepilo in si z odkupom ali pokloni pridobilo precej zemljišča. Prvi, ki so zemljo odstopili za Ruško kočo, so bili Robnikovi, po domače Candrovi na Lobnici, ki so z navdušenjem podpirali delo društva. Na to so sledili mračni dnevi prve svetovne vojne, ki so delo društva popolnoma pretrgali. Predsednika Lesjaka in vse ostale odbornike so skupno z mnogimi zavednimi Slovenci aretirali in jih odpeljali v graške zapore. Po končani vojni in ustanovitvi stare Jugoslavije je naše društvo 1919. leta dalo pobudo za ustanovitev nove podružnice v Mariboru, ki je prevzela del teritorijev

in nalog našega društva. 1920. leta je naše društvo pri Arehu zgradilo novo tretjo kočo, ki so jo krstili za Candrovo kočo zaradi Robnikovih velikih zaslug za PD Ruše. 1925. leta so zgradili ledenico in gospodarsko poslopje. Areh je z vsemi tremi kočami postal najbolj priljubljena izletniška točka na Pohorju za planince iz bližnjih in daljnih krajev, za brate Hrvate in Srbe pa tudi za inozemce. V spominske knjige so se letno vpisovali tisoči planincev. Samo leta 1925 se jih je na Ruški koči vpisalo 3599, leta 1930 pa že preko 5000 obiskovalcev. Od tega je bilo 715 tujcev. Celo Hlebov dom na Smolniku je obiskalo veliko turistov. Leta 1929 — 1917. Ruški planinci so ustanovili v Vuzenici za marenberški okraj samostojni odsek. Leta 1926 je podružnica organizirala od Ruške koče do Martinice prve sankaske tekme. Ker se je razvijal zimski šport, je podružnica ustanovila zimsko-sportni odsek. Organizirala je zelo uspele smučarske tekme. Leta 1937 pa je društvo v redakciji aktivnega planinca in funkcionarja ing. Teržana izdalo zelo dober Planinski zbornik v 5000 izvodih ter tiskalo propagandne lepake v 20.000 izvodih. Rdeči petelin tudi našemu društvu ni prizanesel. Ko je že uničil gospodarsko poslopje, je leta 1939 upepelil Planinko, toda 1940. leta je društvo zgradilo in otvorilo novo kočo — Planinko.

Prišla je kruta druga svetovna vojna in z njo nemški okupator. Fašizem je za štiri leta prekinil delovanje društva. Pod udarci in juriši naših partizanskih brigad so padale fašistične postojanke. Tako so 11. novembra 1943. leta padle vse tri koče pri Arehu. Po težko priborjeni svobodi so se preživeli ruški planinci ponovno zbrali ter vzgledujoč se po svojih predhodnikih pričeli z novim elanom delati. Od Uprave državnih gozdnih posestev so vzeli v najem lovsko kočo na Plešivcu, jo adaptirali ter že 1945. leta odprli. Imenovali so jo Koča nad Šumikom. Od te koče drži prijetna pot na slavno bojišče Prvega pohorskega bataljona. PD Ruše je z otvoritvijo te koče kot prehodne postojanke in bojišča I. Pohorskega bataljona najbližje, omogočilo tisočim in tisočim zavednim Slovencem, da so lahko obiskali to slavno bojišče. Odbor se je skupno z vsem članstvom odločil, da prične takoj z gradnjo nove planinske koče pri Arehu. Z izdatno materialno podporo kolektiva Tovarne dušika se je gradnja nove planinske koče uspešno vršila. Ze v letu 1946 je bila slovesno otvorjena novozgrajena Ruška koča, ki so jo po ustanovitelju društva Davorinu Lesjaku imenovali Tinetov dom. Ze leta 1947 je odbor s pomočjo Društva prijateljev mladine v Solah organiziral pionirske — planinske krožke, za katere vlada med pionirji veliko navdušenje. Ze isto leto se je pri Ruški koči s člani teh krožkov vršila prva pionirska — planinska počitniška kolonija. Kolonija je v zadovoljstvo otrok in staršev zelo dobro uspešala. Zato smo mislili, naj se zgradi pionirski planinski dom. Na iniciativo našega društva se je na občinski praznik 8. januarja 1955, ki se slavi kot spomin na posledjo borbo I. Pohorskega bataljona, ustanovila gradbena zadruška pionirsko-počitniško naselje I. Pohorski bataljon. S to zadruško bomo postavili najlepši spomenik I. Pohorskemu bataljonu, istočasno pa preko nje povelji stotine in tisoče pionirjev in mladincev v naše planine. Ze leta 1955 smo adaptirali razpadajočo t. im. Zepovo bajto v prijetno pionirsko kočo s 34 posteljami. V tej koči so že predlanskim letovalce tri kolonije, skupno okrog 1300 pionirjev. Letos pa je letovalo pet kolonij, skupno ca. 230 pionirjev. Kolonije so zelo uspele v pogledu preskrbe, organizacije, pedagoškega vodstva, predvsem pa v ceni oskrbnega dne, saj znaša oskrbni dan na otroka 160 din.

Z vsem tem je PD Ruše lepo proslavilo 10. obletnico obnovitve Ruške koče.

Iz planinske literature

Dve italijanski knjigi o turizmu in gorništvu v Tržaški okolici. Skoro hkrati sta izšli v Trstu dve knjižici v italijanskem jeziku, ki imata obe za predmet tržaško okolico, in sicer ena v celoti, druga pa le manjši njen predel z izrazitim gorskim značajem.

Prva ima naslov »Itinerari del Carso Triestino« (Sprehodi po Tržaškem Krasu). Spisal jo je tudi maršikateremu slovenskemu planincu znani tržaški advokat dr. Carlo Chersi (Chersich). Izdaja pa jo po nalogu Tržaškega pokrajinskega urada za turizem »Società Alpina delle Giulie« (tako se imenuje tržaška podružnica Italijanskega planinskega društva »Club Alpino Italiano«). Obsega 111 strani malega formata, 26 celostranskih slik zunaj teksta in 7 topografskih kart, posnetih po kartah Vojnogeografskega zavoda.

To je tretji vodnik po Tržaškem Krasu, ki ga je izdala Società Alpina delle Giulie. Prvi je izšel za časa Avstrije l. 1909 in je obsegal neposredno Tržaško okolico še Komenski Kras, Štanjel in Škocjan. Sestavili so ga kar štirje avtorji: N. Cobolli, A. Tribelli, E. Boegan in G. Russatti. Drugi je iz fašistične ere (1929) in je zajemal vso tedanjo Tržaško pokrajino od Tržiča do Postojne in še del Severne Istre. Oba sta že zdavnaj pošla in spričo nove dokaj ožje državne meje tudi ne bi bila več primerna. Zaradi tega in tudi zaradi znatnih sprememb na samem ozemlju se je društvo odločilo za povsem nov vodnik, ki naj bi obdelal Tržaški Kras, kolikor ga je ostalo na Tržaškem ozemlju.

Prav posrečena pa je bila njegova poteza, da je to nalogo poverilo C. Chersiju. Kajti težko bi bili dobili med Italijani človeka, ki bi tako dobro poznal in tako globoko ljubil to zemljo in ki bi hkrati tudi razumel in spoštoval ljudstvo, ki biva na njej. V tem pogledu ga lahko primerjamo s pokojnim tržaškim pesnikom Scipiom Slataperjem, avtorjem znanе knjige »Il mio Carso«, v čigar žilah se je, kakor je sam priznaval, podobno kakor pri Chersiju pretakala slovanska kri njegovih prednikov.

Po obliki je Chersijeva knjiga v pravem pomenu besede vodnik na vseh 30 poteh na Tržaškem Krasu, ki jih je markirala Società Alpina delle Giulie v zadnjem času. Pri spremljevanju izletnikov po teh poteh pa navaja avtor v kratkih besedah prav veliko podatkov, geografskih, zgodovinskih, prirodoslovnih, umet-

nostnih in celo jezikovnih. Pri premnogi imenih krajev in vrhov navaja tudi slovensko ime in ga piše v slovenskem pravopisu, čeprav so proti koncu knjige, kakor kaže, tiskarni zmanjkale črke s kljukicami. Chersi pa podaja tudi etimološko razlago teh imen. Žal pa je menda čas prehudo pritiskal nanj, da bi lahko dočakal zaželena pojasnila še za to ali ono ime. Tako so ostale kljub najboljši volji pisca v knjižici razne netočnosti, ki jih bo gotovo popravil v drugi izdaji, katera bo nedvomno kaj kmalu sledila. Tako pravi, da je ime vrha »Berciza« (200 m) pod Nabrežino neznanega pomena. Za jamo pri nabrežinskem viaduktu, ki je znana po paleontoloških in predhistoričnih najdbah, rabi brez vsakega komentarja ime »Grotta di Pocala«, ki so ga italijanski jamarji očitno zaradi nepoznavanja slovenskega jezika stvorili iz besede »Pod kalom«. Prav tako bo moral v novi izdaji popraviti italijansko ime za Volnik (545 m). Sedaj rabljeni italijanski toponomastični naziv »Monte Lanaro«, ni, kakor pravi avtor, dobesedni prevod slovenskega imena, kajti hrib nima imena po »volni« (ital. lana), temveč po »volu« (ital. bue). Zato bi se moralo glasiti italijansko ime, ako je sploh potrebno, »Monte Bue«. V tem primeru je postala pač podobna nerodnost, kakor pri »Krnju«, ki so ga poitalijančili v »Monte Nero«, ali pri »Peči« ob italijansko-avstrijsko-jugoslovanski tromeji, ki so jo poitalijančili v »Monte Forno«.

S temi pripombami pa nikakor ne bi hotel podcenjevati vrednosti knjige, obratno, s tem sem hotel samo pokazati, koliko lahko doprinese k mirnemu sožitju dveh narodnosti, ki bivata na istem ozemlju, pisec, ki ljubi svoj narod, a ki zato vendar ne goji mržnje do drugega, in koliko se je v tem pogledu doslej z italijanske strani zagrešilo, tako da tudi najboljša volja ne more vsega popraviti. Želeti bi bilo, da ne bi Chersijevo prizadevanje v tem pogledu ostalo osamljeno. Razni pojavi v italijanski pa tudi v slovenski publicistiki iz zadnjega časa nam pričajo, da ni ta naša želja neosnovana.

Chersijev vodnik bo po svoji bogati vsebini, po konciznem in vendar jasnem podajanju brez nepotrebnih fraz in po svoji prijetni zunanji obliki gotovo našel pot do vseh ljubiteljev narave italijanske narodnosti, nedvomno pa bodo tudi tržaški Slovenci prav pridno segali po njem, zlasti še, ker pogrešajo podobno publikacijo v lastnem jeziku.

Tega pomanjkanja pa se tržaški Slovenci tudi zavedajo, kajti ob koncu leta 1956, ko je izšel Chersijev vodnik, smo

v Jadranskem koledarju 1957 lahko brali kar štiri članke, ki se ukvarjajo s temi problemi: M. Presl, Nekoč so peli mlini (v dolini Glinščice); M. Presl, Hrib Kokoš in njegova okolica; Z. Jelinčič, Gradšče na Sv. Lenartu, in Z. Jelinčič, Naš Kras. Tem člankom so sledili drugi v »Primorskem dnevniku«. Iz drugega Jelinčičevega članka izvemo, da so poleg urada za turizem tudi slovenske občine že marsikaj napravile za pospeševanje turizma: tako je dolinska občina uredila razgledišče in mostišče v Glinščici, repentaborska pot do znane cerkve na Taboru, a nabrežinska pota okrog Devina in Sesljana ter poleg same Nabrežine. Hkrati pa je upravičeno opozoril na skazovanje naravne lepote Tržaškega Krasa po »kasarnskih naseljih ezulov, ki z barakami in žičnimi ograjami napravijo vtis koncentracijskih taborišč, poznavalca pa zbodejo s političnim prizvokom kolonizacijskih metod.«

Druga italijanska knjižica je »Aria di Val Rosandra« (Ozračje v Glinščici). Napisal jo je Dante Cannarella, založil pa Mario Cozzi v Trstu. Str. 152. Že podnaslov knjige »Storie di roccia, di donne e di osterie« (Povesti o skalah, o ženskah in o gostilnah), nam pravi, da je značaj knjige povsem različen od značaja Chersijske knjige. Cannarella nam na 152 straneh v 27 povestih ali boljše slikah oriše vzdušje, kakršno je zavladalo po drugi svetovni vojni v dolini Glinščice, ki je že od nekdaj plezalna šola za mlade tržaške gornike. Iz Cannarellovega pripovedovanja sklepamo, da je to gornišтво postalo skoroda že nalezljivo in naravnost »masovno«, iz njega pa tudi izvemo, da to »gornišтво« ni vedno namen samemu sebi, temveč da je, kakor pravi podnaslov, tesno združeno z drugimi činitelji: z ženskami in gostilnami. Pokojni prof. Mlakar bi tu našel še razne nove pasme za svoje vrste planincev. Cannarella sam je posebno obdelal »ženski alpinizem« ter množične gornike, kakršni so »volčji sinovi« in »bleda lica«.

Iz vse Cannarellove knjige pa veje vendar zdrava ljubezen do narave in do gora. Knjiga je prelep slavošpev Glinščici in njenih divjih lepot. Toda če je Cannarella tako pravičen pokrajini, je v nasprotju s Chersijem povsem pasiven, da ne rečem negativen nasproti domačemu prebivalstvu. Kajti razen dveh ali treh slovenskih imen krčmarjev in krčmaric in bežne omembe »Jugove smeri« (»Iugova centrale«) ne najdemo v knjižici prav nič, po čemer bi lahko sklepali na delež Slovencev pri življenju in udeleževanju v tej dolini. In vendar so slo-

venski in italijanski gorniki v pravi tovariški strpnosti tu preizkušali svoje moči in svoje spretnosti. Slovenci pa nikakor niso zastajali glede uspehov za Italijani. Od Cannarelle omenjena Jugova smer je v najbolj obiskovani steni v jugozahodni plati Malega Krasa. To steno je, kakor nam poroča Presl v Jadranskem koledarju, prvi preplezal Josip Cesar s tovariši ter jo imenoval po dr. Klementu Jugu. Polici nad steno je dal ime »Zlatorogova polica«. Ne daleč s tega mesta pa je v tako imenovani »Cozzijevi smeri« v steno vklesan napis »Plez. 2.« iz prvih let porajajočega se slovenskega gornišva na tem ozemlju. L. Cermelj

Ardito Desio: La conquista del K2.
Nemški prevod, Nymphenburger Verlag, München 1956. 232 str., 36 fotografij in 3 skice.

Vrsto knjig o uspešnih odpravah na Himalajo smo že brali: Herzogovo Anapurno, Huntov Everest, Herrligkoferjev Nanga Parbat in Tichyjev Čo Oju, le o redkih knjigah, ki poročajo o vzponu na osemtisočak Vestnik še ni spregovoril (Francojev Makalu). Tudi Desiov K2 je knjiga take vrste. Če bi jo morali primerjati s katero od naštetih knjig, bi jo postavili ob Herrligkoferjev Nanga Parbat. Bralci Vestnika se bodo spomnili, da je ocenil Vestnik to knjigo kot slabo in ta primerjava torej Desiu nikakor ni v čast.

Avtor pravi v predgovoru, da je moral izbirati med strogo objektivnim poročilom o odpravi in o knjigi, ki bi bila prijetna za branje. Odločil se je za srednjo pot. Temu bi se dalo oporekati. Desio ni storil ničesar, da bi povzdignil literarno ceno knjige. Če se knjiga kdaj zanimivo bere, se bere zato, ker je snov zanimiva. Desio je mirno ponatisnil v knjigi priročnik o gori, ki so ga prejeli udeleženci pred odhodom odprave; birokratsko našteva posamezne faze poteka odprave in ne pozabi podčrtati svojih zaslug pri pripravah v domovini in svojih predavanj ter zvez, ki so omogočile, da so dobili Italijani od Pakistana vstopno dovoljenje. Nekaj živahnosti prinese v knjigo opis Lacedellija in Compagnonija o vzponu na sam vrh.

Desio ni alpinist, kot tudi Herrligkofer ne. Kot vodja odprave je sedel v glavnem taborišču in se je enkrat samkrat povzpel do taborišča II, a se je še takrat vrnil pred večerom. Do svojih plezalcev je gojil, kot pravi sam, ista čustva, kot jih ima oče do svojih sinov. Kljub temu smo po odpravi čuli, da je Compagnoni vložil tožbo, da bi mu priznali delne avtorske pravice do filma, ki ga

je posnel na vrhu K 2, pri čemer so mu zmrznili prsti na rokah. O poteku te tožbe ne vemo nič, a končno je tudi to le ena paralela več s Herrligkofferjem. Glavno Desiovo opravilo v izhodiščnem taborišču je bilo, da je pošiljal moštvo na gori okrožnice in jim je dnevno po radiu dvigal moralo. Te okrožnice so po svoji patetičnosti pa tudi po svojem plehkem pojmovanju gornišтва nekaj edinstvenega v zgodovini alpinizma, zato zaslužijo, da se ob njih malce pomudimo. Ko je neprestano slabo vreme telesno in duševno izmučilo plezalce, jih opominja Desio, da morajo kljub temu zmagati, saj je njihova odprava vendar v ospredju svetovnega javnega mnenja. In drugič piše: »Iz pisem in poročil, ki jih nisem prejel samo iz Italije, temveč iz vsega sveta, je razvidno, da je naša odprava na dnevnem redu svetovnega tiska; lov za novicami, ki ga uprizarjajo vse velike časnikarske agenture je merilo za veliko moralno odgovornost, ki leži na nas in na naši odpravi. Zagotavljam vam, da ni zanimanje za našo odpravo nič manjše, kot je bilo svoj čas zanimanje za vzpon na Everest. Pomislite tudi, da bodo, če nam bo uspelo premagati vrh — o čemer sem prepričan — vaša imena v ustih vseh ljudi, kot imena najpogumnejših borcev našega naroda in spominjali se vas bodo vse vaše življenje in še dalj, tako da boste lahko rekli, da vam je samo ta vzpon resnično poplačal vaše življenje. Moralna odgovornost, ki pada na nas, je, ponavljam, neizmerna in verjetno večja, kot si mislite. Zaradi teh razlogov je potrebno — posebno še, ker se je tudi vreme maloboljšalo — da zastavi vsak vse sile, da bo odprava dosegla zmago.« Tako okrožnica št. 12. Nič čudnega torej, če so se plezalci ustrašili svoje neizmerne moralne odgovornosti pred lovci na novice iz vsega sveta in so res prišli na vrh. Po zmagi je Desio seveda dal od sebe novo okrožnico, kjer pravi med drugim: »Ko se boste vrnili domov, se potrudite in obdržite pravo mero ter ostanite skromni zaradi tega, kar se je zgodilo na K 2, to bo vaše zasluge samo povečalo. Pomislite tudi na obljubo, ki ste si jo dali med seboj, in ohranite imeni zmagovalcev za sedaj še v tajnosti, to gesto vam bodo posebno visoko šteli. Bodite pa prepričani, da bodo dejanja vsakogar od vas prišla na vsak način in najbolj učinkovito in primerno do izraza v časopisju in v poročilu o odpravi.« Kot vidimo, je Desiu časopisje glavno merilo in gonilo za dejavnost. Drugi vir njegove energije je vroča ljubezen do domovine, ki sega čez vse

meje in je — milo rečeno — visoko nacionalistična. Človek se mora kar čuditi, če se zamisli in ugotovi, da je pravzaprav že mnogo plezalcev uspešno prišlo na vrhove v Himalaji, pa čeprav — niso bili Italijani. In še nekaj je gnalo plezalce proti vrhu. Kdor verjame samo četrtino tega, kar je napisano v knjigi, mora biti prepričan, da so plezalci dosegli vrh zgolj zato, ker so to obljubili ob grobu mrtvemu tovarišu Mariu Puchozu, ki je nenadoma umrl za pljučnico.

Po zmagi se Desio na nekaj straneh tolče po prsih in dokazuje, da je bil njihov naskok na vrh edini način, ki je privedel do uspeha. Končno že kar nekoliko zamerimo soncu in luni, ker še vedno krožita po svojih običajnih poteh, čeprav so Italijani medtem prišli na K 2. V predgovoru izreka Desio najtoplejšo zahvalo tudi svoji soprogi, ker je v mesecih njegove odsotnosti ohranila duševni mir, ki ji je bil potreben, da je lahko vzgajala otroke in prenašala vsakodnevne skrbi. (Kaj ji je pa končno drugega kazalo?)

In dobra beseda o knjigi? Razsoden bralec razbere lahko v knjigi kljub Desiu vsa dejstva, ki ga zanimajo o odpravi na K 2.

O odpravi še to: celotni stroški so znašali čez 100 milijonov lir in tako je bila to verjetno doslej najdražja alpinistična odprava v Himalaji. V zagovor plezalcev pa je treba povedati, da se je udeležilo odprave tudi več znanstvenikov, ki so opravili pomembno znanstveno delo.

J. B.

Alber Eggler: Gipfel über den wolken; podnaslov: Lhotse und Everest. Posebna izdaja Švicarske ustanove za gorska raziskovanja. 288 str., 71 fotografij in 3 skice. Založba Hallwag, Bern 1956.

Zopet leži nova knjiga o vzponu na himalajski osemtisočak pred nami. Napisal jo je vodja švicarske odprave leta 1956 Albert Eggler. Tej odpravi pripada med vsemi dosedanjimi odpravami posebno mesto, zavzela ni samo enega osemtisočaka, temveč dva; poleg prvega vzpona na Lhotse, dotlej najvišji še nepreplezani vrh na svetu, so se povzpeli Švicarji tudi drugič in tretjič na Everest. Švicarji so imeli do leta 1956 v Himalaji izrazito smolo; dvakrat jih je odbil Everest, enkrat Dhaulagiri in enkrat Lhotse, če smemo šteti mednarodno odpravo Normana Dyhrenfurtha tudi med švicarske poizkuse. Kaj bi bilo torej bolj razumljivo kot to, če bi Švicarji po tej odpravi, ki jih je bogato odškodovala za vse dotedanje napore, zavzeli pozo zmagovalca in se zamožavestno udarili po

prsinh. To v zgodovini himalajizma ni bilo novo in to so že storili ljudje, ki so imeli dosti manj razlogov kot Švicarji l. 1956.

Toda pribiti moramo že takoj v začetku, da temu ni tako. Eggerjeva knjiga je eno najboljših del o Himalaji. Odlikuje se po svoji neposrednosti, prisrčnosti in prizadevnosti, predvsem pa po svoji skromnosti. Ta skromnost se nam zdi včasih pretirana, a je vedno pristna in ne bedasto preračunljiva kot pri Desiu. Eggerjevi knjigi je težko najti primerov v himalajski literaturi. Se najprej bi jo postavili ob Huntov Everest, čeprav je Eggerjeva knjiga boljša. Herzog je na Anapurni doživel svojo osebno tragedijo in zato je njegova Anapurna krik trpinčene človeške duše. Tichy je šel na Čo Oju iskat doživetje in doživetja najdemo v njegovi knjigi dovolj in preveč. Herrligkofferjevo pisanje je neiskreno, Desiovo pompozno in kričavo.

»Nismo odšli, da bi naredili kakšno hvalevredno ali dragoceno dejanje, temveč le, da bi spoznali tujo deželo, gorovje Himalaje,« pravi Egger na zaključku svoje knjige. In vendar leži senca veličine na švicarskem dejanju. Čutimo jo, kako veje iz vseh strani Eggerjeve knjige. Kdor je vzel to knjigo enkrat v roke, jo mora prebrati do konca in žal bi mu bilo tudi ene same vrstice, če bi jo prezrl.

Švicarji niso imeli težav pri izbiri udeležencev odprave. Vsak udeleženec si je moral preskrbeti šestmesečni dopust in tudi sam nositi izgubo zaslужka za ta čas, če smemo verjeti Eggerju. Možje so bili večinoma poročeni in po potrebi so njihove žene stopile na mesto rednika družine. Največ težav je imel Egger pri izbiri zdravnika. Nihče ni hotel z njim in šele v zadnjem hipu je dobil mladega Leutholda, ki je komaj končal medicinske študije.

Egger pričinja knjigo z opisom svoje mladosti in svojega rojstnega kraja, nato opisuje udeležence in njihove skupne vzpone v Alpah, končno potovanje pod Everest, aklimatizacijo in boj za goro, ki kulminira v treh vzponih na vrh. Pripovedovanje je mirno, jasno in preprosto kot tok mirne in bistre reke in se ne vznemiri niti v zadnjem delu, ko je govor o vzponu na vrh. S svojo skromnostjo in neposrednostjo doseže Egger izreden učinek na bralca; njegova knjiga je napisana od srca in seže do srca. Tudi dinamike in stopnjevanja v delu ne manjka, čeprav ni avtor nikjer uporabil kakih večjih pisateljskih prijemov. Knjiga je monolitna v svoji zgradbi in monumentalna v svoji preprostosti.

Še nekaj nam je pri Švicarjih nadvse všeč. Švicarji so majhen narod kot mi Slovenci, a iskreno ljubijo svojo domovino. Kamor koli gredo, nosijo košček domovine s sabo v srcu. Egger primerja nepalske reke z rekami v Švici, težavam in mestom na gori najde vzporednice v domačih gorah in nekam mehko, cankarjansko toplu nam je ob tem pri duši. Čeprav ne poznamo ne nepalske ne švicarske pokrajine, občutimo vročo ljubezen do domovine in zakoreninjenost v domačih tleh in prenesemo oboje na naša domača tla in na lepote slovenske zemlje. Bralec pri čitanju močno čustvuje in doživlja, izurjen in izkušen literarni teoretik pa spozna po teh občutkih, da je skromni in preprosti alpinist Egger v svoji iskrenosti in predanosti goram dosegel v svoji knjigi drobec tiste ustvarjalnosti, ki je dana le velikim ustvarjalcem. J. B.

The Alpine Journal - London, november 1956 — dokončuje s tem zvezkom svoj devetindevetdeseti letnik in je še vedno vodilno glasilo anglosaškega planinstva širom po svetu. Ni lahko postati član kluba, ki izdaja to glasilo, ki ni namenjeno širokim množicam kot naš PV. Zato so članki v njem za širšo publiko pač nekoliko preveč »strokovni«. Ker domačih gor takorekoč ni — Škoti imajo svoje glasilo — sega ta revija po vseh kontinentih, a vedno s poročili iz prve roke.

O švicarski odpravi, ki je kot druga v dveh skupinah leta 1955 dosegla vrh Everesta poroča Albert Egger. Hodila je po dobro izhojenih sledovih prejšnjih odprav, imela je neizmerno srečo z vremenom in dosegla tudi vrh soseda Lhotseja, ki ga loči od Everesta samo tolikokrat imenovano Južno sedlo. Ugotovila je po enournem bivanju na vrhu Everesta, da je tam »za en šolski razred prostora«. — J. M. Hartog opisuje vzpon na Mustang Tower (7273 m) enega najtežjih vrhov v Karakorumu, ki sta ga skoraj istočasno dosegli angleška in francoska odprava vsaka od svoje strani. Drug članek nas popelje na skrajni južni del Patagonije, eden v gore Etiopije, mimogrede gremo na izlet v Švico (Berner Oberland) in končno se ugotavlja, da je prvi vzpon na Trifhorn izvršil Beranek 1872 in ne lord Francis Douglas.

V do sedaj malo ali popolnoma neznanе doline Himalaje obračajo vedno večjo pozornost. Lahul je pokrajina med velikani Nepala in Karakorumu, je transhimalajska pokrajina, bolj podobna Tibetu ko Indiji. Tam sta izvrševali znan-

stvene pohode dve odpravi: Ena privatna petih Angležev s skromnimi sredstvi in pa odprava cambridgske univerze. Tozadevna poročila so zanimiva in vsebujejo precej etnografskega materiala in je prva našla cele travnike planik »do sedaj nevidene velikosti«.

Zanimiva pa postaja ta pokrajina še iz drugih vzrokov. Eni odprav se je priključil tudi L. W. Dawies, vodja eskadrilje R. A. F. Ta priobčuje članek pod naslovom: Stopinje v snegu. Iz njega je posneti, da pravda o yetiju še dolgo ne bo končana in da bo »strašni snežni človek« še dolgo časa strašil. Pisec je nalletel na njegove sledove v dolini Kultu in jih opisuje tako-le: Sled je šla strmo navzdol po zadnjih nogah in je žival drsela na prestrmih mestih po zadnjici. Skrbna preiskava je dognala, da je pri tem uporabljala tudi pesti. Sledili smo stopinjam skoro pol milje. Zver je preplaval pet ledeniških potokov in izginila potem v skalovju. Ti sledovi so čisto različni od sledov črnih ali rdečih medvedov, ki jih pisec že od prej dobro pozna. Vsaka noga ima po pet prstov in moli palec razločno nad ostale, ki so po 12 palcev (inch. = 2.54 cm) dolgi in 8 palcev široki. Mestoma se je žival vdrla 11 palcev v sneg, medtem, ko se je pisec pogrezal samo poldrug palec. Tako globoki vtisi v trdem snegu pričajo o veliki teži zveri. Ta nikjer ni hodila po vseh štirih. — Vera Šerp v obstoj yetija ni praznoverje. Ostro se obrača pisec zoper Indijca Swama Paravananduja, ki istoveti yetija z medvedom, ne da bi bil njegove sledove kedaj videl. Pred sto leti niso verjeli Paulu Belloni de Clailu, ko je prvič poročal o gorili in, če so bili redki tisti, ki so yetija videli, to ni nič čudnega, kajti pokrajine so tam redko naseljene; sicer pa, kdo je pri nas videl živega jazbeca, se vprašuje avtor. Članek je opremljen s fotografijami sledov.

Za nas zanimiv je ponatis predavanja, ki ga je imel E. Belecki v londonskem Alpine Clubu 5. VI. 1956 o planinstvu v SZ, kot revanžo za Huntovo predavanje o Everestu v Moskvi 1954. Najprej podaja zgodovino planinstva v Rusiji, poudarja, da v Kavkazu ni več deviških vrhov in trdi, da je prvi vzpon na Elbrus izvršil 1829 general Emanuel, k čemur pa uredništvo pripominja, da to ni priznано, ker so prvi vzpon izvršili Angleži 1868 in 1874 na oba vrhova. Ravno tako oporeka uredništvo predavateljevi trditvi, da je on izvršil prvo traverzo Kavkaza 1938, ker so jo opravili pred njim Avstrijci 1931. — Opisuje organizacijo planinstva, o kateri je PV že večkrat poročal, navaja število planincev z 20 000,

kar se mu zdi veliko, omenja uspehe Abalakova, Ivanova in drugih in toži o velikih razdaljah do vrhov v Pamirju, Tienšanu in Altaju, ki znašajo n. pr. 35 do 60 dni do vznožja Stalinovega vrha. Ugotavlja, da imajo Rusi v dosegi sedemtisočakov rekord. Kakih podjetij v Himalaji sploh ne omenja.

Predavatelj meni, da so nekateri planinci v Alpah mnenja, da je horizontalna traverza Matterhornovih sten 100 m pod vrhom ponos vsakega športnika. Rusi niso tega mnenja, kajti najtežji vzponi do najvišjih vrhov se morajo doseči z najmanjšim naporom, izbira smeri mora biti logično upravičena in se mora dati prednost najvarnejšim in najlažje prehodnim smerem. Takih smeri pa je v Kavkazu še dovolj.

Rusi odklanjajo samohodstvo in naveze po dva. Njih vzpone vršijo večinoma skupine po 4—6 ljudi in navezah po dva ali tri. Trdi tudi, »da je varneje napredovati v fronti z desetozobimi derezami, strmejša pobočja ledenikov pa se lahko premagajo s pomočjo dveh sider, ki jih plezalec pritrudi nad seboj.« Tehnike sekanja stopinj Rusi ne posnemajo, tudi ne sledijo vzoru zapadnjakov v najemanju nosačev. Pač pa uporabljajo železnico, letala in tovorno živino, če pa tega ni, nosijo planinci bremena sami. — Glede težavnih stopenj uporabljajo drugačne označbe. Poznajo jih deset od 1 a in 1 b do 5 a in 5 b. Tako ima vzpon na Elbrus in Kacbek stopnjo 2 b. Veliko pozornost polagajo na aklimatizacijo in zato postavljajo primerne postojanke v primerni višini (4250 m na Elbrusu).

Predavanje vsebuje opis nekaterih tur v Kavkazu, Pamirju in Tienšanu, priznava Angležem njihovo delo v teh pokrajinah in upa, da bo sodelovanje s kitajskimi prijatelji uspešno (namigavanje na Himalajo?), londonskemu klubu pa želi, da bi izvršil v skladju z njegovimi slavnimi tradicijami svoje načrte. Kakega sodelovanja z njim pa ne omenja.

Sledijo osmrtnice. Med njimi je pomembna ona o T. M. Bourdillonu, ki se je skupno z Dickom Vineyem 29. VII. 1956 ponesrečil na Jäghornu (Berner Oberland). Temu himalajcu, ki je sodeloval pri prvem uspešnem vzponu na Everest, a mu ni bilo dano, da bi bil stopil na njegov vrh, posveča toplo slovo tudi vodja Sir John Hunt.

Seveda vsebuje pričujoči snopič še veliko krajših poročil, knjižnih ocen in mnogo drobiža. Njegova vedno lepa oprema s številnimi kartami in narisi ter fotografijami je sedaj dopolnjena tudi z barvnim posnetkom k članku iz Lahula.

Dr. Pr.

Razgled po svetu

60-letnico avstrijske GRS so počastili zastopniki prosvetnega ministrstva (dr. Kollar), zastopnik vojske (major Zeiler, polkovnik Igelseder) in žandarmerije, požarne brambe, inozemska planinska društva in gorske reševalne službe, in to 7. okt. 1956 v dunajski deželni hiši. Ustanovljena je bila 11. maja 1896 po skupnem zborovanju ÖAK, ÖAV, ÖGV in ÖTK, ko so reševalci v Raxu iskali ponosrečne planince, med katerimi so bili Pfannl, Wanick in Schottik. Zaslужni reševalci so na slovesnosti dobili častne diplome, reševalne priprave so bile razstavljene v mestni hiši, vršile so se reševalne vaje pred publiko itd.

Vzpon na Gašerbrum II (8033 m) so Avstrijci proslavili 5. nov. 1956. Ing. Fritz Moravec je ob slovesnosti imel skioptično predavanje. Predsednik Avstrijske himalajske družbe je lahko pozdravil najvidnejše predstavnike avstrijskega javnega življenja, med drugimi dva dunajska knezoškofa, pakistanskega konzula, dunajskega župana, dr. Tichyja in zastopnike planinskih organizacij. Ekspedicija je imela 350 000 šilingov, kar se je vse nabralo s prostovoljnimi prispevki. Vso opremo in brašno so dale avstrijske firme zastonj. Poleg tega so, pravijo Avstrijci, prav po avstrijsko štedili, tako da je bila to najcenejša ekspedicija doslej. Ing. Moravec je dal kratek pregled 32 ekspedicij, ki so v 20. stoletju odšle iz Evrope, dokler se ni 1. 1950 posrečilo prestopiti magičnega praga 8000 m.

Austria - Peak je ime 7729 m visokemu vrhu, ki so ga Avstrijci lani 19. julija skoraj mimogrede osvojili v Karakorumu, potem ko so uspeli na Gašerbrumu. Pakistanski prezident Iskander Mirza je v to poimenovanje privolil, češ da s tem počasti avstrijski uspeh. Avstrija je torej edina dežela, katere ime se danes blešči na himalajskem sedemtisočaku. Kaže, da drži naš ljudski pregovor: Hudič gre vedno na kup! Na Austria - Peak so prvi prišli dr. Georg Weiler (zdravnik), Hans Ratay in Heinrich Roiss.

Prof. Wastl Mariner, častni član AV Južne Tirolske, je na zborovanju te organizacije pozdravil v imenu innsbrških alpinistov, na povratku domov pa je postal žrtev težke avtomobilske nesreče. On in njegova žena sta bila težko ranjena, dva sopotnika pa mrtva. Marinerja pozna vsak naš gorski reševalec po njegovi pripravi za spuščanje pone-

srečenca iz stene, mnogi naši gorniki pa so zadnja leta imeli priložnost osebno spoznati tega pomebnega sodobnega planinskega strokovnjaka.

Martin Busch, profesor in »Hofrat« (dvorni svetnik), je postal častni član DAV, ker je zvesto čuval in oskrboval nemške kočice na avstrijskem ozemlju po drugi svetovni vojni. Kakor smo že poročali, so zdaj te kočice spet v nemških rokah.

BMC, to je British Mountaineering Council, ki združuje večino angleških planincev, izdaja tudi skromen bilten, ki pa iz leta v leto raste. V lanskem letniku je izšel v njem članek o sovjetskem alpinizmu. Članek je nastal iz razgovora predsednika Alpine Cluba in BMC z dvema vidnima sovjetskima alpinistoma. Eden od njiju je bil Bibeski, vodja kitajsko-sovjetske ekspedicije na Mustagh-Ato.

Jean Rivolier, ki se je kot zdravnik udeležil ekspedicije na Makalu, je izdal knjigo »Zdravnik in gora«. Pierre Vittoz, znani francoski himalajec, pravi, da je premalo prostora posvetil psihologiji in živcem, ki da so za ude ekspedicije izredno važni. Pač pa je delo pomembno zaradi Rivolierovih razpravljanj o zdravilih, prehrani, treningu in aklimatizaciji.

Severno steno Ortlerja, ki sta jo prvič preplezala 1. 1931 Franz Schmid in Hans Ertl, so letos kot druga in tretja naveza preplezali Tirolci Knoll, Pflauder, Jöchler, Sattler in Neuner.

Jürgen Vellenkamp se je smrtno ponesrečil. Zadnja leta je bil eden najvidnejših nemških plezalcev. Poznale so ga osebno tudi nekatere naše naveze (Debeljak, ing. Fajdiga). 20. julija 1956 je sestopal po razu Zocca v Bergellu, padel in se težko poškodoval na glavi. Imel je je za seboj najtežje vzpone v Vzhodnih in Zahodnih Alpah, (severno steno Grand Charmoza, severno steno Eigerja), težke zimske vzpone (Dülferjevo poč, vzhodno steno Fleischbanka) in je bil zato že določen za vidnega uda nemških ekspedicij v gore na drugih kontinentih. Bil je že v Andih in v Himalaji, kjer je prišel na Annapurno IV (7425 m). Bil je star 25 let in je študiral matematiko. Doma je bil iz Bad Reichenhalla.

Strah in bojazen kot subjektivno nevarnost v gorah obravnava dunajski psiholog Greitbauer, čigar dognanja o psihiki alpinizma smo navedli v lanskem letniku. Homo sapiens recens in filozofski homo faber živi po svojih možnostih. Če pa naleti na odpor, si skuša možnosti

izsiliti. Posebno velja to za mladega človeka, ki nima nobene izkušnje in ki nima intenzivnega prizadevanja za varnostjo, prizadevanja, ki izvira iz boja za obstanek. Na nagon za obvarovanje življenja zadene vsekakor odločitve slehernega človeka, ki se posveti gorništvu. Ta odpor toliko časa vpliva na človeka, dokler ga navajenost in rutina spet ne uravnovesita. Z drugo besedo, ekstremne storitve v alpinizmu človeka psihološko obremene, tega bolj onega manj, kakršne je pač psihične konstitucije. Ta psihična obremenitev se izraža kot strah in bojazen. Nedvomno je psihoanalitična vloga strahu v alpinističnem doživetju večja, kot si po navadi mislimo.

Alpinizem je beg, je iskanje pozabe, zagovarja ta najimenitnejši šport 19. in 20. stoletja Jean Paul Humbert. Ta beg pred samim seboj in pred vsem je močno preganjan nauk, vendar utegne imeti zelo nedolžen značaj. Tudi kino, bar, plaža, pomeni nek beg, samo, da je slabše vrste. Gre za temeljito spremembo življenja, potrebno duševno razbremenitev, ki jo lahko v preprostem jeziku imenujemo tudi oddih, razvedrilo, bolj fiziološko pa bi jo lahko imenovali prezračenje človekove duševnosti, ki ne pomeni bega pred aktualnostjo in življenjskimi nalogami, marveč gre za to, da si v gorah nabereš moči. Moči za premagovanje prastarih težav kakršne koli vrste, ki jih je vselej dovolj na razpolago.

Pomniki prejšnjih dni radi govore o klasičnem plezanju, ko je bil plezalec oborožen samo z vrvjo in cepinom. Imenujejo ga naravno plezanje, da bi ga razlikovali od modernega umetelnega, tehničnega plezanja. Plezanje brez posebnih pripomočkov je pokojni Janez Gregorin rad imenoval animalično plezanje. Prerekanje, kaj je bolje in bolj človeka vredno, je pravzaprav odveč. Človek se ne da ugnati. Če stoji pred oviro, jo skuša premagati s telesom in z duhom. Bilo bi čudno, če bi v plezanju ta vzajemnost ne pognala na tako visoko stopnjo duhovno in tehnično vsebino modernega gorništvu.

Dr. Daniel Bodmer je Švicar, ki je l. 1955 obiskal Julijske Alpe. Navdušil ga je Kugy. Z avtom je prišel iz Trsta in se popeljal kar do Aljaževega doma. Triglavsko steno primerja razoranemu licu starca, ki je ohranilo poteze nekdanje krepke narave. Izbral je na čast gostiteljski deželi slovensko smer skozi kamine na stolp. Na vrhu stene je doživel plezalni krst in dobil tradicionalni udarec z vrvjo. Zavarovana pot na vrh Bodmerju ni bila všeč. Le čemu je ta

slovenski Olimp, nacionalna božja pot, tako iznakažena? Sveta gora, simbol svobode, uklenjena v železne spone! Koča na Doliču se mu zdi, da stoji v svetu, ki je podoben tibetanskemu. Naslednji dan je šel preko Hribaric, ki jih je fonetično zabeležil kot Hriberce, Kanjavec je ponižal za 1000 m in ga prevedel v Geierberg. Ne more se načuditi lepotam Triglavskih jezer in Bohinja. Prispeval je tudi izredno lepo fotografijo triglavske stene, žal, samo za pol strani.

Karl Lukan, Avstrijec iz Klosterneuburga, popisuje v Les Alpes sloviča plezalska mesta v raznih smereh. Začenja s Preusovo počjo v Mali Zinni, ki jo danes še ocenjujejo s V. L. 1911 je bila prvič preplezana. Lukan si je dajal poguma z mislijo na vse smeri šeste stopnje, ki jih je bil že preplezal, pa ni mogel verjeti, da se je kaj takega plezalo l. 1911. Toda v Dolomitih je trava bolj zelena, nebo bolj sinje in stene bolj strme. Že l. 1890 je bila preplezana severna stena Male Zinne, Preusova stena po 21 letih je bil le korak naprej. Do novega koraka je bilo treba čakati spet 22 let, in ta je bil narejen v severni steni Velike Zinne l. 1933. Kugy je trdil, da je severna stena nepreplezljiva, računajoč samo s prvim raztežajem. Ta še danes vpliva na plezalce kot nepremagljivo mesto. Nekaj podobnega je v 1100 m visoki steni Civette, kjer je v prvem raztežaju ključno mesto: krušljivo, mokro, drsno, vse prej kot lepo. Mnogo se govori o »Schleierkanti« in znamenitem razkoraku nad breznom. Lukan imenuje ta razkorak optično prevaro. Tu se človek čuti premajhnega, medtem ko se v Pichlovi počji v Delagovem stolpu čuti prevelikega. Prečenje Vajolettskih stolpov je bila nekoč ena najslavnejših modnih tur, danes pa je to slab cirkus za letoviščarje, ki si žele spremembe. Pichlova poč se je razvijala: nekoč je bila eno najtežjih mest v Alpah, nato renomirano plezalsko mesto, danes pa je samo še ozka poč. Čas ji je dal sijaj, čas ji ga je vzel. Razume se: Danes je senzacija, če kdo severno steno Matherhorna prepleza sam v šestih urah — ponoči. Znamenito, ne težko, ampak romantično mesto je »beli kamin« v Cima della Busazza. Prav tako znamenita je prečnica v južni steni Tofane, ki so jo l. 1951 prvič preplezali trije znameniti vodniki Dimai, Siorpaes in Verzi, s seboj pa so imeli dve mladi ogrski baronesi Ilonko in Rolando Eötvös. Danes gre tik pod rdečerumeno steno Tofane avtomobilska cesta, s katere lahko opazuje, kako resno plezanje je tista prečnica, sleherni »fir-

bec«, ki na mopedu prijaše v pravljico carstvo Dolomitov.

Znanstvena dognanja avstrijske ekspedicije na Gaßerbrunn II so predvsem geološke in medicinskega značaja, dr. Traugott Erich Gattinger je ugotovil starost kamenin zgornjega Baltorskega in južnega Gaßerbrunškega ledenika. Glacialnogeološke raziskave so dale rezultate glede prejšnjih poledenitev. Zanimivi so podatki o tajanju ledenika v poletnih mesecih — ekspedicija je bila namreč dolgotrajna, zadrževala se je v Karakorumu celih 6 mesecev. Pri temeljnem taborišču je ledenik v štirih mesecih izgubil 3—4 m na debelini. Dr. Gattinger je zabeležil tudi celo vrsto najlepših pripovedk in pravljic baltorstanskega prebivalstva. Medicinac dr. Weiler pa je ugotovil, da v velikih višinah pojemajo sistolične vrednote krvnega pritiska, diastolične pa ostajajo enake. Celo pri najnižjih stopnjah krvnega pritiska od 85 do 90 mm, ki jih je zabeležil pri nekaterih udeležencih, ni bilo nobenih pojavov kolapsa. Nikoli ni bilo treba sredstev za zvišanje krvnega pritiska. Z merjenjem pritiska in pulza ni bilo mogoče ugotoviti aklimatizacijo krvnega obtoka, pač pa se je to ugotovilo iz boljše kondicije. Za pot od 5300 m do prvega višinskega taborišča (6000 m) so prvič rabili 8 ur, po nekaj dneh so jo zlahka zmogli v 3½ urah. Fiziološki testi za preizkušanje kombinacijskih in koncentracijskih sposobnosti so dognali, da duševne sposobnosti v višini 7200 m niso nič manjše kot v nižinah. Možno je, da so bile halucinacije in blodnje, o katerih govori zgodovina vzponov na druge osemtisočake, posledica mamil in pobudil (ekscitacijskih sredstev), ki so jih »jurišne« naveze jemale v prevelikih dozah. Dr. Weiler je posnel tudi baltogovorico, kar bodo s pridom uporabili etnologi in filologi. Zbiral je tudi rastline za Prirodopisni muzej na Dunaju.

Kaj naj rečemo k vsemu temu? Alal jim vera!

Jugovzhodni steber Aiguille du Midi se je 16. sept. 1956 vdal vrli švicarski navezi Marcelu Bronu in Mario Grossi iz Androsace. Herman Buhl jima je sledil sam in s tem izvršil četrto ponovitev znamenite smeri.

Švicarska naveza Niederman - Ander-rüthi je izvedla lani tretjo ponovitev vzhodne stene Dent du Géant (VI), štiri dni nato, 26. jul. pa je zmogla vzhodno steno Grand Capucin, ki sta jo 1. 1951 v štirih dneh preplezala Italijana Bonatti in Ghigo. Poleg zapadne stene Druja velja to za skrajno mejo možnosti v granitu (VI⁺). Ista naveza se je z Avstrij-

cem Tonijem Eggrom povzpela preko južnega grebena Aiguille Noire de Pen-terey, Nidermann in Egger pa sta 24. jul. 1956 izvedla drugo ponovitev vzhodne stene Aiguille du Midi. Nekaj dni poprej je steno preplezal Rebuffat, kar pa Švicar in Avstrijec nista vedela. V prvi tretjini stene sta delala svojo varianto, ker sta pristopila iz Koče Torino. Ander-rüthi je isti dan z nekim Monakovčanom plezal severno steno Tour Ronde.

Švicarska ekspedicija na Everest 1956 se je vrnila v Švico z letalom Svissair 8. julija 1956. Prišli so vsi, razen geologa in glaciologa Fritza Müllerja, ki je zaradi študij ostal v Nepal. Prileteli so preko Istambula in Aten, potem ko so v Himalaji preživeli pet trdih mesecev. Na letališču so jih sprejeli zastopniki oblasti, civilnih in vojaških, svojci in velika množica ljudi s cvetjem in petjem. Med navdušenimi častili so bili tudi dijaki neke bernske gimnazije. K letalu so stekli najprej otroci zmagovalcev Everesta. Iz letala so stopili najprej vodja ekspedicije Albert Eggler, njegov namestnik Wolfgang Diehl, nato zmagovalca Lhotseja (8501 m), četrte najvišje gore na svetu, Ernst Reiss in Fritz Luchsinger, za njima pa obe navezi, ki sta stali druga za drugo na Everestu (8848 m), Ernst Schmied, Jürg Marmet, Adolf Reist in dr. Hans Rudolf von Gunten, nato pa vsi ostali, prav tako zaslužni udje tega teamworka švicarskega planinstva. Sledili so objemi, rokovanja, šopki, pozdravni govori, tiskovna konferenca kar v letališkem poslopju, reporterji s kamerami in gneča radovednosti, brez katere ni prave slovesnosti. Vse, kar so pripovedovali in kar so zapisali s svinčnikom oboroženi časnikarji, je imelo osnovni ton — občudovanja vredno tovarništvo, ki je prešinjalo švicarski team in ki je predvsem omogočilo trojno zmago — dve navezi na Everestu in ena na Lhotseju. Zvečer spet sprejem in otvoritev razstave Švicarske ustanove za raziskovanje gora (Schweizerische Stiftung für Alpine Forschungen). Za tem spet drug sprejem s 400 povabljeni v hotelu Dolder v Zürichu. To je bil hišni praznik švicarske himalajske ustanove.

Prišli so gostje iz vseh strani. Navzoč je bil prvi sekretar indijske ambasade v Bernu Kidvai, zastopnik londonske Royal Geographical Society Kirwan, dr. Charles Evans, zastopnik Alpine Clube, ki je zastopal Johna Hunta, Jean Franco, zastopnik CAF, dr. Ugo Vallepiana, zastopnik CAI, Paul Bauer, zastopnik nemške himalajske ustanove v Münchenu, in sveda cela vrsta zastopnikov najraz-

ličnejših drugih planinskih organizacij. Karl Weber, predsednik SSAF, je v pozdravnem govoru posebej počastil šerpe, brez katerih bi ekspedicija ne uspela. Bilo je tudi mnogo leporečja, češ, to ni bila zmaga, marveč rezultat ljubezni do gora (za besede res ne gre!), s pomočjo katere je ekspedicija vse premagala in se združila z vsemočjo prirode. Predsednik ustanove je končal z mističnim poveličevanjem smrti v gorah, govoreč o kraljestvu božjem, v katerem gorniki s tolažbo čakajo na tiste, ki jih zateče neurje, nakar se je povrnil na realnejša tla in se zahvalil vsem, ki so ekspedicijo podprli z denarjem in materialom. Pozornost je nato vzbudil predvsem pozdrav starega himalajca notarja Paula Bauerja.

Vodja ekspedicije se je zahvalil z naslednjimi besedami: »Ni mi lahko govoriti. Vsi mi smo ganjeni, ker so naši vzponi vzbudili pri nas tako pozornost. Tega nismo pričakovali niti zaslužili. Šli smo v Himalajo, ker nas gorništvu veseli. Šli smo, da bi doživeli nekaj velikega v neznanem svetu. Doživeli smo. Za to smo dolžni tovariškemu sodelovanju in šerpam. Poleg tega je v redu potekala organizacija. Naveze so bile v najboljšem razpoloženju. V višinskih taboriščih je bilo vsega dovolj. Podpiralo pa nas je še stanovitno vreme. Zahvaljujemo se vam, da ste nam pomagali pri vsem tem, zahvaljujemo se vam pristrčno!«

Nato se je razvila prosta zabava ob mizah, ki so bile okrašene s planinskimi rožami, encianom in pečnicami (očnicami ali planikami).

Udeleženci te najuspešnejše ekspedicije zadnjih štirih let so bili: Egger Albert, 43 let, Diehl Wolfgang, 48 let, dr. Grimm Hans, 44 let; dr. R. von Gunten, 28 let; dr. Leuthold Eduard, 28 let; Luchsinger Fritz, 35 let; Marmet Jürg, 29 let; Müller Fritz, 30 let; Reis Ernst, 36 let; Reist Adolf, 35 let; Schmied Ernst, 32 let.

Švicarska ekspedicija na Mont Everest l. 1956 se je borila z mnogimi težavami, tudi takimi, ki jih ne premaga nobena tehnika. Iz pisma, ki ga je pisal E. Reiss predsedniku ÖAK, izvemo, da so udeleženci zelo bolehal. Med bolniki je bil tudi sirdar Pasang Dava Lama, ki so ga morali najboljši šerpe nositi na najodločilnejših mestih.

V turških gorah se od lanskega leta en stolp imenuje tudi po glavnem mestu Koroške, Celovcu. Žal le kot Klagenfurter Turn (3650 m), ki sta ga preplezala Ernst Kulhavy in Hans Schwanda. Stolp stoji v Jedigöllu, vzpon pa sta Avstrijca ocenila s III—IV. En vrh pa

so poimenovali po Korošču Paschingerju. Obrali so vrsto sten in vrhov v višini od 3000—4000 m, povečini še deviških.

Alpska družba »Priatelji Alp« je lani praznovala 60-letnico. Družba ni ravno pomembna, zgradila pa je nekaj koč in jih ves čas skrbno oskrbovala.

Vsa avstrijska planinska glasila so lani prinesla obvestilo o obnovi poti v Karavankah od Košute do Pece. Skoraj vse koče so med vojno pogorele. Celovška AV je pozidala Celovško kočo, gorska reševalna služba pa je na Visokem Obirju obnovila Železno kapeljsko kočo (Klagenfurter in Eisenkapplerhutte). Obnovljena in markirana je pot iz Bistrice v Rožu do Pliberka po vrhovih Karavank, preračunana na 6 dni. Na Peci gre pot 50 m po jugoslovanskem ozemlju, vendar je to možno obiti. Poročila se pritožujejo, da avstrijski planinci redko obiskujejo Karavanke.

Gyalzen je doslej edino človeško bitje, ki je prišlo na dva osemtisočaka. Vodil je Francoze na Makalu in Japonce na Manaslu. Šerpa sirdar Gyalzen je 9. maja stal na Manaslu — jugoslovanskem himalajskem cilju — z Japoncem Imanišijem.

Švicarski ledeniki l. 1955 niso več tako brezupno nazadovali kakor dotlej. Od l. 1947 do l. 1954 so pojemali skoraj vsi, l. 1955 pa samo še dve tretjini, medtem ko je ena tretjina ledenikov začela naraščati, in to predvsem manjši ledeniki, med večjimi samo Allalin. Povprečno so se l. 1955 ledeniki skrajšali za 6 m, medtem ko so se l. 1954 umaknili povprečno za celih 15 m. Ledenik Oberaar je svoj jezik občutno zmanjšal, ker ga je zajelo umetno jezero. Ledenik Aletsch se je umaknil za 44,5 m, Allalink pa se je za 15 m pomaknil naprej. Opazovali so 73 ledenikov do l. 1954, l. 1955 pa 76. V l. 1955 jih je 50 nazadovalo, t. j. 66%, 7 jih je ostalo nespremenjenih, 19 pa jih je naraslo (25%). Do l. 1954 pa je naraščalo komaj 7% ledenikov, 89% pa jih je pojemalo. V Švici bolj ali manj sistematično opazujejo ledenike že 70 let. Početnik tega dela je bil François Forel (1841—1912).

Argentinska ekspedicija na Dhaulagiri se je uspešno vbadala s svojim usodnim izbrancem, vendar je morala kapitulirati 500 m pred vrhom.

Taurus so l. 1956 obiskali tudi Avstrijci. Bilo jih je pet: Illming, Kulhavy, Pegrisch, Schwanda in vodja Karl Hönigmann. 13. julija 1956 so odšli z Dunaja in se namenili na Durasan v Aladagu v jugovzhodni Anatoliji. V Turčiji sta se jim pridružila še dva turška alpinista.

Občni zbori

PD Križe. Kot planinska organizacija na vasi je PD Križe tudi v razdobju od zadnjega občnega zbora zabeležilo zadovoljive uspehe. Društvo šteje 110 članov, 14 mladincev in 40 pionirjev, to število pa bi bilo lahko še večje, če bi društvo pobiranju članarine posvetilo malo več pažnje. Precej močan je mladinski odsek, ki se deli v pionirje in mlajše mladince. Napravili so več izletov, med drugimi tudi pod Storžič, kjer so ostali več dni. Pionirji so pokazali veliko zanimanja zlasti za taborjenje. Zato so nekajkrat organizirali postavljanje šotorov na terenu. Pri tem se je izkazalo, da nihče od mlajših ni znal postaviti šotora. Praktično postavljanje šotorov pa je bilo združeno tudi s teoretičnim poukom, kako je treba postavljati šotore. Mladinci kažejo veliko zanimanje tudi za alpinizem. Društvo je mnenja, da bi se ustanovil lahko tudi ta odsek, zlasti še, ker se nahajajo v neposredni bližini izvežbani trziški alpinisti, ki bi jim pri tem prav lahko pomagali. Pionirji želijo tudi sodelovati pri napravi alpineta, ki naj bi bil na Kriški gori.

Markacije na tem področju so kar dobro urejene. Čeprav je bilo za markiranje in popravilo potov splošno določeni več tovarišev, je moral vsa dela izvršiti tov. Poljanc Jože sam. Poleg markiranja nekaterih poti je postavil 12 smernih tablic in moral nekatera pota popolnoma obnoviti. Na več mestih je moral izsekati pot Gorice—Mala Poljana preko Kozjeka in Grebena s lepim razgledom na Stajnarico in Julijce z očakom Triglavom. Zal, da je bilo to delo skoraj zaman, saj so zelo redki, ki za to pot sploh vedo, kaj šele da bi jo uporabljali. Poleg lepega razgleda po vsej Gorenjski je na tej poti komaj minuto hoda oddaljena spominska plošča padlim partizanom.

Društvo oskrbuje zavetišče Trstenik, Gozd in Malo Poljano ter kočo na Kriški gori, ki so vse skupaj imele 1525 734.—din bruto prometa. Od tega znaša promet alkoholnih pijač 1445 729.—din, ostali promet pa 81 005.—din. Lansko sezono je društvo zaključilo z aktivno bilanco. Zaradi vedno večjega obiska na koči na Kriški gori, je društvo zgradilo pri postojanki stekleno verando in jo pokrilo s pločevino. Društveno gospodarsko poslovanje je zadovoljivo, zlasti še, ker so končno celotno knjigovodstvo uredili po kontnem načrtu PZS in je knjiženje ažurno.

Za novega predsednika je bil izvoljen tov. Tomaž Dobre, dosedanjšega predsednika tov. Antona Lukanca pa so počastili s tem, da so mu trije pionirji poklonili stensko sliko koče na Kriški gori. Enako sliko so izročili pionirji tudi Planinski zvezi Slovenije, ki jo je zastopal na občnem zboru njen podpredsednik tov. Rudolf Kavčič.

PD Javornik-Koroška Bela. 10. občni zbor tega društva je pokazal, da je bilo njegovo delo v preteklem letu živahno in želo tudi temu ustrezne uspehe. Društvo ima vključenih 613 članov, od tega samo dijakov in vajencev 97 in 42 pionirjev. Po socialnem sestavu je največ delavcev, kar je tudi razumljivo. Od 10 planiranih skupinskih izletov jih je društvo izvedlo sedem, mladinci pa so 4 dni taborili v šotorih v Krmni. V »Tednu kulture« je društvo sodelovalo z dobro urejeno planinsko razstavo. Društvo ima na razpolago vzorno urejeno knjižnico, ki šteje že 76 izvodov planinske literature.

Njihove postojanke, to so Staničeva koča, koča na Zasipski planini in koča na Pristavi, so imele v preteklem letu sicer nekoliko manjši obisk, vendar so pa bile vse aktivne. Prva je izkazala din 8873.—druga din 10 615.—tretja pa din 122 778.—dobička. Gospodarski odsek je izdal znatne zneske za popravilo in obnovo postojank, prav tako pa tudi za obnovo za zavarovanje potov. Nabavili so tudi nekaj novega inventarja. Kritično je vprašanje obnavljanja Staničeve koče, katere promet zelo pada. Po zatrevanju tamkajšnjih gospodarstvenikov promet na Staničevi koči pada v večji meri tudi zaradi povečanja koče na Kredarici, ki prostornejša in modernizirana vse bolj privablja planince.

Markacijski odsek je v preteklem letu opravil večji del očiščevalnih del ter obnovo markacij. Obnovil je markacije na poti Koroška Bela—Valvasorjev dom in očistil ter popravil pot od doma na Pristavi do Črnega vrha, popravil pot iz Krme na Debelo peč, ki je bila zaradi vsakoletnih snežnih plazov občutno poškodovana, obnovil markacije iz Krme skozi Apence do Staničeve koče in iz Kota do Staničeve koče, transverzalo do Staničeve koče preko Rži do Kredarice, na križišču od studenca pod Begunjskim vrhom pa so postavili dva droga za namestitev smernih tablic. Ob pomoči PZS so popravili in obnovili pot na Vrbanovo špičo ter jo nanovo markirali. S tem se je uresničila dolgoletna želja, da so izročili planincem pot, ki je bila že več let razglašena kot »nezavarovana pot«.

Za aktivno in požrtvovalno delo je občni zbor pohvalil tov. Noča Franca, Berčiča Jožeta, Mikliča Antona, Isteniča Matijo in Sušnika Jožeta, ki so vsi prejeli tudi lično izdelane diplome, zastopnika PZS tov. Bučer Tone in Prosenč Zvojin pa sta izročila tov. Wilmanu Janku diplomu PZS, ki mu jo je za njegovo marljivo delo dala skupščina PZS na Šmarjetni gori pri Kranju.

Za predsednika je občni zbor izvolil dosedanjšega predsednika tov. Svetino Franca.

Občni zbor so poleg zastopnikov PZS pozdravili tudi tov. Čop Joža, tov. Zagar za Svobodo in kapetan KNOJ-a.

PD Sežana. Društva ne tarejo gospodarske težave, saj ne oskrbuje nobene planinske postojanke, zato pa lahko posveča več časa vzgoji svojega članstva. Njegovo delo se je od preteklega poslovnega leta bistveno izboljšalo, ti njegovi uspehi pa so našli vidni odraz tudi v kraju samem. Dasi še pred leti neznanatno društvo je s svojim marljivim in smotrnim delom doseglo, da prejema vabila na razna posvetovanja.

Društvo je organiziralo večje skupinske izlete na Nanos, Slavnik in na Triglav in nekaj manjših na Vremščico, v Predjamski grad in na Snežnik. Po vsej venjetnosti v zgodovini kraškega ljudstva še ni bilo nankrat na vrhu Triglava kar 26 Kraševcev, med njimi tudi pionir, ki je bil ponos vsej skupini. V kmetijski šoli v Dutovljah ima društvo mladinski aktiv, ki šteje 35 mladincev. Ta kolektiv je vreden vse pohvale. V juniju je izvedel lepo uspešno planinsko razstavo, vsako leto pa tudi organizira skupinsko taborjenje kje pod vrhovi planin, od koder dela krajše in daljše izlete. Take odseke namerava društvo organizirati tudi v Kozini in Divači. Planinske filme so predvajali v Sežani, Divači in Dutovljah, v Sežani pa so priredili posebno predstavo za šolsko mladino, ki se je prireditvi polnoštevilo odzvala. V propagandne svrhe je društvo organiziralo v Danah planinski ples, ki je zelo dobro uspel in okolici Sežane dokazal, da

poleg drugih društev eksistira tudi planinsko društvo. Nekoliko manj delaven je bil markacijski odsek, ki je markiral le prvi del transverzale iz Markovščine do Artviža. Stalne težave pa imajo s skrinjico na vrhu Vremščice, ki jo nepoklicani vsako leto razbijejo.

Društvo vključuje v svoje vrste 89 članov, 39 mladincev in 1 pionirja in je v preteklem letu nanovo vključilo 33 članov. Članarino so člani 100% poravnali. Na Planinski Vestnik je naročenih 29 članov. V teku so razgovori, da bi se jamarska sekcija, za katero kaže članstvo precej zanimanja in se nahaja sedaj v sklopu turističnega društva, prenesla v delokrog PD.

Za predsednika je bil ponovno izvoljen tov. Burja Miro.

Občni zbor so pozdravili predsednik PZS tov. Fedor Košir, tajnik PD Koper tov. dr. Zega in predsednik občine Sežana tov. Garmek Alfonz.

PD Litija-Šmartno. Občni zbor tega društva se je vršil dne 21. I. 1957 v kinodvorani v Litiji. Najprej je tov. Miro Kambič iz Ljubljane predaval o Julijcih in Kamniških Alpah ter svoja izvajanja spremljal s prekrasnimi barvnimi diapozitivi, nato pa je podal poročilo o društvenem delu predsednik društva tov. Jože Zen.

Iz njegovega poročila je sledilo, da je to peti občni zbor društva in da je bilo društveno delo v pretekli poslovni dobi zelo razgibano in delavno. To je bilo leto polno težkega dela, vendar pa kronano z uspehom, saj so postavili več kot polovico doma na Jančah. Prvi in glavni del doma je dozidan v surovem stanju in pod streho. Koliko truda in potov je bilo potrebnih samo za to, da so zvozili ves gradbeni material na gradilišče, saj je bilo treba spraviti na Janče vse razen vode. Največje težave pa so imeli s prevoznimi sredstvi. Ena ura prevoza jih je stala nič manj kot din 1200.—. Najtežje pa je bilo z denarjem, kajti posojilo PZS je prispelo dokaj pozno. Potrebno je bilo precej spretosti, da so se izognili vsem tožbam in sproti mašili nastale vrzeli. Sicer pa tudi posojilo ni zadostovalo, ker so imeli velike finančne obveznosti še iz prejšnjega dela. Društveni funkcionarji so izvršili pri gradnji nad 400 prostovoljnih delovnih ur, v čemer pa niso všteta vsa številna pota, ki so jih morali narediti na Janče ali kam drugam v zvezi z gradnjo. Kljub vsemu pa je delo tako daleč napredovalo, da bo dom, če bo le kaj denarnih sredstev v tem letu na razpolago, v jeseni stal v vsej svoji lepoti.

Ostalo društveno delo pa ne kaže takega napredka. Tako je društvu uspelo organizirati le en skupinski izlet na Triglav pod vodstvom tov. Zena, katerega se je udeležilo 17 članov in od katerih so bili vsi razen treh prvič na Triglavu. Organizirali so tudi tradicionalno maskerado, katere dobiček je bil uporabljen za gradnjo doma na Jančah. Članstvo je ostalo skoraj na isti višini kot preteklo leto. Steje 139 članov, 8 mladincev in 6 pionirjev, kar pa za tak kraj kot je Litija, ni zadovoljivo. Kakor preteklo leto, tako je tudi v letu 1956 oskrbovalo na Jančah zasilno zavetišče.

V imenu PZS je občni zbor pozdravil org. sekretar tov. Mirko Fetič, ki je tudi javno pohvalil tov. Zena, tov. Lavrina, blagajnika tov. Oblaka in gospodarja doma na Jančah tov. Tičarja, ki so aktivno vodili delo doma na Jančah in nosili vse delo in skrb za gradnjo tako rekoč na svojih ramenih. Občni zbor so dalje pozdravili predsednik Sportnega društva tov. Železnik, podpredsednik ObLO tov. Jesenšek in predsednik ObLO Polje tov.

Maček, ki jim je v imenu občine in Lovske družine Polje obljubil finančno pomoč.

Spomin že pokojnega častnega člana tov. Franca Robarja je občni zbor počastil z enominutnim molkom.

Društveno delo bo v tem letu vodil dosedanji predsednik tov. Joško Zen.

PD Bohor Senovo. Izbrpno in pregledno poročilo upravnega odbora, razdeljeno na organizacijsko, propagandno, markacijsko in gospodarsko dejavnost društva, je podal na občnem zboru dne 29. I. 1957 društveni tajnik tov. Šibila Stojan. Iz njega sledi, da je to mlado društvo čvrsto poprijelo za delo in doseglo uspehe, ki lahko služijo za vzgled marsikateremu društvu.

Dasi je društvo štelu leta 1955 le 75 članov, 21 mladincev in 50 pionirjev, skupaj 146 članov, je imelo konec leta 1956 vključenih že 109 članov, 32 mladincev in 171 pionirjev, skupaj torej 312 članov. Za tako visok porast mladine gre zasluga predvsem prosvetnim delavcem tamkajšnjih šol, v prvi vrsti pa tov. Urbančiču Slavku in Šterbanu Milanu. Društvo je tesno sodelovalo s SZDL okraja Trbovlje in se udeležilo vseh posvetovanj, ki jih je skliceval koordinacijski odbor planinskih društev okraja Trbovlje na Lisci, Kalu, Bohorju in Kumu. S teh posvetovanj in meddruštvenih stikov je društvo odneslo veliko pozitivnega in koristnega za bodoče delo v društvu. Udeležili so se tudi zbora zasavskih planinskih društev na Libni. Siožno pa so delali tudi z vsemi organizacijami v kraju.

Lep uspeh so pokazali tudi pri zbiranju novih naročnikov na Planinski Vestnik. Zbrali so nič manj kot 56 novih naročnikov ali 17,9% od celokupnega števila članstva. Manj sreče so imeli pri zbiranju denarnih sredstev za Zlatoroga, vendar so pa sklenili, da bodo tudi v tem pravcu podvojili svoje sile. Z objavo raznih člankov v Zasavskem tedniku, Ljudski pravici in Slovenskem poročevalcu so seznanjali javnost o svojem delu in lepota Bohorja, v Brestanici in na Senovem pa so objavljali v izloženih okencih fotoposnetke z Bohorja. Organizirali so tudi dvojce uspešnih predavanj ob spremljavi barvnih diapozitivov. Preteklo leto so organizirali tudi svoj I. planinski teden z nešteti prireditvami, zaključili pa so ga z zborom planincev na gradilišču na Bohorju. Ta dan se je zbralo na zelenem Bohorju nad 200 planincev. Z ozirrom na zelo dobro uspel I. planinski teden so sklenili, da bo to v bodoče njihova stalna oblika popularizacije planinstva. Dalje so organizirali pionirski izlet na Lisco z udeležbo 102 pionirjev, dva skupinska izleta starejših članov na Pohorje z udeležbo 62 planincev, manjše skupine pa so obiskale Logarsko dolino, Kamniške Alpe, Zasavske hribe, Menino planino, Ratitovec, Boč in celo Jahorino v Bosni. Na sam Bohor so organizirali več skupinskih izletov, skupinsko in posamič pa je Bohor obiskalo 831 planincev.

Markacijski odsek je markiral grebensko pot od Senovega skozi Srebotno na Jablanico in po grebenu na Plešivec, t. j. do gradbišča koč, od koder je pot dobro markirana tudi na Javornik, Netopir in na Oslico. Markirali so tudi del zasavske transverzale na svojem področju in s tem verjetno prvi realizirali tozadevni sklep zasavskih PD. Markacisti so pri tem delu opravili 98 prostovoljnih delovnih ur v vrednosti din 3920.—.

Za obnovo koč na Bohorju so že prispevali delavski svet Rudnika rjavega premoga dinarjev 1000 000.—, Elektrarna Brestanica din 120 000.—, Okrajni LO Trbovlje din 87 500.—, Občinski LO Senovo din 50 000.— in Sindikalna podružnica rudarjev Senovo din 4000.—. Za

gradnjo koč so investirali že din 632.680.—, za postavitev zavetišča, ki so ga odprli 1. maja 1956, pa so porabili din 69.224.—. To je baraka v izmeri 7×4 m, ki je prikrojena tako, da en prostor služi za skladišče gradbenega materiala, drug prostor 4×4 m pa za zavetišče obiskovalcem Bohorja. V zavetišču je štedilnik s tremi mizami, petimi klopmi in s posteljo z dvema ležišči. V zavetišču se nahaja tudi štampiljka in vpisna knjiga. Za novo koč so že izvršili izkop druge kleti v sklopu že obstoječih temeljev, zabetonirali kletne stene in pokrili z betonsko ploščo novo in staro klet. Veliko dela so člani opravili brezplačno. Pri tem delu je bilo angažiranih nad 100 članov, za kar so porabili 974 prostovoljnih delovnih ur in s tem privedli društvu nad din 40.000.—.

Občnega zbora se je udeležilo 176 članov, poleg drugih pa so ga pozdravili predsednik ObLO Senovo in zvezni ljudski poslanec tov. Karel Šterban, zastopnik Rudnika rjavega premoga Senovo ter zastopnik občinskega in vaškega odbora SZDL Senovo.

PD Radovljica. To društvo je stopilo v 62. leto svojega obstoja in ima za seboj že precejšnjo tradicijo. Oskrbuje Roblekov dom na Begunjščici, katerega je obiskalo preteklo leto 1980 planincev, dalje Pogačnikov dom pri Križkih jezerih, ki je zabeležil obisk 1934 planincev, in Valvasorjev dom pod Stolom, kjer se je po vpisni knjigi mudilo 1349 planincev. Pogačnikov dom posebno radi obiskujejo inozemci, katerih je bilo v letu 1956 skupaj 304, in sicer 148 Nemcev, 136 Angležev in 20 Holancev. Znatne težave za obisk Valvasorjevega doma povzroča strog obmejni režim. S posojilom din 1.400.000.—, ki ga je posredovala PZS, je društvo Valvasorjev dom moderno opremilo in omogočilo tudi večdnevno bivanje v tem domu. Poslovanje v postojankah je potekalo normalno, pritožb ni bilo veliko, precej več pa pohval, kar velja zlasti za Pogačnikov dom. Po zaključku sezone so dvakrat vlomili v Roblekov dom, s čimer je bilo društvu povzročenih okrog din 50.000.—škode. Društvo tarejo skrbi predvsem finančnega značaja: prometni davek na alkoholne pijače, vračanje anuitet za najeto posojilo, 10% amortizacija, premije za zavarovanje postojank i. pd. Dajatev je torej dosti, prometa malo, dobička pa nič.

V letu 1956 je društvo štelu 739 članov, kar pomeni 4,2% porast napram letu 1955. Društvo vključuje 599 starejših članov, 116 mladincev in 24 pionirjev.

Markacijski osek je v glavnem obnovil slabe markacije ter očistil gota vejevja in kamenja. Na področju Triglavskega pogorja pa so pričeli z nadelavo nove poti, ki bo v zadovoljstvo slehernega planinca. Ta pot, ki bo vezala Pogačnikov dom, sedlo Sovatne po grebenu Bovškega Gamzovca, se bo pod vrhom odecplani in držala po severovzhodni strani stene Gamzovca naravnost na sedlo Luknje. Pričakujejo, da bo pot gotova že letos, če bo za to le dovolj finančnih sredstev na razpolago.

Splošna gospodarska dejavnost društva je bila zelo živahna, vendar pa vsa prizadevanja funkcionarjev in oskrbnikov niso rodila zaželenega finančnega uspeha. V celoti je društvo zaključilo poslovno leto z izgubo din 130.171.—. Društvo pa bo letos potrebovalo vsaj din 2.500.000.— za popolno izgotovitev Pogačnikovega doma in obnovitev obloge zunanjih sten tega doma, ker obstaja sicer nevarnost, da bo razpadel cel vogal stavbe.

Za društvenega predsednika je bil ponovno izvoljen tov. Božo Černe. V imenu PZS

je izrekel društvu čestitke za dosežene uspehe tov. dr. Bojan Spicar.

PD Majšperk. Čeprav tako rekoč odrezano od sveta, brez prometnih zvez in daleč oddmaknjeno od planin, je društvo s svojim sedemletnim delom dokazalo, da si planinci iz Haloz želijo spoznati planine in lepote naše domovine in da imajo veliko smisla za planinstvo.

Njihovo delo je bilo osredotočeno na prirejanje skupinskih izletov, ki so jih izvršili v večjem številu. Sezona izletov so začeli z obiskom očaka Boča. Drugi izlet so izvršili na Pohorje v smeri Radvanje — Žičnica — razgledni stolp pri Mariborski koči — Železničarski dom — Planinka — Hoče. Razpoloženje je bilo odlično, posebno pri vožnji z žičnico, ki je bila večini izletnikov prva v življenju. Žal, da niso mogli dobiti v nobeni od navedenih koč transverzalne štampiljke in so tako ostali brez dokazil v svojih transverzalnih dnevnikih. Sredi maja so obiskali »Stajerski Triglav« — Donačko goro. V lepem vremenu so izvršili čiščenje poti, a na vrhu namestili novo štampiljko in vpisno knjigo. Na vrhu so se srečali s skupino planincev iz Rogatica in večjo skupino PD Risnjak iz Zagreba. Ta izlet pa jim je tudi potrdil, da je med slovenskimi in hrvaškimi planinci velik interes za našo lepo Donačko goro. Društvo naj bi pričelo misliti na to, da obnovi na tem mestu planinsko postojanko ali pa vsaj skromno planinsko zavetišče. Nadvse jih je navdušila Golica, ta divna in edinstvena lepa planina s svojim belim narcisnim plaščem. Na povratku so si ogledali tudi rojstno hišo največjega slovenskega pesnika dr. Franceta Prešerna. Skupina osmih članov se je povzpela tudi na 3798 m visoki Klek v Avstriji. Konec avgusta so organizirali izlet na Storžič, na katerega pa zaradi slabega vremena niso prišli. Poslednji skupinski članski izlet so izvedli v septembru iz Vrat na Triglav s povratkom preko Sedmerih jezer. Tik pred zaključkom sezone pa so povedli 36 pionirjev na Donačko goro. Pionirji so bili z izletom nadvse zadovoljni, izrazili pa so željo, da bi društvo priredilo čim več takih izletov. Poleg izletov pa je društvo organiziralo tudi taborjenje in to v Poreču.

Društvo šteje 118 članov in je od preteklega leta pomnožilo svoje vrste za 29 članov. Na Planinski Vestnik je naročenih 42 članov. Da bi olajšali članom nabavo novih članskih izkaznic, so odločili, da krije polovico njihove cene društvena blagajna. Člani bodo torej plačali za člansko izkaznico din 30.—, mladinci in pionirji pa din 15.—. Organizirali so tudi predavanje tov. Kambiča iz Ljubljane, ki jih je s prekrasnimi barvnimi diapozitivi povedel v osrčje naših Julijcev in po planinah Amerike.

V imenu PZS je občni zbor pozdravil njen predsednik tov. Košir Fedor.

PD Trbovlje. Društvo je v preteklem letu znatno pomnožilo vrste svojega članstva, ki je štelu konec preteklega leta 1054 članov, od tega 488 samo mladincev in pionirjev, kar je vsekakor lep uspeh društva. V letu 1955 je društvo vključevalo le 862 članov, med temi je bilo 208 mladincev in pionirjev. Na Planinski Vestnik je naročenih 153 članov.

Kot eno najzahtevnejših nalog pa štejejo delo z mladino. V tej smeri so sicer storili korak naprej, uspelo jim je vključiti precej mladine, žal pa ta mladina vse preveč ostaja sama in društvo nima stalnega kontakta z njo. Tu bo treba najti primerno obliko dela ali s poverjeniki ali pa z odbori, ki bi vodili planinsko življenje v skupini na šoli ali na

terenu. Poskusi so bili že storjeni in uspeh je dokaz, da je to dober način dela.

Med številnimi izleti je društvo organiziralo več izletov tudi za mladince in pionirje, predvsem na bližnje vrhove kot na Mrzlico, Kal, Partizanski vrh, na Vrhe, Kum, pa tudi na Kopitnik. Udeležba na izletih je bila vedno zelo zadovoljiva. Izključno za mladince je društvo organiziralo tudi 4 predavanja in kotiček planinske razstave ob zaključku šole. Predavanja so se vršila na šolah Vode, Trbovlje II in na Katarini. Prva tri predavanja so spremljali barvni diapozitivi, last društva, med predavanjem, to je v odmoru, pa so naši najmlajši poslušali pravljico o pastirju Gabru in belem planinskem kozlu. Četrto predavanje pa je izvedel planinski veterinar tov. Jurko iz Dola pri Hrastniku, ki kljub svoji častiljivi starosti še vedno prično zahaja v planine.

Za ostalo članstvo je društvo organiziralo 12 skupinskih izletov s povprečno udeležbo po 32 oseb. Če pa se upošteva I. zlet Prijateljev prirode na Mrzlico in izlet na Vrhe, se je vseh organiziranih izletov udeležilo najmanj 800 planincev. V glavnem so se vršili izleti zaradi manjših stroškov na bližnje vrhove. Poleg teh pa so izvršili organizirane izlete še na Golico, v Prokletije, na Okrešelj in na Triglav. Predavanje za odraslo članstvo so imeli le eno in to tov. Kambiča iz Ljubljane.

V oglasni omarici so imeli preko celega leta razstavljenih preko 250 slik s planisko tematiko, alpinisti pa so dvakrat opremili omarico. Zelo dobro jim je uspelo tudi planinski teden, ki je vseboval niz prireditev, med drugimi tudi razstavo umetniških planinskih slik. V pogledu koordinacije z drugimi društvi prednjačijo pred vsemi drugimi društvi širom po Sloveniji, saj se že redno nekaj let sestajajo z ostalimi društvi Zasavja in rešujejo vrsto nalog, ki se pojavljajo pred društvi. Ta koordinacija se vrši v okviru SZDL okraja Trbovelj. Za čim večji obisk zasavskih vrhov so skupaj z zasavskimi PD organizirali zasavsko transverzalo. Popravili so tudi dohodno in dovozno cesto, ki pelje pod Humičem na Mrzlico, temeljito pa so popravili in razširili ograjeno pot, ki drži od te ceste do kočice v dolžini 120 m.

Alpinistični odsek šteje 11 članov in se je skoraj povsem obnovil oziroma pomladil. Organiziral je plezalno šolo, ki je dosegla pozitivne rezultate. Odsek je izvedel 4 plezalne vzpone v Kamniških Alpah, tri v stenah Kozjega nad Zid, mostom in dva v Žutem kamnu v Prokletijah. Poleg teh vzponov so izvršili še 7 treningov, katerih se je vedno udeležilo od 5 do 8 članov. S pomočjo komisije za alpinizem pri PZS in maticnega društva so skupno z alpinisti iz Hrastnika organizirali odpravo v Prokletije.

Koča na Mrzlici je izkazala din 16936.—dobička. Društvo vse bolj uvideva, da je kočica dotrajala in da mora misliti na to, da bo čimprej postavilo novo, ki bo tudi ustrezala vsem sodobnim zahtevam. Ustanovili so gradbeni fond, v katerega se bodo stekale vse dotacije in pa 5% od vsakoletnega čistega dobička. Za razna popravila obstoječe kočice pa bi letos potrebovali din 950 000.—

Za predsednika je zbor ponovno izvolil dosedanjega društvenega predsednika tov. Alojza Dularja. PZS je na zboru zastopal njen sekretar tov. Mirko Fetih

PD Ajdovščina. Izčrpana poročila društvenih funkcionarjev na občnem zboru tega društva dne 14. II. t. l. pričajo, da je postalo društveno delo živahnejše in da so odborniki z velikim veseljem opravljali zaupane jim

naloge. Zlasti je razveseljiv porast mladine, ki tvori danes skoraj že tretjino vsega članstva. Na Planinski Vestnik je naročenih 45 članov ali 32% vsega članstva. Število naročnikov se je napram letu 1955 povečalo za 5. Društvo je organiziralo skupinski izlet na Javornik in na Snežnik. Razveseljivo je dejstvo, da z vsakim letom narašča obisk okoliških gora, ki po svojih edinstvenih razglednih točkah, po lepoti in užitku prav nič ne zaostajajo za višjimi gorskimi skupinami. Kakor je soditi po vpisnih knjigah, je v preteklem letu obiskalo Iztokovo kočico pod Golaki, ki ni oskrbovana, nad 250, Caven pa preko 1300 obiskovalcev. Zal, da je moralo društvo zaradi bolezni logarjeve žene popolnoma ukiniti oskrbo zavetišča na Cavnju, kjer je sedaj možno le še prenočevanje 8 osebam. Zato vedno bolj postaja aktualno vprašanje graditve lastne planinske postojanke na Cavnju, za katero se društvo ogreva že vse od osvoboditve. Zavetišče pa je potrebno tudi zato, ker je postal Caven skrajni del naše planinske transverzale (s fakultativnim obiskom Kucilja). Ko bodo planinci iz drugih krajev naše domovine, ki bodo prehodili transverzalo, obiskali to najlepšo točko Slovenskega Primorja, ki se odlikuje s krasnim razgledom in rez inzorno floro, se bodo prepirčali, da njihovo prizadevanje po postavitvi zavetišča ni brez podlage.

Iztokovi koči pod Golaki so lani podaljšali življenje s tem, da so jo premazali s karbolinejem in jo opremili z novo ključavnico. Delo so opravili udarniško, prednjačili pa so mladinci. Ker je bilo poleti vloženo v to kočico, odbor razmišlja, ali ne bi kazalo, da bi bila ta postojanka v bodoče, ker drži mimo nje transverzala, stalno odprta. Zaenkrat se pa za to še ni odločil in do nadaljnega dobe obiskovalci ključ postojanke pri predsedniku PD Ajdovščina in Idrija. Na novo so preuredili, prenovili in opremili tudi kočico pri izviru Hublja, kot njihovo bazično postojanko in vir dohodkov za vzdrževanje in izboljšanje pasivne Iztokove kočice. Veliko materialno pomoč pri obnovi te postojanke je nudil občinski ljudski odbor Ajdovščina po svojem predstavniku tov. Marjanu Lokarju. Veliko pomoč pri obnovi obeh postojank pa je društvu nudil s svojim strokovnim pristoječim delom tov. Repič Zdravko, ki je v sodelovanju z ostalimi tudi skoraj vse leto vršil posle društvenega gospodarja. Finančni rezultat društvenega poslovanja je bil kar ugoden. Dobiček znaša din 106 830.—. Od tega je ustvarilo zavetišče na Cavnju, dokler je sploh poslovalo, din 24 088.—, prenočnina Iztokove kočice je vrgla din 2060.—, ostali dobiček pa je ustvarila kočica pri izviru Hublja. Ta dobiček in pa že obljubljena pomoč občine jim bo omogočila, da bodo to kočico podaljšali za 4 metre in na ta način zvišali kapaciteto postojanke.

Markacijski odsek je obnovil transverzalo od vrha Golaka, mimo golaške kočice do glavne ceste Predmeja—Lokve, od tu dalje pa jo je ponovno markiral, in sicer po čavenski kamionski cesti, ker se mu zdi ta pot z Golakov na Caven primernejša kot transverzalna pot iz Golakov na Predmejo ter po stari stezi na Caven. Obnovil je tudi transverzalo iz Cavnja na Predmejo ter jo na novo markiral iz Kovka čez Sinji vrh. Poleg obnove in markiranja še nekaterih drugih poti je na novo poparval tudi črke spominske plošče pokojnega talca Antona Bavčerja na Cavnju.

V živahni diskusiji, v kateri je po nekajletnem premoru zopet marljivo sodeloval naš stari planinski prijatelj tov. Rudolf Branjnik, ki je v glavnem vodil razgovor okrog postavitve nove kočice na Cavnju, so razpravljali o zaščiti planinske flore na Cavnju, o delu ja-

marskega odseka, o zaščiti dolinske flore in nasadov ter o tem, da bi upravi goriških vodovodov preprečili ograditev izvira Hublja z bodečo žico, kar bi poleg vsega ostalega pokvarilo lepo zunanost bližine izvira in naravnih lepot ter bi tudi ovirala dostop do steze nad Hubeljsko jamo.

Predsedniško mesto je bilo ponovno zapuščeno marljivemu planinskemu delavcu tov. Jožetu Nussdorferju.

PD Radeče. Društvo šteje danes v svojih vrstah 150 članov, 60 mladincev in 18 pionirjev, skupaj torej 228 članov.

Skupno s TD Radeče bodo izdelali maketo zasavskih planin, ki jo bodo obesili na prometnem križišču na Zidanem mostu. Za popularizacijo planinstva so priredili dobro uspel planinski teden in v času tega tedna tudi ustanovili v VPD Hotemež planinsko skupino z 41 člani. S pomočjo Planinskega Vestnika, ki ga je za skupino naročilo matično društvo, je skupina preko svojega radia »Kresničec« oddajala več kakor 20 internih oddaj in reportaž o planinstvu in alpinizmu. Pri svojih obrtnih delavnicah so postavili alpinetum, katerega skrbno opremljajo s planinsko floro.

Nabiralna akcija za Zlatoroga doslej izkazuje din 10.000.—, akcija pa se nadaljuje. Na Planinski Vestnik je naročenih 45 članov. Društvo tudi skrbi za redno razpečevanje ostale planinske literature med svojimi člani.

S prevzemom Zasavske kočice na Prehodavcih v svojo upravo so zastala društvena pripravljajna dela za zgraditev lastne postojanke na Kozjem ali Šentlovcu. Dasiravno je bila ta kočica otvorena že leta 1954, je moralo društvo spomlad lanskega leta izvršiti na tej koči še precejšnja popravila, da majhnih adaptacij sploh ne omenjamo. V zimskem času 1955/56 je snežni vihar delno razkril streho, katero je bilo potrebno popolnoma obnoviti. Materialno podporo je v prvi vrsti nudila Tovarna papirja v Radečah. Čeprav je bila postojanka oskrbovana le dva meseca, je izkazala din 27.475.— dobička.

Za društenega predsednika je bil ponovno izvoljen tov. Stane Koselj. Občni zbor je v imenu PZS pozdravil tov. Godec Rupko.

PD Kamnik. Društvo je tudi v preteklem letu zabeležilo nadaljnji razmah pri širjenju planinske ideje, čeravno pogoji niso bili boljši od preteklega leta. Društvo se je organizacijsko bolj znašlo in so posamezni odseki v primerjavi z zadnjimi leti vsi več ali manj napredovali.

Tudi leto 1956 je bilo pomembno za razvoj tega društva, saj se je članstvo povečalo tekom tega leta za 159 članov, od katerih je 53 pionirjev, 27 mladincev in 79 članov, tako da šteje društvo danes 884 članov. Mladinski odsek v Kamniku sicer ni pokazal uspeha, živahno pa je delovala mladinska skupina v Stranjah. Mladinski odsek v Kamniku je bil v poslednjem času reorganiziran in sta vodstvo odseka prevzeli tov. Helenca Lužar in Milena Tršar. Organiziralo je predavanje tov. ing. Cerničeve »Stiri poletja v Francoskih Alpah« ter izvedlo skupinski izlet na Jezerško in Češko kočico, na Triglav, v Bohinj in bližnje okolice. Svečano pa je društvo proslavilo 50-letnico kočice na Kamniškem sedlu dne 26. VIII. 1956 in se je te prireditve kljub neugodnemu vremenu udeležilo nad 200 planincev. Društvo ima vzorno urejeno društveno arhivo, ki jo je nad vse vestno in skrbno zbral tov. Kemperle Pavel v sedmih

velikih v usnje vezanih knjigah in to popolnoma brezplačno.

Alpinistični odsek šteje 12 članov in 11 pripravnikov. Aktivnih je le 11 članov, ki so v preteklem letu izvršili 48 letnih in 2 zimska plezalna vzpona, in to od III. do V. težavnostne stopnje. V jugozapadni steni Starega grada je imel odsek tudi plezalno šolo, ki jo je vodil tov. Polde Lampič. Društvo jim je omogočilo, da se je odsek udeležil z 8 člani tečaja GRS na Kamniškem sedlu, ki ga je vodil tov. Pavel Kemperle, trije člani pa so se udeležili plezalnega tečaja v Krnici. Članica odseka tov. Helenca Lužar pa se je povzpela tudi na Veliki Klek in obiskala Lienške Dolomite. Odseku pa zelo primanjkuje kvalitetna oprema.

Društvo je zelo dobro oskrbovalo vse tri svoje postojanke in je bil temu primeren tudi finančni efekt konec sezone. Tako je izkazala kočica na Kamniškem sedlu din 120.041.—, kočica na Kokrškem sedlu din 132.534.— in kočica na Starem gradu din 56.732.— dobička. Društvo je vrnilo obratni kredit v Mestni hranilnici in plačalo dolgeve raznim podjetjem, ki so vršila na kočah investicijska dela. Odrpno pa je ostalo vprašanje kredita, ki ga je društvo prejelo od PZS v letu 1955, katerega šteje društvo kot dotacijo, PZS pa kot posojilo. Veliko usluge je društvu napravila SZDL, ki mu je črtala dolg iz prejšnjih let. Dan vstaje je društvo proslavilo pred spomenikom v Kamniški Bistrici. Člani društva so opravili v preteklem letu pri raznih delih 1326 prostovoljnih delovnih ur.

Kakor je razvidno iz zapisnika občnega zbora, je bila diskusija na občnem zboru zelo živahna, vendar pa se je v glavnem nanašala le na amortizacijo, na črtanje posojila PZS, na prevzem Doma v Kamniški Bistrici, na nove članske izkaznice, glede katerih naj novi odbor izposluje, da ostanejo še dalje v veljavi, v kolikor niso še izrabljene in na prispevek à din 20.— za himalajsko odpravo, ki naj bi se v bodoče pobiral na prostovoljni bazi. To so tudi edini sklepi, ki jih je zbor naložil novemu odboru.

Društvo je prejelo za svoje uspešno delo vidno priznanje s tem, da je najvišji planinski forum, t. j. skupščina PZS podelila pohvalo z diplomom tov. Lojzetu Kodretu in Karlu Benkoviču.

PZS je na občnem zboru zastopal in pozdravil tov. Zinauer Milan.

PD Laško. Občni zbor se je vršil dne 29. I. 1957 v dvorani Zveze borcev, PZS pa je zastopal tov. Lavrič Rado.

Društvo šteje 611 članov in je za nekoliko članov pomnožilo svoje vrste od prejšnjega leta. Posebno močna je skupina mladincev in pionirjev, ki jih vodi društveni propagandist tov. Engelbert Rataj. Skupina šteje nič manj kot 300 članov, medtem ko jih je pred tremi leti štela komaj 45 članov. Kakor je tov. Rataj navedel v svojem poročilu, res niso vsi člani aktivni, vendar jih je pa 210 prav pridnih in vnetih planincev. Z mladinci in pionirji je izvršil vrsto izletov v prirodo in na bližnje vrhove. Čeprav pa se je odločil, da bo vodil na izlete le skupine do največ 45 mladincev in pionirjev, se mu je prijaviло nad sto mladincev. Ker pa ni dovolj, da se naše najmlajše samo vodi v prirodo, je občni zbor na njegov predlog sklenil, da si naj iz vrst članstva formira mladinsko komisijo, ki naj pod njegovim vodstvom vodi delo z mladino. Ta komisija naj izdela načrt za sistematično delo z mladino, preskrbi dovolj izvežbanih vodnikov za vodstvo naraščajajo in skuša od društva dobiti denarna sredstva.

Propagandni odsek je organiziral dvoje skioptičnih predavanj, ki so zelo dobro uspela in dokazala, da si članstvo še želi takih predavanj. Markacijski odsek je markiral le odsek Tolsti vrh—Svetina, čeprav spada ta pot pod teritorij PD Celje in napravil nov kaži-pot za Tremerje in Šmohor. V okviru društvenih prireditev je omeniti praznovanje praznika dela, ki se je vršilo na Šmohorju in je bilo zelo dobro obiskano, ter planinski ples s srečolovom, ki je tako materialno kot moralno tudi dobro uspel.

Društvo oskrbuje Dom na Šmohorju, ki je zabeležil znaten obisk. Z glavno gradbeno dejavnostjo so zaključili, na vrsti pa so še dopolnilna dela. S prejetim posojilom PZS so si nabavili razna osnovna sredstva in inventar, s tem pa tudi dosegli zvišanje kapacitete in kulturnejšo postrežbo. Blokovi za gradnjo Zlatoroga so razpečali za din 12.000.—, na Planinski Vestnik je naročenih 60 članov. Ustvarjeni dobiček v planinski postojanki znaša din 122.503.— in je bil uporabljen za delno kritje investicij iz leta 1955. Nekritih investicijskih del imajo za din 475.960.—.

Za društvenega predsednika je bil vnovič izvoljen dosedanj marljiv planinski delavec tov. Franc Medvešek.

PD Celje. Občni zbor se je vršil dne 7. II. 1957 v stekleni dvorani hotela Evropa. Poleg predsednika PZS tov. Fedorja Koširja so zbor pozdravili zastopnik Putnika tov. Mislje, zastopnik Ribiškega društva tov. Pelikan, zastopnik Olepševalnega društva tov. Vudler, zastopnik Stajerske smučarske podzveze tov. Lužnik in zastopnik Večera tov. Cetina.

Poročilo društvenega predsednika tov. Tine Orela je zajelo celotno društveno poslovanje. V svojem uvodnem poročilu je tov. Orel najprej v kratkih besedah nakazal pomen in vzgojno vrednost planinstva, nato pa prešel k poročilom o delu posameznih odsekov.

Najdelavnejši je bil gospodarski odsek, ki pa je na svojih 41 sejah večkrat reševal tudi zadeve propagandnega, markacijskega in foto-odseka. Članstvo je naraslo v preteklem letu za 292 članov (pri mladincih in pionirjih ni bistvene razlike) in društvo danes vključuje vsega skupaj 1660 članov. Od tega je 311 mladincev in 83 pionirjev. Razmeroma majhno je število dijaštva, ki bi lahko prestopilo številko 1000, saj je v Celju ca. 1800 učencev starih nad 15 let. Vpisa niso forsirali, bil je spontan, neorganiziran. Odzvalo se mu je 954 moških in 706 ženskih oseb.

Kakor število članstva tako se je v preteklem letu močno zvišal obisk njihovih postojank. Tako je obiskalo Celjsko kočjo 16.780, kočjo na Gori Oljki 2174, Mozirsko kočjo 4028, Dom v Logarski dolini 29.502, Dom na Okrešlju 4783 in Dom na Korošici 1963 oseb. V celoti torej 59.230 oseb, od tega 219 inozemcev desetih narodnosti. Nedvomno je, da je tako visok obisk njihovih postojank postavil to društvo s tega stališča na prvo mesto v republiki. Narasel je obisk na vseh postojankah sorazmerno, padel je le za ca. 2000 na Gori Oljki, ker za čas od avgusta 1956 dalje, ko so postojanko opustili, nimajo več podatkov.

Organizacijsko propagandni odsek tudi v preteklem letu ni samostojno zaživel, vendar so bile po prejšnjih metodah v glavnem izvršene prevzete naloge. Mladinskega odseka niso organizirali, konstatirajo pa, da je šla pod vodstvom prosvetnih delavcev v gore cela vrsta mladinskih skupin. Naslonitev na predvojaške centre niso dosegli, najbrž se je njihov predlog razbil ob finančnih previsih posameznih centrov. Tečaje so imeli tri, vendar po številu manj pomembne. Odprta pro-

paganda se je razvijala v običajnih oblikah. Prišlo je sem in tja do kakega zastoja, vendar so bile vse njihove postojanke dovolj razglašene, v glavnem dobro in skrbno oskrbovane.

Alpinistični odsek ni bil tak, da bi mogli biti z njim zadovoljni. V njem ni bilo niti toliko življenja, da bi lahko govorili o neki krizi v njem. Nekaj je ostalo od 10-letnega dela; AO je marsikaj prestal, vendar so v njem še moči, ki bodo začasno mrtvilo likvidirale. Pretekla sezona ni bila brez vzponov njihovih pezalcev, vendar ti niso bili rezultat organiziranega dela AO-ja, marveč ožje družbe. Spričo vsega, kar je društvo v preteklih desetih letih pokrenilo, izvedlo in tudi tvegalo za razvoj pezalstva na svojem terenu, ni dvoma, da bodo sposobni pezalci prej ali slej začutili dolžnost, ki jo imajo do krajevnih alpinističnih izročil, do društva in do mladine.

Društvo je za AO določilo dotacijo din 200.000.—, vendar jo je pa odsek izrabil le do 170.482.—. Od tega so porabili za ekspedicijo v Makedonijo din 42.000.—, za tečaj na Korošici din 28.578.—, za smučarski tečaj din 5.000.—, za nabavo šotorskega platna din 8.800.—, za nabavo vestonov din 60.492.—, znesek din 17.000.— pa je dobil član AO-ja za odpravo v inozemske gore. Fotoodsek, ki naj bi finančno podpiral AO, se ni uveljavil, prav tako pa tudi ni prišlo do zbiranja fonda za inozemske odprave.

Markacijski odsek je deloval marljivo in obnovil ter markiral celo vrsto potov. Na več krajih je na novo namestil tudi smerne tablice. Na željo planincev, izrečeno na lanskolnetnem občnem zboru, je markacijski odsek markiral pot in namestil smerne tablice od Luč skozi Podvolovljek na Veliko planino, čeravno ta pot ni na njihovem območju. Odsek je nadalje tudi izpolnil svojo obvezo in markiral ter namestil smerne tablice k domu pesnika Antona Aškercja, in sicer od postaje Rimske Toplice do Aškercčevega doma.

Gospodarski odsek se je ukvarjal z upravljanjem koč in z vsemi problemi, ki so nastopili v teku 11-letnega obnavljanja njihovega gospodarstva. Predvsem velja to za dolgove, ki so nekateri najeti pod zelo neugodnimi pogoji. Spričo položaja, v katerem se nahajajo, niso mogli izvesti vsega investicijskega programa, pač pa so lani znižali režijske stroške. Celokupni dobiček vseh njihovih postojank je bil precej večji od onega v letu 1955, k čemur sta največ pripomogla Logarska dolina in Okrešelj. Najvišji bruto dohodek v odstotkih sta dosegla Okrešelj in Mozirska kočja, najmanjšega pa Celjska kočja. V celoti znaša dobiček vseh postojank din 3.350.587.—, medtem ko je znašal v letu 1955 le din 2.018.469.— vendar brez odpisa amortizacije in odpisa obrabe drobnega inventarja. Z dnem 31. XII. 1955 je imelo društvo še dolg v znesku din 8.300.606.— na račun katerega je preteklo leto odplačalo din 1.060.000.—, poleg tega pa je še plačalo upnike iz lanske bilance v znesku din 805.333.—. Skupaj je torej odplačalo din 1.865.333.—, investicije iz lastnih sredstev pa so znašale din 1.656.556.—. Glede na to, da marsikateri planinski dom komaj preživi sebe, celjsko društvo pa odplačuje milijonske anuitete in obresti, je treba ugotoviti, da društvo dobro gospodari. Žal, da se nikakor ni mogla razviti diskusija, ki bi imela v zvezi z neštetimi problemi, ki jih je iznesel tov. predsednik v svojem poročilu, nedvomno veliko gradiva za obdelavo.

Pred zaključkom občnega zbora je tov. Tine Orel podelil mladincema tov. Coceju in Margetiču transverzalnici znački Planinske zveze Slovenije za prehojeno transverzalo pot-

Za društvenega predsednika je bil ponovno izvoljen dosedanji predsednik tov. Tine Orel.

PD Škofja Loka. Društvo je poleg skrbi za gospodarstvo posvetilo precej pažnje tudi ostalim dejavnostim. Tako so organizirali pet avtoizletov, in sicer v Plitvice, Logarsko dolino in v Belo krajino ter dva izleta v »neznano«, pri tem pa so obiskali Slavkov dom in Polževo, za mlajše člane pa so izvedli skupinski izlet na Mangrt, na Porezen in Blegoš. Na trgu so montirali oglasno omarico in v njej nad 30-krat izmenjali propagandni material. V glavnem so propagirali obisk Lubnika, v manjši meri pa tudi sosednje vrhove. V juliju je na gospodarski razstavi sodelovalo tudi društvo. S pomočjo PZS je društvu uspelo, da je razstavo prav dobro aranžiralo. V tem času je društvo tudi poskrbelo za tri planinsko aranžirane izložbe po mestu, ki so opozarjale mimooidoče na delo PD Škofja Loka. Društvo šteje 470 članov, od tega 376 starejših članov, 78 mladicev in 16 pionirjev. Porashi so za 9 članov, Na Planinski Vestnik je naročenih 55 članov, na samem občnem zboru pa se je prijavilo 9 novih naročnikov na revijo.

Društvo upravlja Dom na Lubniku, ki je moderno urejen in ima tudi telefon. V letošnjem letu bo v njem zasvetila tudi že električna luč. Kljub vsem njihovim naporom pa je dom izkazal preteklo leto izgubo din 106.536.—, ki pa se je delno pokrila z dohodki dejavnosti društva v znesku din 65.549.—, tako da znaša izguba še vedno din 40.987.—. Izbuga je nastala zaradi občutnega padca prometa v postojanki, saj se je ta znižal od din 1.592.000.— v letu 1955 na din 1.070.000.— v letu 1956. V letu 1955 je znašala izguba din 25.553.—.

Zbor je v imenu PZS pozdravil tov. Vekoslav Sršen.

Društvo bo tudi v bodoče vodil dosedanji predsednik tov. Valentin Oman. **R. L.**

PD Maribor je zborovalo v petek 1. marca t. l. v dvorani zadrúžnega doma. Občni zbor so intonirale tri pesmi, ki jih je zapel planinski oktet, za njim pa uvodna načelna beseda ing. Degna o planinstvu v socialistični družbi. Iz poročila tajnika tov. Verstovška posnemamo: Največ obiskovalcev je imela Mariborska koča (7388), manj Ribniška (5365), sledita Koča na Pesniku (2557) in Koča na Zavcerjevem vrhu (1821). Društvo ima 2399 članov, od tega 1585 odraslih in 814 mladincev, je torej po številu takoj za PD Ljubljana-matica. Večino tvorijo nameščenci, med mladino dijaki, vendar je društvo v preteklem letu zajelo precej delavske mladine in ima v treh tovarnah svoje planinske skupine (Remont, Predilnica, MTT). Število naročnikov na PV je relativno nizko, 385. Alpinisti so ponovili 21 smeri in imeli dva tečaja, prestajali so tudi precejšnjo krizo, v kateri se je razčistilo vprašanje vodstva AO in njegovega odnosa do društva. Markacisti PD Maribor delajo že leta pod vodstvom prof. Šumljaka, za katerega danes malokdo ve, da je avtor naše transverzale. Društveni propagandni odsek je priredil več predavanj, izdal priloznostno publikacijo za 10-letnico Mariborske koče »Planine ob meji«, Ribniško kočo opremil z ultra-kratkovalovno oddajno postajo, v Radio Beograd pa priredil polurno oddajo o delu društva. Požrtvovalnost in podjetnost kaže v nezmanjšani meri gospodarski odsek, ki je investiral lani 3.328.369 din v zgradbo depandane pri Mariborski koči, v elektrifikacijo Pesnika, v vzdrževanje ceste Ribnica-Ribniška koča in UKV postajo. K tej vsoti je samo OLO Maribor priložil dotacijo v višini

1.600.000 din, GG Maribor pa 305.304 din. Promet na kočah je znašal 8.771.131 din (Ribniška koča 3.291.823, Mariborska 3.145.439, Zavcerjev vrh 1.639.491, Pesnik 674.378 din), vendar je dobička samo 31.479 din zaradi visokih režijskih stroškov, predvsem prevoznih, dalje zaradi visokega plačilnega fonda in upravnih stroškov, ki pa so se v letu 1956 znižali od 1.235.905 (l. 1955) na 902.050 din. Društvo bo vsak čas odprlo planinsko zavetišče na Kapli, kjer se organizira tudi planinska skupina, in zavetišče na Urbanu, kamor Mariborčani radi prihajajo.

Poročila in razprava o njih so pokazale, da je delo PD Maribor dobro organizirano v vseh odsekih in da društvo ne živi samo za udrditve in okrepitev svoje gospodarske baze, marveč skrbi za planinsko vzgojo in kulturo, obenem pa se uveljavlja v Mariboru kot ugledna, v družbenem življenju upoštevanja vredna organizacija. **T. O.**

PD Luče. 17. februarja 1957 je imelo občni zbor PD Luče, ki je pravzaprav najmlajše društvo v Sloveniji, saj se je l. 1956 odcepilo od PD Solčava in se postavilo na svoje noge. Značilno za društvo je, da je takoj ustanovilo turistični odsek, saj so Luče taka gorska vas, da ima vse pogoje za turistično dejavnost, in je zato dolžna, da obnovi nekdanj cvetoči domači turizem v vasi sami, ki je imela več dobrih gostiln, in zunaj vasi na večjih domovih precej turističnih postelj. V taki vasi je tako rekoč vsaka hiša turistični objekt, bodisi ker ima na razpolago postelje bodisi, ker predstavlja mikavno podobo folklorne arhitekture v prirodni vaški razporeditvi. Turistični odsek ima poleg tega olupševalne naloge in modernizacijo vasi, ureditev sprehajalnih steza, namestitev klopc, ureditev vodovoda, zgraditev kopališča na Lučnici, ki je mnogo toplejša od Savinje, skratka toliko nalog, da lahko razgibljejo slehernega vaščana, ki ima oko in srce za lepoto svojega selišča, obenem pa razum, s katerim pretehta gospodarski pomen turizma in planinstva za gornji del Zg. Savinjske doline. Turističnih nalog se v Lučah po vojni še niso lotili s tistimi sredstvi, ki so za obnovo turizma potrebna. To mora biti stvar najbližje prihodnosti in tega bi se morali dobro zavedati predvsem Turistična podzveza in Turistična zveza Slovenije, katerih zastopnika sta tudi bila na občnem zboru. Predsednik PD Luče tov. Jež je te stvari močno poudaril, iz njegovega dela in poročila se vidi, da je razgledan turistični in planinski aktivist. V preteklem letu je PD Luče svoje gospodarstvo naslanjalo na Kočo na Loki, eno naših najlepših, čeprav skromnih postojank. Mogočno Raduho slovenski planinci in smučarji pač premalo poznajo. Koča je imela malo manj kot 2000 obiskovalcev in je zabeležila sama več dobička kot marsikatero društvo z več postojankami. — Lučki planinci pa so tudi markirali pot na Veliko planino v družbi s celjskimi markacisti, nameravajo pa obnoviti pot čez Dol na Koroško. Imajo tudi mladinski odsek, ki mu žele več pomoči od strani učiteljstva. Naredili so tudi nekaj skupnih izletov.

Naj bi bilo PD Luče s turističnim odsekom tista gonilna sila, ki bo dala Lučam tak turistični pomen, kakršnega so nekoč že imele. Saj bo kmalu 100 let, kar je Zg. Savinjska dolina začela sprejemati prve tujce, Lučani pa so dali v pionirski dobi našega planinstva nekaj znamenitih vodnikov, oskrbnikov in gostincev. Eden od njih, Jaka Robnik, je bil dolga leta oskrbnik na Okrešlju, na Korošici, na Raduhi, Mozirski koči in je bil kot upokojen oskrbnik odlikovan od PZS. Živi v Lučah in je član odbora PD Luče. **T. O.**

Državni zavod

zavarovalni

DIREKCIJA ZA LJUDSKO REPUBLIKO SLOVENIJO V LJUBLJANI

*Predajte se športu in užitkom,
ki vam jih nudi lepa природа!
Na opreznost nikar ne pozabite —
riziko pa predajte zavarovanju!
Zoper nezgode, za primer
smrti in doživetja zavaruje:*

Telefon 39-121

Zastopniki v vseh večjih krajih

Železarna Jesenice

Telefon

244 - 245 - 246 - 250

Jesenice